

**Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku
- reformovaný cirkevný zbor v Humennom**

K R O N I K A

reformovaného kresťanského cirkevného zboru v Humennom

Vydáva: Presbytérium Reformovaného cirkevného zboru v Humennom

*Preložila z maďarského jazyka a spracovala:
Graficky spracoval:*

*Mgr. Valéria Csontosová
Arpád Csontos*

Cirkevný život v čase 1. Československej republiky

Všeobecný úvod:

Po prvej svetovej vojne sa na základe Trianonskej dohody musel cirkevný život na území Československa reorganizovať. Pred Trianonom sa život reformovaných zborov odohrával v rámci Všeobecnej reformovanej cirkvi v Maďarsku. Iba v Amerike a bývalom Rumunsku boli maďarské reformované zbory, ale aj tieto patrili pod vedenie všeobecnej cirkvi.

V Maďarsku včítane územia terajšieho Slovenska pôsobilo spolu 5 dištriktov:

- 1) Pridunajský
- 2) Zadunajský
- 3) Predtisský
- 4) Zatiscký
- 5) Sedmohradský

Podľa sčítania ľudu v roku 1910 bolo celkom 2,621.329 obyvateľov bývalého Maďarska (Uhorska) reformovaných, čo činilo 12,6 % všetkých obyvateľov. Podľa sčítania ľudu v roku 1930 v Československu bolo v 10 -tich seniorátoch 216.662 duší. Zo štatistických údajov podľa časopisu „*Igazság és élet*“ (Pravda a život) V. ročník, č.10 október 1939 sa dozvedáme o štruktúre Všeobecnej reformovanej cirkvi v Československu v roku 1938.

Pozostávala z troch dištriktov a desiatich seniorátov.

1) Podunajský dištrikt	- 2 senioráty,	79 zborov,	73.539 členov.
2) Podkarpatský dištrikt	- 3 senioráty,	80 zborov,	60.277 členov
3) Predtisský dištrikt	- 5 seniorátov,	130 zborov,	71.010 členov
Spolu:	3 dištrikty	- 10 seniorátov,	289 zborov, 204.826 členov

Podunajský dištrikt mal v období I. ČSR (Československej republiky) dvoch biskupov – bratislavského duchovného *Eleméra Balogha* do roku 1938 a lučenského duchovného *Bélu Sörösa* v roku 1938 – 1939. Podkarpatský dištrikt od roku 1923 až do vzniku Slovenského štátu mal len jedného biskupa – *Bélu Bertóka*, duchovného v Mukačeve.

Predtisský dištrikt, kde patrila aj humenský misijný zbor, mal viacerých biskupov. Prvým bol rimavsko – sobotský duchovný *Palóczi - Czinke István*, ktorý v roku 1929 odstúpil z úradu. Po ňom bol v roku 1929 zvolený *Péter Mihály*, farár zo Sečoviec. Po jeho smrti v roku 1932 *Idrányi Barna*, senior abovského seniorátu zo Slanca, ktorý bol v úrade len od 10. mája do 22. novembra 1933, kedy zomrel.

V roku 1934 bol do úradu biskupa zvolený *Dr. Magda Sándor*, duchovný vo Veľkých Kapušanoch, ktoré bolo potom aj sídlom biskupského úradu až do roku 1938. Po vzniku Slovenského štátu listom zo dňa 22. decembra 1938 poveril výkonom administrácie biskupských právomocí v Predtisskom dištrikte *Sándora*

*Böszörményi*ho, dištriktuálneho sudcu, misijného farára v Humennom. Štátne orgány Slovenskej republiky toto poverenie ani jeho voľbu za biskupa v roku 1939 nikdy neuznali.

Rok 1919

Rok 1919 bol prvým rokom po ukončení vojny a pomery v časti reformovanej cirkvi a v nej aj dovtedy Predtisského dištriktu bolo potrebné na základe cirkevných zákonov usporiadať. Vzhľadom na vtedajšiu situáciu a nejasnosti okolo definitívnych štátnych hraníc fungovali zbory v Predtisskom dištrikte podľa zákonov platných pre všeobecnú reformovanú cirkev.

V Humennom ostal pôsobiť misijný zbor a do zboru sa vrátil z vojenskej služby po demobilizácii misijný farár *Sándor Böszörményi* s rodinou.

Z účtovnej knihy za rok 1919, ktorú viedol dočasný pokladník *Jakab Thinschmidt* sa dozvedáme, že príjmy v roku činili 631.- korún a 0,29 halierov, výdavky 676.- korún a 0,83 halierov.

Príjmy boli v prevažnej väčšine z cirkevnej dane a milodarov, pretože fondy a nadácie neboli prerozdelené medzi Maďarskom a Československom, dohody boli v prípravnom štádiu.

Z kapitoly výdavkov sa dozvedáme, že bolo potrebné do farskej budovy zaviesť elektrinu, čo spolu s revíziou stálo 106.- korún 0,40 halierov. Inkaso za elektrinu činilo 13.- korún 0,20 halierov.

Spevokol naďalej viedol *Lajos Kovács*, ktorému štvrtročne bolo vyplatených 50.- Korún. Zvonárom bol *István Csontos* za odmenu 25.- korún štvrtročne. Duchovný dostával od zboru 50.- korún štvrtročne.

Milodary sa poskytovali v sume od dvoch do 20.- korún, z čoho je zrejmé, že hospodárska situácia po vojne bola veľmi ťažká.

Rok 1920

Z roku 1920 sa okrem pokladničnej knihy zboru zachovala aj zápisnica Predtisského reformovaného dištriktu na Slovensku. Zasadnutie sa konalo 21. decembra 1920 v Košiciach a redaktorom bol *Ladislav Réz*, ktorý bol hlavným zapisovateľom dištriktu.

Z Hornozemplínskeho seniorátu boli prítomní senior *József Hutka*, *József Virág* a *Benjamin Szeghő*. Zasadnutie sa konalo pod predsedníctvom *Palóczi – Czinke Istvána* povereného administráciou biskupských právomocí a hlavného kurátora dištriktu *Gézu Lukácsa*. Zaoberalo sa najmä organizačnými otázkami a rozhodli o zriadení piatich seniorátov nasledovne:

1. Abovsko – Turnianský s 28 zbormi, zastupujúci senior *Béla Kovács*
2. Dolnozemplínsky s 11 zbormi, zastupujúci senior *József Keresztúry*
3. Hornozemplínsky s 28 zbormi, senior *József Hutka*
4. Gemerský s 35 zbormi, senior *Márton Búzi*
5. Užský s 38 zbormi, senior *István Szücs*

Bolo prijaté uznesenie, aby tam, kde chýbajú duchovní či svetskí funkcionári, boli uskutočnené doplnujúce voľby.

Trianonská mierová zmluva mala zabezpečiť pre cirkvi všetky práva, ktoré vyplývali z cirkevných ústav, tak aj štruktúry Reformovanej cirkvi mali dostať všetky náležitosti, ktoré im zabezpečovala cirkevná Ústava prijatá v roku 1904 – 1907 t. j. autonómiu v oblasti organizácie, cirkevných škôl, nadácií, používanie bohoslužobného jazyka atď.

Situácia v praxi bola však iná. Sídla fondov a nadácií (dôchodkové zabezpečenie, vzdelávanie farárov, sociálne zariadenia) ostali na území Maďarska a Reformovaná cirkev ostala bez finančných zdrojov a bez štátnej podpory.

O tejto situácii informoval biskupský administrátor samotného prezidenta *T. G. Masaryka* v spoločnom memorande Podunajského a Predtisského dištriktu, ktoré bolo zaslané aj ministrovi s plnou mocou pre Slovensko datované 20. septembra 1920 v Rimavskej Sobote. Do dištriktuálneho zhromaždenia z príslušných miest neprišli právoplatné rozhodnutia, ale boli určené podmienky, po splnení ktorých sa bude vládna moc zaoberať úpravou vzťahov k Reformovanej cirkvi. Podľa vyjadrení *Štefana Štundu*, ktorý bol tajomníkom pre kultové veci nekatolíkov na Ministerstve s plnou mocou pre správu Slovenska v Bratislave, podmienky boli nasledovné:

1. Zorganizovať samostatnú Reformovanú cirkev a jej orgány na Slovensku
2. Zložiť prisahu vernosti k republike zo strany duchovných a učiteľov
3. Zriadenie samostatného slovenského seniorátu

Tieto požiadavky, mimo zriadenia slovenského seniorátu (bolo možné až po vyjadrení sa dotknutých zborov) boli pojaté do „*Uznesenia*“ a neskôr po vykonaní volieb aj splnené.

O živote humenského misijného zboru z roku 1920 sa nezachovali žiadne písomnosti mimo pokladničnej knihy. Túto naďalej viedol *Jakab Thinschmidt*, dočasný pokladník. Účtovanie je vlastne vykonané za roky 1919 – 1920 spoločne pričom v roku 1920 skončilo s deficitom 68.- korún 0,18 halierov.

Ako kurátor je podpísaný *Andor Harmatha* a presbyter *Mihály Helmeczi*.

Rok 1921

V roku 1921 sa dňa 14. apríla konalo dištriktuálne zhromaždenie Predtisského dištriktu, ktorej predsedal biskup *Palóczi – Czinke István* a hlavný kurátor *Géza Lukács*.

Za Hornozemplínsky seniorát boli prítomní senior *József Virág*, kurátor *Tihamér Thuránszky*, *János Séra*, duchovný sudca a svetský sudca *Andor Cseley*.

Hlavným zapisovateľom bol *László Réz*. Zhromaždenie sa zaoberalo najmä organizačnými otázkami, pretože štátne orgány neuznali platnosť doterajšej administrácie a žiadnu štátnu podporu Reformovanej cirkvi neposkytli a žiadali, aby

sa Reformovaná cirkev reorganizovala na základe nových synodných zákonov ako samostatná, od všeobecnej maďarskej reformovanej cirkvi nezávislá Reformovaná cirkev na Slovensku.

Preto bolo rozhodnuté uskutočniť voľby do Synody, aby sa mohla prijať nová cirkevná Ústava. Voľby do orgánov Predtisského dištriktu sa uskutočnili a 12. júla volebná komisia vyhlásila výsledky.

Za biskupa bol riadne zvolený *István Czinke* a za hlavného kurátora *Géza Lukács*, za hlavného zapisovateľa *László Réz*.

Do úradu boli uvedení 30. - 31. októbra 1921. Boli zvolení aj riadni členovia a náhradníci do Synody. Rozhodnuté bolo vydávať celoštátnu oficiálnu tlač a to „*Református Egyház és Iskola*“ (Reformovaná cirkev a škola), ktorej prvým šéfredaktorom sa stal *László Réz*. Viaceré výtlačky sa zachovali aj v našom archíve.

V pokladničnej knihe za rok 1921 nachádzame len veľmi stručné údaje.

Z príjmov sú uvedené len peniaze z ofier, milodarov a štátnej podpory, ktorá činila 555.- korún 0,40 halierov.

V tomto roku zrejme už nefungoval spevokol.

Zmienka nie je ani o zvonárovi, hoci ako výdavok je uvedená suma 40.- korún za povraz k zvonu. Uvedené je aj zaplatenie predplatného vo výške 60.- korún 0,70 halierov za časopis „*Református egyház és iskola*“

Ako dočasný zastupujúci pokladník je podpísaný presbyter *Jakab Thinschmidt*, *Andor Harmatha* ako kurátor a presbyter *Mihály Helmecci*.

V archíve sa z roku 1921 zachoval list *Józsefa Hutku*, duchovného v Bánovciach (predtým senior Hornozemplínskeho seniorátu), kde oznamuje *Sándorovi Böszörményimu* spôsob, ako prebehne prisaha vernosti republike, pričom senior zloží sľub do rúk župana a duchovní zo seniorátu do rúk seniora.

Potvrdenia o tom sa mali poslať na ministerstvo s plnou mocou pre Slovensko.

Zloženie prisahy vernosti bolo jednou z podmienok na udelenie štátnej podpory nielen pre Reformovanú cirkev, ale aj ostatné cirkvi na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi.

Rok 1922

17. - 18. mája 1922 sa v Bratislave zišiel všeobecný Konvent Reformovanej cirkvi na Slovensku, ktorý vtedy tvorili dva dištrikty.

Podunajský a Predtisský, kam patrili aj zbory z územia Podkarpatskej Rusi (Rusínska).

Najdôležitejším rozhodnutím Konventu bolo zvolať zákonodarnú Synodu, ktorá sa mala konať od 8. októbra 1922 v Leviciach.

V tomto zmysle žiadali štátne orgány o povolenie jej konania. V diskusii sa zaoberali páľčivými problémami duchovných a učiteľov, z ktorých mnohým nepriznali československé štátne občianstvo a teda nedostávali od štátu plat hmotné zabezpečenie bolo na pleciah jednotlivých zborov.

Druhým problémom bola skutočnosť, že na území Slovenska neostala ani jedna

teologická vysoká škola a žiadny učiteľský ústav s vyučovacím jazykom národnostných menšín, teda ani maďarské. Veľké ťažkosti mali duchovní a učitelia, pretože vyše 90 % reformovaných zborov a všetky úradné písomnosti prichádzali v slovenčine resp. češtine.

Preto konvent požiadala listom štátne orgány a rovno prezidenta T. G. Masaryka, aby úradné dokumenty boli dvojazyčné a to v štátnom jazyku a maďarskom jazyku.

Zaoberali sa aj otázkou slovenských zborov a poverili sečovského farára *Pétera Mihály*a, aby vypracoval pojednávanie o ich postavení, čo aj uskutočnil a v slovenskej a maďarskej verzii dištrikt vydal letáky s názvom „*Otázka slovenských kalvínov*“. Tieto boli vydané nákladom 100 ks a zaslané na ministerstvo s plnou mocou pre Slovensko a iné orgány.

Otázka slovenských zborov bola aktuálna v Užskom a Hornozemplínskom senioráte. Preto navrhli zriaďiť výbor, ktorý by uskutočnil k tejto otázke prieskum, kde by zborové zhromaždenia rozhodli, či chcú ostať v súčasných seniorátoch, alebo si prajú vytvoriť osobitný slovenský seniorát.

Dištriktuálne zhromaždenie

Predtisského dištriktu sa zišla 10. - 11. septembra 1922 vo Vojanoch.

Pri tejto príležitosti bola aj vysviacka dvadsiatich troch mladých duchovných, ktorú uskutočnil biskup *István Czínke* a ďalší prítomní seniori, *Barna Idrányi* z Ondavsko – Turnianského seniorátu, *József Keresztúry*, z Dolnozemplínskeho seniorátu, *József Virág*, z Hornozemplínskeho seniorátu, *Márton Buzi*, z Gemerského seniorátu a *István Szücs*, z Užského seniorátu.

V hlásení biskupa je zmienka o tom, že mnohé nariadenia sú doručované do cirkevných škôl tak, že je obídený biskupský úrad, hoci školy podľa zákonov patria pod správu cirkvi. Informoval aj o uznesení Konventu ohľadne slovenského seniorátu. S uspokojením konštatoval, že všade pribúdajú milodary na renováciu kostolov a kostolných zvonov, z ktorých veľa bolo zrekvirovaných počas I. svetovej vojny.

V návrhu uznesenia odporúča presunúť dátum uskutočnenia synody na máj 1923, pretože zatiaľ neprišlo ani povolenie na jej konanie, ani štátna podpora. Tiež odporúčali, aby zbory na území Podkarpatskej Rusi vytvorili samostatný dištrikt, aby sa mohli plnohodnotne zapojiť do práce zákonodarnej synody.

Zaoberali sa aj nedostatkom učebníc náboženstva v slovenskom jazyku a konštatovali, že spevník v slovenskom jazyku sa minul a prijali uznesenie, že Császárov spevník vydajú v slovenskom jazyku a tiež pod vedením *Józsefa Hutku* v spolupráci s *Istvánom Szakalom* a *Mihályom Péterom* preložia učebnicu „*Naša viera a život*“ od *Istvána Czínke*.

V hlásení o stave škôl je uvedené, že v niektorých Reformovaných ľudových školách sa zaviedlo vyučovanie v slovenskom jazyku, ktoré sú aj vymenované. Problémom sa ukázalo aj to, že aj deti maďarských rodičov boli odkázané na vyučovanie v slovenskom jazyku, a to aj náboženstva.

V archíve sa zachovali okrem uvedených vydaní zápisníc aj niektoré listy seniora *Józsefa Virága*. 3. januára 1922 datovaný list z Lastomíra má formu obežníka, kde vyzýva zbory k prehĺbeniu duchovného života v Novom roku, k ochote prekonávať ťažkosti, pretože pomoc Božia určite príde. Všetkým praje požehnaný Nový rok 1922.

Zaujímavý je aj písacím strojom písaný obežník funkcionárom filie v Medzilaborciach napísaný v maďarskom jazyku k Svätodušným sviatkom. Vyzýva veriacich, aby sa modlili vo svojich domácnostiach, pretože misijný farár *Sándor Böszörményi* bude Večer Pánovu vysluhovať len v Humennom. Z ďalších údajov je zrejmé, že v Medzilaborciach ostalo po I. svetovej vojne, len niekoľko reformovaných veriacich. Podobná situácia bola aj v Snine o čom svedčí list notára *Ferenca Müllera*, v ktorom konštatuje, že protestantských veriacich je len zopár, ale verí, že ich duchovný aspoň občas navštívi a pri tej príležitosti zaplatia aj cirkevnú daň.

Ďalším listom, ktorý sa zachoval je list seniora *Józsefa Virága*, v ktorom informuje *Sándora Böszörményiho*, že v Prahe začali 1. apríla 1922 vydávať maďarské noviny pod názvom „Prágai Magyar Hírlap“ (Pražské maďarské zvesti) a odporúča, aby o tom informoval miestnu maďarskú inteligenciu, aby si tieto noviny predplatili.

Tiež informuje o zámere zvolať seniorátne zhromaždenie a prosí *Sándora Böszörményiho*, aby si pripravil referát k nejakej aktuálnej téme podľa vlastného uváženia.

Z údajov v pokladničnej knihe môžeme usúdiť, že finančná situácia zboru a teda aj jednotlivých členov sa v roku 1922 postupne zlepšovala.

Príjem činil 4.197.- korún 0,37 halierov.

Výdavky 3.196.- korún a 0,64 halierov.

Číže v pokladni bol prebytok 1.000.- korún 0,43 halierov.

Pokladňu naďalej viedol *Jakab Thinschmidt*, hlavným kurátorom bol *Andor Harmatha*. Podpísaný je aj *István Frank* a ďalší presbyteri.

Prevažnú časť príjmov tvorila ofera a milodary. Zo štruktúry výdavkov sa dozvedáme, že odmena farára činila ročne 1.000.- korún, kantorkou bola jeho dcéra Klára, ktorá dostávala ročne 500.- korún. Zvonárom bol *Rezső Thinschmidt* za odmenu 300.- korún ročne. Predplatený bol aj časopis „Reformovaná cirkev a škola“, vyplatené poisťky proti požiaru, príspevky do dôchodkového fondu, poplatky kominárovi a pod. 464.- korún bolo vyplatených firme staviteľa *Istvána Deáka*, ktorý opravoval a maľoval farskú budovu.

Rok 1923

Rok 1923 bol rokom konania zákonodarného konventu. Tento však nebol finančne zabezpečený a vláda ČSR oznámila, že ak do 30. júna konvent nezvolajú a neprijmú ústavu, žiadnu štátnu podporu Reformovanej cirkvi neposkytnú a postavia ju mimo zákon. Zachovala sa „*Výzva k Reformovaným veriacim na Slovensku*“,

FELHÍVÁS

szlovenszkói kálvinista hiveinkhez.

Kedves Testvéreim!

A csehszlovák Kormány hozzám intézett leiratában kijelentette, hogy, ha a szlovenszkói REFORMÁTUSOK folyó évi Junius 30-ig *zsinatot* nem tartanak s azon itteni törvénykönyvüket meg nem készítik: *a kormány a református egyház alkotmányát felfüggeszti*, az egyházat törvényen kívül helyezi és minden állami segélyét beszünteti.

Kénytelenek vagyunk tehát Junius' hóban zsinatot tartani, ami legesekélyebb számítással is *hetven-nyolcvanezer koronába kerül*. Egyházunknak pedig e célra egy fillérje sincs. A hűvek hagyományos áldozatkésztségéhez kell tehát folyamodnunk, ha részünkre a törvényes szabadságot továbbra is biztosítani akarjuk.

Kérve kérek minden jó református embert: adjon, amennyit adhat, erre a nagyfontosságú célra s ezáltal tegye íchetővé zsinatunk megtartását s törvényeink megalkotását.

Az adományokat a zsinat jegyzőkönyvében fogjuk megörökíteni, mint a nehéz idők *öntudatos kálvinistaságának bizonysgát*.

Rimaszombat, 1923 május 25.

Szerető testvéretek:

Pálóczi-Czinke István
püspök.

kde biskup informuje o tejto situácii a prosí veriacich, aby prispeli každý podľa svojich možností milodarmi na konanie konventu, ktorého výdavky sa odhadovali na 70 – 80 tisíc korún.

Zasadnutie Synody sa začalo 17. júna 1923 v Leviciach za štátne orgány z poverenia vlády bol prítomný *Dr. Juraj Slávik*, zvolenský župan. Po prezentácii prítomných bolo konštatované, že Synoda je uznášania schopná. Za predsedov boli zvolení biskup *Palóczi – Czinke István* a *Lukács Géza*, hlavný kurátor a za podpredsedu biskup *Bertók Béla* z Podkarpatského dištriktu a *Szilassy Béla*, hlavný kurátor z Podunajského dištriktu. Zapisovateľom bol *Péter Mihály* z Predtisského dištriktu. Vytvorením výborov začala Synoda svoju konkrétnu zákonodarnú činnosť. Po ukončení činnosti návrh Ústavy spolu so sprievodným listom poslali prezidentovi *T. G. Masarykovi* na schválenie.

16 - 17. októbra 1923 sa konalo riadne dištriktuálne zhromaždenie Predtisského reformovaného dištriktu na Slovensku v Košiciach. Redaktorom vydania zápisnice v

tlači bol *Ladislav Réz*, hlavný duchovný zapisovateľ. Z Hornozemplínskeho seniorátu boli prítomní senior *József Virág*, hlavný kurátor *Tihamér Thuránszky*, *János Séra*, duchovný sudca, *Lajos Horkay*, zapisovateľ a *Gábor Bodor*, svetský sudca.

Biskup *Palóczi – Czinke István* referoval, že na Synode bola spracovaná Ústava a ju ich vláda odsúhlasí, na poli cirkevnom už bude práca ľahšia.

O tejto otázke bude predsedníctvo Synody rokovať s *Dr. Jurajom Slávikom*, zvolenským županom, ktorý bol zo strany vlády poverený vedením výboru a ktorý bol ústretový pri rokovaníach.

Okrem prijatia cirkevných zákonov sú dve ďalšie dôležité veci:

- vzdelávanie teológov
- vzdelávanie učiteľov

Návrh na ich ďalšie vzdelávanie vypracoval *Ladislav Réz*. Situácia bola kritická hlavne preto, lebo veľa duchovných a učiteľov nedostali československé štátne občianstvo a boli vypovedaní z republiky a to najmä z Podunajského a Podkarpatského dištriktu.

Štátne orgány, t. j. Krajinský úrad na Slovensku uvažoval o zriadení teologickej fakulty v Bratislave, ktorá by spoločne vzdelávala reformovaných a evanjelických a. v. teológov. Z dogmatických a vieroučných princípov ako aj preto, že v roku 1923 bolo 98 % reformovaných maďarskej národnosti, usilovala sa reformovaná cirkev o výuku duchovných vo vlastnom zariadení – teologickom seminári, alebo vysokej škole. Dôvod bol aj ten, že orgány ČSR nechceli povoliť teológom štúdium v Maďarsku. Čo sa týkalo vzdelávania učiteľov, *Ladislav Réz* konštatuje, že z vlastných síl je zrejme nemožné prevádzkovať dve inštitúcie, preto navrhuje dohodnúť sa so štátnymi orgánmi o vzdelávaní učiteľov tak, ako to predpisoval zákon o právach národnostných menšín.

Zaoberali sa ešte dvoma otvorenými otázkami:

1. otázka cirkevných škôl, (ľudových a stredných)
2. otázka samostatného slovenského seniorátu.

Túto otázku vypracoval *Mihály Péter*, duchovný sudca seniorátu. Uviedol, že čo sa týka škôl je taktika vlády jednoznačná. I keď spočiatku učiteľom cirkevných škôl prispievali na plat, teraz im túto podporu zobrali. Tým vzbudili túžbu učiteľov vyučovať na štátnych školách, resp. túžbu po poštátnení cirkevných škôl, čo sa začalo už prejavovať úbytkom učiteľov. Cirkev nemá toľko prostriedkov, aby mohla učiteľom zabezpečiť také platy, aké je schopný dať štát.

Ďalšia záležitosť bola uzákonenie povinnej 8-ročnej školskej dochádzky, túto ďalšiu ťarchu cirkvi sotva zvládne vlastnými silami, pretože je potrebné postaviť nové triedy, viac učiteľov, čo prinesie vyššie prevádzkové náklady. Spomenuté je splnenie uznesenia č. 17/1922 o preklade učebníc náboženstva do slovenčiny, ktoré

veľmi zdarilo preložil pán učiteľ *Jenő Sutor* z Vyšných Revíšť, redigovali ho *József Hutka* a *István Szakál*.

Spevník od autora *Császára*, rozšírené a upravené vydanie pripravil do tlače výbor, ktorého členmi boli *József Hutka*, *István Szakall* a *Mihály Péter*, ktorým patrí vďaka a uznanie za ťažkú prácu, ale aj tajomníkovi biskupstva *Józsefovi Pappovi*, ktorý vykonal časove veľmi náročnú korektúru. Vydavky na tlač činili 14.000.-korún, ktoré zaplatil biskupský úrad. Keďže tento spevník bol vydaný vo východoslovenskom nárečí maďarským pravopisom, toto bolo napadnuté v článku amerického periodika „*Slovenský kalvín*“ a štátne orgány, menovite školský referát žiadali aby biskupský úrad oznámil z akých dôvodov sa toto stalo. Vysvetlenie bolo také, že terajšia generácia slovenských kalvínov už od roku 1752 mala vydaný spevník vo východoslovenskom nárečí a na toto sú zvyknutí. Ale zároveň udáva, že pre mladú generáciu je už náboženská literatúra vydávaná v slovenskom pravopise. V tom čase z USA poslali na Slovensko slovenské spevníky, ktoré tam vydala „*Kalvínska Jednota*“, ale zbory chceli naďalej používať tzv. *Császárov* spevník.

Čo sa týka vyučovacieho jazyka v reformovaných školách na základe štatistiky sa po slovensky vyučovalo v 24 -roch školách, slovensky a maďarsky v 8 -ich školách.

Údaje sú uvedené v zápisnici na str. 14.

Členská schôdza sa zaoberala aj otázkou samostatného slovenského seniorátu a dospela k názoru, že v súčasnosti jeho zriadenie nie je potrebné, pretože od počiatku reformácie pre 400 rokmi boli duchovné potreby Slovákov zabezpečované v ich materinskom jazyku a tak je to aj v súčasnosti.

Z uvedenej zápisnice v bode 34 sa uvádza údaj o nostrifikácii diplomu *Jána Tomašuľu*, ktorý kvôli ilustrácii uvádzame v plnom znení.

Bod 34.

Ján Tomašuľa podľa diplomu vydaného v Pittsburgu ministerstvom školstva dňa 27. júna 1919 ukončil úspešne štúdium. Západný teologický seminár mu vystavil vysvedčenie 6. mája 1920 podľa ktorého v presbyteriánskej cirkvi v Pittsburgu, Pensylvánskom západnom teologickom seminári ukončil štúdium a bol prepustený ako kandidát na hlásanie (kázanie) evanjelia.

Podľa diplomu vystaveného dňa 5. mája 1921 je bezúhonného života, kresťanskej viery a v občianskych vedách má celkový prehľad. Ukončil teologickú školu, má vedomosti a môže verejne vystupovať a získať titul bakalára. V roku Pána 1923 bol prostredníctvom Netu Yorkského seniorátu v Amerike vysvätený za duchovného. Teraz sa vrátil do svojej rodnej vlasti a od Pittsburského seniorátu priniesol odporúčajúci list a na jeho základe žiada členskú schôdzu nášho dištriktu, aby ako kaplán mohol pôsobiť medzi slovenskými reformovanými veriacimi.

Valné zhromaždenie nostrifikovalo skúšky Jána Tomašuľu a prijíma ho do dištriktu na post kaplána. Po zložení úradného sľubu (prísahy vernosti) ho prijíma do Hornozemplínskeho seniorátu do bánovského reformovaného zboru na trvalé kaplánske miesto.

Za účelom poukazovania kaplánskej kongruy sa seniorát obráti na ministra s plnou mocou pre Slovensko.

Z pokladničnej knihy zboru sa dozvedáme, že evidenciu v nej až do svojej smrti v roku 1939 viedol duchovný *Sándor Böszörményi*. V úradnom styku so štátnymi orgánmi už bolo povinné používať slovenský jazyk, o čom svedčí zápis o výdavku za zhotovenie úradnej pečiatky v slovenskom jazyku v sume 18.- korún. Finančná situácia zboru sa naďalej zlepšovala, pretože:

- Príjem bol celkom 5.255.- korún a 0,63 halierov.
- Výdaj 4.088.- korún a 0,40 halierov
- Zostatok: 1.167.- korún a 0,63 halierov

Príjmy boli najmä z milodarov, viacerí veriaci darovali na tie časy vysokú sumu 100.- korún. Vyššie sumy boli vybrané aj ako cirkevná daň a ofera.

Výdavky mali štruktúru ako po iné roky a to odmena farárovi vo výške 1.000.- korún ročne, kantorke *Kláre Böszörményi* -ovej 600.- korún, zvonárovi *Rezsővi Thinschmiedt* -ovi 300.- korún.

Zaplatené bolo aj predplatné časopisu *Református egyház és iskola* a dozvedáme sa, že vyšla aj ročenka, ktorá sa v už archíve nenachádzala.

V tomto roku sa robili aj opravy na farskej budove, stropu v kuchyni, oprava črepových kachlí v byte farára. Opravil sa plot okolo fary a kostola a údaj je aj o inštalácii hromozvodu. V októbri 1923 sa mestom prehnala víchrica, ktorá spôsobila veľké škody na streche kostola a oprava stála 800.- korún. Škodou vyplatila poisťovňa *Continental*, kde boli kostol a farská budova poistené. Údaj je aj o kúpe vianočných darčiekov pre päť školopovinných detí v sume po 10.- korún

Zo zachovalej matričnej knihy sa dozvedáme, že v tomto roku sa uskutočnili dva sobáše a konfirmované boli 4 deti, dvaja chlapci a dve dievčatá.

Hlavným kurátorom naďalej bol *Andor Harmatha*, kurátorom *István Frank* a podpísaný je aj presbyter *Jakab Thinschmiedt*.

Rok 1924

V archívnych dokumentoch zboru sa zachovali zápisnice zo zasadania konventu Všeobecnej reformovanej cirkvi na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, ktorý sa konal 8. januára 1924 v Košiciach a mimoriadneho zasadnutia konventu z 24. augusta 1924, ako aj zápisnica dištriktuálneho zhromaždenia Predtisského dištriktu, ktorý sa zišiel tiež v Košiciach dňa 23. a 24. septembra.

Obidva orgány sa zaoberali viacerými kľúčovými problémami, najmä otázkou Ústavy, ktorú štátne orgány neschválili, otázkou cirkevných ľudových škôl a otázkou zriadenia slovenského seniorátu.

Na podrobnú informáciu v rámci našej Kroniky nemáme priestor, bolo by však určite vhodné tieto materiály preložiť do slovenského jazyka, najmä kvôli objektívnemu posúdeniu z hľadiska histórie.

12. septembra 1924 zomrel *László Réz*, v poradí druhý misijný farár v Humennom. Biskup *Palóczi – Czinke István* hodnotil jeho osobnosť nasledovne:

„ *A teraz sa na chvíľku dohodnime veľactené dištriktuálne zhromaždenie a uviažme smútočný závoj na svoje srdcia.*

László Réz zomrel. Jeho duša zhorela vo večne plápolajúcom, vnútri silno horiacom ohni, ktorý v ňom zažala láska k našej reformovanej cirkvi. 12. septembra toho roku si navždy oddýchol od práce, od ktorej sa nemohol odtrhnúť ani od vlnajšej jari, kedy ťažko ochorel. Práca bola zmyslom jeho života, a keď už nemohol ďalej pracovať, ani nechcel ďalej žiť. Tu nás zanechal tak nečakane, že sa s údivom dívame za ním, nechceme uveriť a pokladáme za neuveriteľné, že toto môže byť pravda. Neviem uveriť a neviem dosť dôstojne oplakať svojho priateľa, môjho verného spolupracovníka, moju pravú ruku. Jeho vytrhnutím z nášho spoločenstva sa odtrhol aj kus mojej duše, čo sa nikdy viac nedá ničím nahradiť.

Postavil si pamätník dielami vyvierajúcimi z jeho duše, v ktorých sa zaoberal našou slávnou minulosťou, súčasne budoval prítomnosť a znepokojoval sa o osud našej budúcnosti. Ale postavil aj viditeľné veci v podobe kostolov, hlavne rožňavský kostol. Koľko ľudí môže mať takýto pamätník?

Dôstojne niesol slová Spasiteľa, ktoré sme čítali na smútočnom oznámení: „**Dobrí pastier aj život dá za svoje ovcečky**“. On ozaj toto dal. A preto nad jeho hrobom sa okrem lásky jeho blízkych, nesie aj naša láska, jeho vďačného dištriktu. Počas života sa mu nikdy nedostalo zaslúženej vďaky. A pri súčasnej nešťastnej cirkevno – ústavnej organizácii sme mu nevedeli zabezpečiť ani to, aby mohol bez starosti žiť a tak aj zomrel, ozajstný človek Bohu milý duchovný pastier.

Aspoň touto skromnou palmovou ratolesťou položenou na jeho hrob, týmto neskorým uznaním, uľahčíme svojej duši. (Vid' zápisnica str. 18. a 19.)

Zo štatistiky sa dozvedáme, že spolu v jednotlivých seniorátoch dištriktu bol počet obyvateľov 383 429, z toho maďarskej národnosti 138 304 občanov. Reformovaných bolo 69 359, z nich k inej ako maďarskej národnosti (t. j. prevažne slovenskej) sa hlásilo v Abovskom senioráte 1 023 veriacich, v Hornozemplínskom senioráte 2 637 veriacich v Užskom senioráte 5 194 veriacich, spolu 8 854 t. j. okolo 12 %.

Humenský misijný zbor pozostával v prevažnej časti z veriacich maďarskej národnosti, ale mal veľkú výhodu v styku so štátnymi orgánmi v tom, že misijný farár *Sándor Böszörményi* ovládal slovenský i český jazyk a bol významným funkcionárom kresťansko – sociálnej strany, ktorá v roku 1923 zvíťazila v obecných voľbách, keď získala 8 mandátov.

Hospodárska situácia zboru sa v roku 1924 naďalej zlepšovala.

Prijmy činili	7 210.- korún 0,23 halierov
<u>Výdavky</u>	<u>5 763.- korún 0,88 halierov</u>
Zostatok	1 446.- korún 0,35 halierov

Príjmy boli najmä z milodarov, cirkevnej dane a ofier. Milodary vo výške 100.-, 50.- či 20.- korún neboli vôbec výnimočné. Vysoký príjem bol aj z kultúrneho večierka, ktorý usporiadal zbor 9. marca a čistý príjem činil 3 113.- korún a 0,90 halierov. Táto hotovosť bola uložená za účelom neskoršej kúpy nehnuteľnosti. Štruktúra výdavkov je obvyklá, príspevok ku platu duchovného 1 000.- korún, za vedenie spevokolu 600.- korún a zvonárovi 300.- korún.

V roku 1924 zrejme opravovali komín a kachle, pretože medzi výdavkami sú uvedené položky za kúpu 100 kusov tehál, dverka ku kachliam, odmena murárovi a jeho pomocníkovi ako aj nádenníkovi za vydrhnutie podlahy v kostole. Zaplatené bolo aj predplatné časopisu, účty za elektrinu, platby kominárovi ako aj príspevky do pokladne seniorátu, do dôchodkového fondu a postenie proti požiaru. Zaujímavým údajom je výdavok za kúpu štátnej vlajky, ktorý činil 10.- korún československých. Ako presbyteri sú podpísaní *Jakab Thinschmidt* a *Gyula Kovássy*.

Údaje za seniorát skontroloval vizitátor *Péter Király*, duchovný z Malčíc.

Z matriky sa dozvedáme, že v roku 1924 uzavreli sobáš 4 zmiešané páry, konfirmovaných bolo 10 detí, z toho 3 vo Vranove n/T.

Rok 1925

V archíve zboru sa zachovali zápisnice z Konventu, ktorý sa konal 31. marca 1925 v Poprade, zápisnica z dištriktuálneho zhromaždenia zo dňa 9. októbra 1925 v Košiciach a úradný časopis *Református egyház és Iskola*. a to od 1. júla do konca roka.

Biskup *Palóczi – Czinke István* referoval na konvente o priebehu rokovaní so štátnymi orgánmi, ktoré mali výhrady k zneniu Ústavy.

Po pripomienkach vlády sa mala ihneď zvolať Synoda. Zaoberali sa aj otázkou spevníkov a učebníc náboženstva, otázkou dôchodkového zabezpečenia, službou duchovných v armáde, poistením majetku, otázkou škôl, postavením učiteľov a vzdelávaním teológov.

Na dištriktuálnom zhromaždení Predtisského dištriktu biskup referoval o činnosti úradu a jednotlivých seniorátov. Konštatoval, že zatiaľ viacerí duchovní a učitelia nemajú československú štátnu príslušnosť, teda ani platy od štátu. Oboznámil prítomných aj s nariadeniami ministerstva školstva, ktoré určovali spôsob vyučovania náboženstva. Tiež sa uzniesli na vydaní slovenského prekladu učebnice náboženstva pod vedením *Istvána Szakal* -a a *Józsefa Rác* -a.

Zaujímavé sú údaje z časopisu, kde v čísle z 19. júla 1925 je zmienka o slávnostných bohoslužbách v Szerencsi, kde je pochovaný *Zsigmund Rákóczi*, svokor *Valentína Drugetha* a vládca Sedmohradska. Slávnostnú kázeň mal *Janka Károly*, duchovný z Cigándu, poslanec maďarského parlamentu, ktorý v rokoch 1902 – 1908 pôsobil v Humennom.

Časopis dňa 9. augusta 1925 informuje, že 15. septembra bude otvorený 4 ročný – zatiaľ – kurz teológie. Zodpovedným riaditeľom bude *Béla Sörös*, lučenecký farár. Kurz bude mať sídlo v budove YMCA, kde budú študenti aj ubytovaní (poznámka

prekladateľky: *Aj ja som koncom päťdesiatych rokov istý čas bývala v internáte tejto budovy - prekladateľka).*

25. augusta 1925 sa konalo v Sečovciach seniorátne valné zhromaždenie Hornozemplínskeho seniorátu, ktoré malo na programe 36 bodov. Viedol ho *József Virág*, senior. Na tomto zhromaždení bol misijný farár *Sándor Böszörményi* z Humenného jednodhlasne zvolený za duchovného seniorátneho sudcu. V hlásení o misijnej činnosti sa poukazuje na pokrok v misijnej práci. O rozdelení majetku, ktorý vlastnili vranovskí reformovaní a evanjelici spoločne, mala rozhodnúť osobitná komisia. Od roku 1925 bol košickým županom *Dr. Juraj Slávik*, evanjelik a. v., ktorého pri tejto príležitosti pozdravila delegácia na čele s *Istvánom Szűcsom*, nestorom z Podkarpatského dištriktu.

V Predtisskom dištriktu v roku 1925 žilo - 379 624 obyvateľov. Z toho 151 416 sa hlásilo k maďarskej národnosti. Počet reformovaných veriacich bol 70 035, z toho k maďarskej národnosti sa hlásilo 61 811 veriacich.

Zo zachovalej matriky zisťujeme, že v roku boli 4 sobáše všetky zmiešané, z toho 1 sobáš bol v Medzilaborciach. V roku 1925 bol len jeden konfirmand a to syn medzilaboreckého kurátora *Istvána Horvátha*.

Z údajov uvedených v pokladničnej knihe vyplýva, že hmotné pomery už boli v tomto roku konsolidované a mimoriadne priaznivé.

Príjem činil celkom	14 579.- korún a 0,55 halierov
<u>Výdavky činili celkom</u>	<u>13 904.- korún a 0,59 halierov</u>
Zostatok	674.- korún a 0,96 halierov

Z toho 9 758.- korún 0,30 halierov bolo uložených na základinu na kúpu nehnuteľnosti resp. na stavebný fond. Mimoriadne príjmy v tomto roku boli od člena zboru *Zoltána Lábosa*, ktorý vyhral bližšie neurčený súdny spor a daroval zboru 2 000.- korún. 2 368.- korún a 0,90 halierov bol výnos z kultúrneho večierka. Bohaté boli aj ďalšie milodary, niektoré vo výške 250.- či 100.- korún. Bezúročnú pôžičku na účet stavebného fondu vo výške 6 000.- korún poskytol zboru hlavný kurátor *Andor Harmatha*. Výdavky boli v obvyklej štruktúre, a to príspevok ku platu duchovného, odmena za vedenia spevokolu a odmena zvonárovi. Vyplatená bola aj poisťka proti požiaru, príspevok na dôchodkový fond. Dozvedáme sa aj o oprave organu, na ktorú bol výdavok vo výške 270.- korún.

V roku 1925 bol v zbore na vizitácii *Péter Király*, duchovný z Malčíc.

Hlavným kurátorom bol *Andor Harmatha*, kurátorom *István Frank* a ako presbyteri sú podpísaní *Dr. Géza Hazay*, *István Csontos st.* a *István Deák*.

Rok 1926

O diani v Predtisskom dištrikte sa dozvedáme zo zápisnice, v ktorej sú uvedené okruhy problémov, ktorými sa zaoberalo dištriktuálne valné zhromaždenie dňa 12. októbra 1926 v Rimavskej Sobotě.

Biskupom bol naďalej *Palóczi – Czinke István*, z Hornozemplínskeho seniorátu

boli prítomní senior *József Virág*, hlavný kurátor *Tihamér Thuránszky*, farári *János Séra* a *Lajos Horkay* a za humenský misijný zbor kurátor z filie vo Vranove n/T. *Gábor Bodor*.

Zo štatistických údajov vyplýva, že v roku 1926 bolo v dištrikte 380 820 obyvateľov, z toho maďarskej národnosti 149 507. Reformovaných bolo 70 035, z toho 61 811 maďarskej národnosti a slovenskej 8 224. V Hornozemplínskom senioráte bol počet obyvateľov 195 158, počet reformovaných 11 805, z toho maďarskej národnosti 9 286. Slovenské služby Božie boli v 18 -tich zboroch – (Bánovce, Trhovište, Lastomír, Tušice, Milhostov, Bežovce, Záhor, Vysoká, Pinkovce, Jenkovce, Kríže, Stretava, Lúčky, Iňačovce, Veľké Revištia, Blatná Polianka, Malčice, Palín). Slovenské a maďarské v Sečovciach. V ostatných zboroch maďarské.

V tomto roku zomrel bývalý senior Hornozemplínskeho seniorátu *József Hutka* vo veku 68 rokov.

Z údajov sa ďalej dozvedáme, že na meštianskej škole v Humennom s vyučovacím jazykom slovenským vyučoval náboženstvo *Sándor Böszörményi* týždenne dve hodiny 9 žiakov. Keďže žiaci boli maďarskej národnosti, náboženstvo vyučoval v maďarskom jazyku. Za vyučovanie nedostával žiadny plat, pretože podľa vtedajších zákonov na slovenských školách by musel vyučovať slovensky. Valné zhromaždenie s uznaním konštatovalo, že misijný duchovný *Sándor Böszörményi* v Humennom vykonáva veľmi ťažkú misijnú prácu s veľkým nasadením a odporúča konventu, aby mu priznal podporu 1.000.- korún.

Z pokladničnej knihy sú údaje nasledovné:

Príjem	5.168.- korún 0,91 halierov
<u>Výdavky</u>	<u>3.388.- korún 0,67 halierov</u>
Zostatok	1.780.- korún 0,24 halierov

Príjmy pozostávali najmä z cirkevnej dane, ofery a milodarov. V apríli 1926 bol usporiadaný kultúrny večierok z ktorého výnos bol 1.220.- korún. Štruktúra výdavkov je obvyklá, príspevky na plat duchovného, kantorke a zvonárovi, predplatné úradného časopisu, potreby do farského úradu, poistenie, cestovné, príspevky do seniorátnej pokladne a pod. V roku 1926 boli dva sobáše a konfirmovali dvaja chlapci vo Vranove n/T. Kurátorom bol *István Frank*, za presbyterov sú podpísaní *István Csontos st.*, *István Deák*, *Jakab Thinschmidt* a *János Solman*.

Rok 1927

Zo zápisnice Predtisského dištriktu, ktorý sa zišiel dňa 6. decembra 1927 sa dozvedáme, že schôdzu viedol biskup *Palóczi - Czinke István* a hlavný kurátor *Géza Lukács*. Za Hornozemplínsky seniorát boli prítomní senior *József Virág*, novozvolený kurátor *dr. Alfréd Mertens*, duchovní *János Séra*, *András Erdélyi* a *Lajos Horkay*.

Biskup konštatoval, že došlo k pokroku v rokovaní s vládnyimi orgánmi, boli vyplatené podpory za roky 1919 – 1920, ktoré boli zadržované. Štát povolil aj fungovanie teologického seminára v Lučenci a priznal štátne občianstvo duchovným a učiteľom, ktorým to doposiaľ odopieral. Taktiež štát predložil pripomienky k návrhu Ústavy zo zasadnutia ústavodarnej Synody v roku 1923 - 1924. Jej zasadnutie bolo vytýčené na 24. - 26. januára 1928 v Bratislave.

Spracovaním pripomienok štátu k Ústave bol poverený *Béla Sörös*, lučenecký duchovný a riaditeľ seminára.

V tomto roku sa začala aj užšia spolupráca so zahraničím, menovite Svetovým presbyteriánskym zväzom a aj s českými protestantmi, menovite so seniorom *J. Součkom* z Prahy. Zaoberali sa aj otázkami slovenských zborov v Hornozemplínskej a Užskej župe. Odporúčali, aby národnostné otázky, t. j. bohoslužobná reč a vyučovanie náboženstva v materinskom jazyku boli zabezpečené tak pre Maďarov ako aj pre Slovákov v tých zboroch, kde sú v menšine. Toto malo byť zabezpečené v Ústave, ktorá by mala obsahovať spôsob vytvorenia slovenského seniorátu, ktorého sa dožadovali slovenské zbory.

Zaujímavé sú údaje o vyučovaní náboženstva na ľudových a stredných školách. Z nich vyplýva, že počet žiakov z roka na rok klesal, cirkevné školy sa museli riadiť zákonmi republiky a na mnohých miestach budovy síce ostali v majetku cirkvi, ale už na nich nevyučovali učitelia zvolení cirkevným zborom, ale tzv. „štátni“ učitelia.

V Humennom na meštianskej škole bol len jeden reformovaný študent, ktorého náboženstvo s príkladnou starostlivosťou vyučoval duchovný *Sándor Böszörményi*, ktorý za vyučovanie nedostával žiadnu odmenu. Valné zhromaždenie s dojatím vzalo na vedomie správu *Sándora Böszörményiho* a prosí o Božiu milosť a požehnanie pre duchovného, oduševnených funkcionárov a členov zboru, ktorí aj v ťažkých podmienkach izolácie zachovávajú svoju vieru a maďarskú materinskú reč. Vyslovuje vďaka za jeho široké aktivity pri vykonávaní doslova apoštolského poslanca pri ťažkej misijnej práci.

Misijný okruh je čo do rozlohy veľmi veľký, kde nežije maďarské obyvateľstvo. V Humennom je 63 členov zboru, v diaspóre 320 veriacich. K tomu sa viaže aj nízky počet pokrstených, sobášnených či zomrelých. Na misijných miestach držal služby Božie 13 -krát. Na náboženstvo v celom misijnom okruhu chodili 4 deti zo základnej školy a 3 deti zo stredných škôl. Jeho plat bol následovný: 1.000.- korún ročne od zboru, výnos z prenájmu 3 katastrálnych holdov pôdy. Podpora z Konventu od roku 1926 2.000.- korún ročne, štátna podpora – kongrua 1.200.- korún mesačne.

Hmotné pomery zboru by boli celkom prijateľné, ale žiaľ väčšia časť bola doposiaľ v Maďarsku a vo vojnových pôžičkách. V Miškolci v dištrikte je 4.785.- korún, predvojnová základina na kostol v sume 3.200.- korún v Budapešti. Ďalšia základina v Miškoveckej sporiteľni v sume 60.000.- korún. Vo vojrovej pôžičke zo základiny na stavbu kostola ďalších 18.000.- korún.

V roku 1927 zomrel *Tihámér Thuránszky*, kurátor Hornozemplínskeho seniorátu. Do tejto funkcie bol zvolený *Dr. Alfréd Mertens*, advokát z Michaloviec, ktorý sa

stal dlhoročným priateľom *Sándora Böszörményiho*. V tomto roku zomrel aj *Gyula Ruzskay*, svokor *Sándora Böszörményiho*, dlhoročný duchovný v Rimavských Jánovciach. Biskup *Palóczi – Czinke István* ho hodnotil nasledovne:

„V tomto roku sa spomedzi nás zvalili také stĺpy, ako je *Gyula Ruzskay*, patriarcha nášho dištriktu. *Fakľa*, ktorá desiatky rokov osvetľovala cestu našich duchovných, oplakávaný otec svojho veriaceho ľudu“.

V pokladničnej knihe za rok 1927 sú uvedené:

Príjmy	4.438.- korún 0,14 halierov
<u>Výdavky</u>	<u>3.673.- korún 0,08 halierov</u>
Zostatok:	765.- korún 0,06 halierov

Tak ako po iné roky, aj v tomto roku boli príjmy prevažne z milodarov a ofery. Výdavky boli na príspevky k platu duchovného, pre kantora a zvonára. Ďalšie v bežnej štruktúre na poistenie, kancelárske potreby, vykurovanie a osvetlenie kostola, cestovné, predplatné pre úradný časopis a zakúpenie náboženskej literatúry pre konfirmandov.

Ako kurátor je v pokladničnej knihe podpísaný *István Frank*, za presbyterov *Zoltán Demján*, *Jakab Thinschmiedt*, *Dr. Géza Hazay*, *István Csontos st.* a *János Palecsko*.

V roku 1927 bol len jeden sobáš. Konfirmovaných bolo 6 detí, z toho dve v Medzilaborciach.

Rok 1928

Rok 1928 sa niesol v znamení rokovania zákonodárnej Synody, ktorá sa uskutočnila v Bratislave od 24. do 26. januára. Predsedom Synody bol *Palóczi – Czinke István*, svetským predsedom *Géza Lukács*, hlavný kurátor Predtisského dištriktu. Ako vládny delegát bol opäť po celý čas do trvania Synody prítomní *Dr. Juraj Slávik*. Synoda sa zaoberala najmä revíziou návrhu Ústavy z roku 1923, doplnila ich a prebrala bod po bode.

Po prejednaní a schválení uložila *Péterovi Mihályovi*, aby celý text upravil, preložil do slovenského jazyka a cestou predsedu vlády predložil na rokovanie vlády s cieľom odobrieť Ústavu zo strany štátu. Rokovalo sa aj o riešení slovenského seniorátu, ale uznesenie znelo, aby slovenské senioráty vznikli nie priamo z Ústavy, ale aby zbory ako nositelia cirkevného života samé rozhodli o tom, či chcú patriť do samostatného slovenského seniorátu. To bol vlastne jeden „kameň úrazu“, prečo štátne orgány „Ústavu“ v 1. ČSR neodsúhlasili.

Konvent v roku 1928 zasadal dvakrát. 31. mája mimoriadne v Rožňave, zaoberal sa myšlienkou kúpy nehnuteľnosti na sirotinec, postavením a ďalším osudom lučeneckého seminára a otázkami stavu financií v základniach.

Riadny konvent 13. decembra v Košiciach sa zaoberal rozpočtom na rok 1929 a vyčíslil sumu, ktorú doposiaľ zo štátneho rozpočtu, reformovaná cirkev nedostala a to od roku 1919.

Tieto od roku 1919 do roku 1926 činili spolu vyše 8 miliónov 324 tisíc korún československých.

Významnou udalosťou bolo prerokovanie listu pani *Margity Tornallyay* -ovej, ktorá ponúkla pre potreby zriadenia sirotinca svoju nehnuteľnosť, kaštieľ v obci Bretka (okres Rožňava) a k tomu 100 tisíc korún na prípadnú prestavbu.

Konvent súhlasil s prijatím veľkorysého daru a poveril delegáciu obhliadkou kaštieľa. Zaujímavý je údaj o vydaní spevníka, ktorý zostavil biskup *Palóczi – Czinke István*.

Ku koncu roka 1928 sa predalo 16 704 spevníkov v plátenej väzbe a 2 355 viazaných v koži. Ukázala sa nutnosť nového vydania, pretože vydanie bolo vypredané.

Vynorila sa aj otázka výučby náboženstva v materinskom jazyku na Podkarpatskej Rusi, kde sa mohlo náboženstvo vyučovať po maďarsky len v reformovaných školách, kým v ostatných nie. Tiež sa zaoberali duchovenskou službou v armáde, kde reformovaní vojaci nemali zabezpečenú starostlivosť, lebo v armáde nebolo žiadne systemizované miesto pre reformovaného duchovného. Konvent sa obsírne zaoberal aj situáciou v teologickom seminári v Lučenci, ktorý navštevovalo 38 teológov. O vnútro misijnom živote referoval *Béla Sörös*, duchovný z Lučenca, ktorý bol za túto oblasť zodpovedný. Hovoril o významnej pomoci americkej *YMCI* a *YWCI* (Združenie mladých kresťanov a kresťaniek), ktorá okrem finančnej pomoci veľmi pomohla pri rozvoji mládežníckeho hnutia.

Usporadúvali sa mnohé konferencie, napr. konferencia dievčat v Leviciach, študentov v Chanave, Komárne i Lučenci. Taktiež aktívna bola aj ženská reformovaná organizácia najmä na poli charity. Založené boli viaceré časopisy napr. „*Szeretet*” (Láska k blížnemu), „*Kis tükö*r” (Zrkadielko) v Komárne, založená bola aj literárna spoločnosť duchovných.

Valné zhromaždenie Predtisského dištriktu sa v roku 1928 konalo 11. - 12. novembra v Košiciach. Spojené bolo vysvätením 18 mladých teológov, ktoré vykonal biskup *Palóczi – Czinke István*.

Dozvedáme sa, že v rámci programu vystúpil dievčenský protestantský zbor a sólo spievala *Klára Röckel*. Kvôli zdravotnému stavu z funkcie odstúpil dlhoročný hlavný kurátor dištriktu *Géza Lukács*, čo všetci s ľútosťou vzali na vedomie. Prejednali sa aj vnútromisijné problémy a správa školského výboru, otázkami štóly, medzinárodnej spolupráce, otázkami štátneho občianstva učiteľov a farárov, ktorí neboli ešte celkom doriešené.

Biskup práve v tomto roku bol v cirkevnej službe už 50 rokov.

Z úradnej tlače „*Református egyház és iskola*“ zo dňa 28. októbra sa dozvedáme, že 12. októbra vo veku 79. rokov zomrel *Gyula Dókus*, bývalý podžupan Zemplína, člen Synody, svetský sudca dištriktu a hlavný svetský kurátor teológie v Sárospataku. Na jeho pohrebe mal rozlúčkovú reč *Janka Károly*, ktorý v roku 1928 bol hlavným duchovným kurátorom vysokej školy. *Gyula Dókus* bol prítomný v Humennom na posviacke kostolnej veže v roku 1898.

O živote zboru v Humennom máme údaje z pokladničnej knihy. Aj tieto údaje sú veľmi chudobné.

Príjmy boli len z milodarov a ofery, z nájmu pôdy a štátnej podpory vo výške 250.- Kčs.

Výdavky boli v obvyklej štruktúre, príspevok ku platu duchovného, kantorke a zvonárovi. Zaplatené bolo aj predplatné časopisu, poisťky proti požiaru, kancelárske potreby a i. Dozvedáme sa, že z pokladne si 200.- Kčs požičala *Dely Jánosné*, aby mohla uhradiť výdavky za školné pre svojho syna.

Príjmy činili 3.259.- korún 0,61 halierov

Výdavky činili 3.182.- korún 0,15 halierov

Zostatok v pokladni 77.- korún 0,46 halierov

Ako kurátor je podpísaný *István Frank*, presbyteri *János Zoltán* a *Dr. Géza Hazay*.

Zosobášené boli 4 páry a bol len jeden konfirmand.

Ellen nyugta elismeriny.

*Nékirott nyugtárom és sajátkezűleg is elős merem
hogy a merőlaborezi Ref. fiókjához pénze mellé
1928 évi január havában az egyházi pénztári nap.
ló számadásaiból a leírásnál a titező összeg 476x
Kor 61 fill. araz Négyezer hétézer hatvan hété. lór is -
hatvanegy fill. mellénélam fennállóan találta-
tott a fenti összeg további % kamat gyarapítá-
sára további nálam maradt elhelyeziben*

Kelt Merőlaborez 1928 IV/9

Fenti összegint csak utalásként

Korváth István

V archívnych dokumentoch je zachovaný list zo dňa 4. apríla 1928, v ktorom kurátor *István Horváth* oznamuje, že u neho sú v úschove peniaze z Medzilaboreckej reformovanej filie, vo výške 4.767.- korún a 0,61 halierov. List je opatrený aj pečiatkou filie

V dištrikte bolo v roku 1928 spolu 382.210 obyvateľov, z toho 154.210 maďarskej národnosti. Reformovaných bolo 71.627, z toho 64.514 sa hlásilo k maďarskej národnosti. K slovenskej národnosti sa najviac veriacich hlásilo v Užskom a Hornozemplínskom senioráte, ale objavujú sa už aj v abovskom senioráte, v Košiciach a okolí.

Rok 1929

Rok 1929 bol veľmi ťažký a spája sa s rezignáciou biskupa *Palóczy – Czinke Istvána*, ktorý po desiatich rokoch bojov za ústavné usporiadanie medzi štátom a reformovanou cirkvou zaslal dňa 20. júna 1929 list, v ktorom sa vzdáva funkcie.

Z tejto príčiny sa zišlo mimoriadne valné zhromaždenie Predtisského dištriktu dňa 23. júla 1929 v Košiciach. S veľkou ľútosťou zobralo uvedenú skutočnosť na vedomie a za jeho zásluhy dali namaľovať jeho portrét, ktorý má uložený na biskupskom úrade v Rimavskej Sobote. V zápisnici je podrobne zhodnotená jeho činnosť za obdobie jeho pôsobenia v uvedenej funkcii.

Vo voľbách do orgánov dištriktu bol za hlavného kurátora zvolený *Zoltán Tornallyay*, za duchovného sudcu *Dr. Magda Sándor* a do Synody *József Virág*, senior Hornozemplínskeho seniorátu.

Vypísané boli aj voľby na nového biskupa, volebné lístky mali byť doručené do biskupského úradu v termíne do 31. augusta 1929.

Mimoriadne valné zhromaždenie 10.- 11. novembra 1929 sa konalo v Rimavskej Sobote.

Peter Mihály püspök. 1929 – 1952.

Bola prečítaná zápisnica volebnej komisie, kde sa konštatuje, že za biskupa bol právoplatne zvolený farár *Péter Mihály* zo Sečoviec.

Slávnostná inštalácia sa uskutočnila v reformovanom kostole v Rimavskej Sobote a kompletný materiál je obsahom zápisnice.

Okrem slávnostnej časti sa mimoriadne valné zhromaždenie zaoberalo aj aktuálnymi otázkami. Štátne orgány vrátili na biskupský úrad „Ústavu“ s dôvodom, že je do slovenčiny zle preložená a aby originál textu bol slovenský a až potom bol preložený do maďarského jazyka.

Biskupský úrad odpovedal, že vyše 90 % veriacich je maďarskej národnosti, preto žiadajú opäť, aby mohla byť Ústava v maďarskom jazyku a požiadali aby vládne orgány pomohli nájsť takého odborníka, ktorý by zvládol preklad a potom by Ústava vyšla súbežne v oboch jazykoch. V roku 1929 na tieto listy odpoveď od štátnych úradníkov neprišla.

Zhromaždenie si pripomenulo 400 -té výročie narodenia *Gáspára Károlyiho*, ktorý celú Bibliu ako prvý celú preložil do maďarčiny a na *Gabriela Bethlena* z príležitosti 300 -tého výročia jeho smrti,

O zborovom živote referovali podľa jednotlivých seniorátov. Situácia v Hornozemplínskom senioráte bola vážna a tak hlásenie *Józsefa Virágha*, seniora je v zápisnici uvedená takmer celá. Popisuje situáciu v dcérocirkevnom zbore Trhovišti, kde za učiteľa a kantora zbor zvolil v roku 1928 *Jána Kotuljaka*, ktorý bol evanjelik augsburského vyznania a po jeho odchode do Bánoviec jeho manželku s podmienkou, že kantorské činnosti bude vykonávať naďalej.

Senior mu túto činnosť, (keďže nebol členom reformovaného zboru) nedovolil vykonávať a vyzval duchovného *Jána Tomašuľu*, aby vypísal výberové konanie a okrem toho aby do funkcie kurátora uviedol *Pavla Varkondu*, ktorý riadne bol zvolený zborom.

Po viacerých ťažkostiach sa toto uskutočnilo, všetky listy však dcérocirkevný zbor vrátil na seniorát s tým, že sú písané po maďarsky a žiadali slovenský preklad. Tak sa začala séria sporov, ktoré vyvrcholili anonymným listom pre cirkevný súd seniorátu, kde obvinili seniora *Virágha* za jeho údajné výroky proti Slovákom. Ako svedkovia boli navrhnutí: *Ján Tomašuľa*, *Ján Kotuljak*, *Ján Baláž*, duchovný z Lastomíra a občania Trhovišťa *Kirnág* a *Seman*. Senior poznamenáva (úradná reč na súde bola maďarčina), že tu už budú vedieť všetci po maďarsky a pod prísahou budú vypovedať.

Ďalej hovorí o tom, že dostal návrh stanov na zriadenie slovenského seniorátu s tým, aby tieto postúpil na dištrikt.

Konštatuje, že tak ako doposiaľ aj v budúcnosti majú slovenskí veriaci slobodnú voľbu ohľadne bohoslužobnej reči a v senioráte sú 4 matkocirkvi a ich filie, kde je reč slovenská, 2 kde je zmiešaná a v ostatných maďarská.

Neodpustil si narážku, že tieto snahy pramenia zo „vzduchu Ameriky“, čím zrejme myslel snahy *Jána Tomašuľu* a odtrhnutie slovenských zborov do samostatného seniorátu. V užskom senioráte tieto problémy neboli, hoci tu už v 11

zboroch bola bohoslužobná reč slovenská, v 1 zbore (Palíne) aj slovensko – maďarská a v ostatných maďarská.

Zhromaždenie sa zaoberalo aj finančnými otázkami, rozpočtom, penzijným fondom a poisťkami.

Rozsiahla je správa o stave škôl, s dôrazom na vyučovanie náboženstva najmä na štátnych školách, pretože proces poštátňovania škôl na všetkých stupňoch pokračoval. Problém bol aj s učebnicami náboženstva v slovenčine, pretože ministerstvo školstva zakázalo používať preklad učebnice *Palóczi – Czinke Istvána* „Dej spasenia“ z dôvodu, že tam boli pravopisné a stylistické chyby. Preto požiadali *Istvána Szakala*, farára v Lúčkach, aby sa postaral o správny preklad učebnice.

Sándor Böszörményi okrem výuky náboženstva na základných školách toto vyučoval aj na meštianke a reálnom gymnáziu v Michalovciach a to spolu 29 žiakov. Výsledky vyučovania boli výborné a z michalovského zboru sa na záverečných skúškach zúčastnilo celé presbyterium.

V Humennom v tomto školskom roku na meštianku nechodil ani jeden reformovaný žiak. Školopovinných detí bolo spolu 7.735, z toho do vlastných škôl chodilo 5.450 žiakov. Na stredné školy chodilo 81 reformovaných študentov.

Z účtovnej knihy v roku 1929 sa dozvedáme viaceré zaujímavé údaje. Okrem odmeny duchovnému, kantorke a zvonárovi bol výnos za prenájom pôdy vo výške 500.- Kčs vyplatený duchovnému za vyučovanie náboženstva. V tomto roku bola zriadená nová studňa, predpokladáme, že to bola pumpová, pretože zavedený údaj o jej vyvrtaní ako aj údaj, že na vyplnenie starej studne bolo dovezených 10 vozov hlíny. Menšie opravy sa robili aj na farskej budove, a to oprava kachlí a pod.

Zaujímavý je údaj, podľa ktorého michalovskí veriaci zrejme patrili pod humenský misijný zbor, pretože sa stretávame s údajom, že zaplatili cirkevnú daň vo výške 230.- Kčs. Prílohou rozpočtu, ktorý bol vyrovnaný a činil 3.324.- Kčs 0,60 halierov je aj vyúčtovanie bezúročnej pôžičky z roku 1925 od *Andora Harmathu* na vtedajšie stavebné úpravy. Ku koncu roka 1929 táto činila ešte 2.580.- Kčs

V roku 1929 nebola ani jedna confirmácia a sobášené boli tri páry. Ako kurátor je podpísaný *István Frank*, ktorý je uvedený aj ako pokladník a presbyteri *István Csontos st.*, *Géza Hazay*.

Rok 1930

V roku 1930 bol počet obyvateľov Horného Zemplína 95.158, z toho bolo 14.418 Maďarov a reformovaných spolu 12.236. Slovenských veriacich podľa štatistiky bolo 2.643.

Slovenský bohoslužobný jazyk bol v zboroch v Lastomíre, Bánovciach, Trhovišti, Moravanych, Tušiciach a Milhostove, v Sečovciach a v Malčiciach maďarsky a slovensky.

O stave misijného zboru v Humennom písomnú správu predložil misijný farár *Sándor Böszörményi*, ktorý zároveň predkladal správu aj o situácii v cirkevných školách a o vyučovaní náboženstva na všetkých stupňoch škôl.

V správe sa zaoberá hlavne dvoma otázkami:

- vzťahom k luterskej časti zboru
- jazykovými otázkami.

Uvádzame preklad správy, hlavne kvôli zachovaniu tejto časti histórie a pochopeniu tejto doby.

1. *Luteránska otázka sa zrodila zo špecifického postavenia nášho zboru. Humenský zbor je hádam široko – ďaleko jediný z toho hľadiska, že je organizovaný ako zjednotená protestantská cirkev. Toto je ideálna myšlienka, ale stala sa zdrojom veľkých ťažkostí, pretože v katastri nehnuteľnosti je zaknihované pod týmto názvom. Naši predkovia na tieto nebezpečenstvá vôbec nemysleli, bolo to šlachetné gesto z ich strany. V Humennom bolo spojenie nie dôsledkom „geresdskej zmluvy“, ktorá drží pokope toto spojenie dodnes, ale najmä ťažká situácia luteránov, ktorí žijú v diaspóre roztrúsení ako siroty medzi obyvateľmi iných vierovyznaní a iných národností. Preto je situácia taká, že aj po zániku „gereszdskej zmluvy“ (1915) obidve protestantské zbory ostali spolu, pretože luteránom ich menšinové postavenie múdro napovedalo, že je osožné ostať spolu. Čo do počtu, boli kalvíni stále v prevahe a farchy tiež znášali vo väčšom pomere a na znovuoživení cirkvi majú markantnú zásluhu také osobnosti, ako boli Dercsényi Kálmán a Mándy István. Teda stalo sa to, že pozemok je zaknihovaný na zjednotenú protestantskú cirkev, ale kostol nebol postavený ako spoločný, ale dávali pozor na to, aby si zachoval charakter kalvínskeho kostola. (Že je to takto, je to veľmi cenné, pretože kalvínsky ráz kostola bráni snahám luteránov o jeho anexiu). Veľkodušnosť kalvínov bola voči luteránskym spolubratom vždy najústretovejšia, nikdy nespochybnili paritu, nikdy neulovili ani jednu dušu. Nikdy neboli snahy a to, aby sa luteráni asimilovali medzi kalvínov, o čom svedčí aj ten príklad, že pri vysluhovaní večere Pánovej je na tanieri popri chlebe aj oblátka pre luteránskych veriacich.*

Luteránska vrchnosť žiaľ ani v minulosti nebola ústretová a teraz vystúpila s majetkovými požiadavkami. Tieto problémy pozorujeme na dvoch miestach, v Humennom a vo Vranove n/T. Vranovské boje sú známe, trvali takmer dve desaťročia a trvajú dodnes. Tu už však problémy nebudú, pretože vo Vranove n/T. bol postavený evanjelický kostol a tým sa problémy vyriešili. Zatiaľ však nie v Humennom. Tu sú zo strany slovenských luteránov vážne snahy o obsadenie kostola. Tieto sa dostali na verejnosť potom, keď sa dostalo na známosť, že misijný farár bol povolaný do Drahňova. Preto pripravovali puč, že po odchode duchovného slovenskí luteráni, ktorí sú v prevahe, prevezmú budovu fary a kostola. Plánovali upraviť kostol na luteránsky (zriadiť oltár a dať kríž) a zriadiť

slovensky luteránsky zbor v Humennom. Plán padol len preto, lebo duchovný z rodinných a iných dôvodov ostal v Humennom.

Kto hovorí, že takýto puč sa nemôže uskutočniť? Veď na jeho uskutočnení pracovala slovenská inteligencia (učitelia) a je pravdepodobné, že počítali s podporou štátnej moci, alebo s ich nevšímavosťou. Teraz predbežne táto otázka nie je na programe dňa, ale je možné, že pri vhodnej príležitosti sa znova vynorí. Preto je potrebné hľadať alternatívy na riešenie, aby sme vlastníctvo kalvínskej cirkvi v Humennom zabezpečili.

2. Druhý problém je otázka jazyková. t. j. otázka zavedenia slovenských služieb Božích. Pri mimoriadnych službách Božích, ale aj úkonov mimo kostola je už dlhú dobu praktizované, že tieto sa konajú v materinskom jazyku (maďarskom, slovenskom, nemeckom), ale teraz je reč o súčasnom vykonávaní služieb Božích v maďarskom a slovenskom jazyku. Túto otázku nenastolili kalvíni, pretože slovenskí kalvíni žijú len ojedinele, oni toto ani nechcú, pretože krsty, sobáš, pohreby, večera Pánova v súkromí sú zabezpečené v materinskom jazyku.

Slovenský jazyk používame nielen u veriacich slovenskej národnosti, ale v prípade veriacich štátnych zamestnancov, ktorí majú maďarskú národnosť napr. pohreby či sobáše vykonávame takto, pretože niektorí sa obávajú udaní. V takomto prípade duchovný uplatní zásadu lojality a vykoná obrad v štátnom jazyku. Novopristáňovaní slovenskí luteráni žiadajú slovenské služby Božie na nedeľné predpoludnie a v súčasnej dobe vedíme ohľadne tejto požiadavky rokovanie.

3. Organizačné otázky.

Postavením kostola vo Vranove n/T. sa mení situácia a organizačne sa Vranov n/T. stane dcérocirkevným zborom Humenného. Bude mať takto viac právomocí, ale aj povinností. Dohoda je taká, že duchovný bude vykonávať služby Božie spojené s večerou Pánovou 6 -krát ročne.

Vzťahy medzi matkocirkvou a Michalovcami zatiaľ nie sú vyriešené. Michalovské presbytérium samostatne rozhodlo že vyrúbe cirkevnú daň z ktorej 50 % poukáže do pokladne matkocirkvi. Presbytérium matkocirkvi trvá na tom, že aj michalovskú fliu treba riadiť tak, ako ostatné filie či dcérocirkvi. Zatiaľ sme žiadne nedorozumenia riešiť nemuseli.

V ostatných filiách (Stropkov, Medzilaborce, Snina) k žiadnym zmenám nedošlo.

4. Zborový život.

Doposiaľ sa pastorácia vykonávala prevážne v rodinách, pretože mnoho rodín žije v diaspóre. Teraz ale vznikli dve vnútromisijné organizácie a to v Humennom dievčenská organizácia s 9 -timi členkami a v Michalovciach ženský biblický spolok so 14 členkami. Obidva spolky sa pravidelne jedenkrát týždenne stretávajú.

Duchovný vykonával aj misijné cesty, pre zaujímavosť uvádzame, že bol v Kudlovciach, Ľubiši, Jasenove, Krivošťanoch, Strážskom, Snine, Medzilaborciach, a Michalovciach celkom 26 -krát a okrem toho 63 -krát cestoval za účelom vyučovania náboženstva do Michaloviec, Medzilaboriec a Strážskeho.

5. Škola.

Náboženstvo sa vyučovalo v Humennom a vo vyššie spomenutých mestách. V Humennom sa náboženstvo vyučovalo po slovensky na ľudovej škole a meštianke, po maďarsky na fare. Spolu 15 žiakov, z toho 6 na meštianke. V Medzilaborciach 4 deti, 2 slovensky, 2 maďarsky v súkromí a tak isto v Strážskom 5 detí v súkromí. V Michalovciach 14 žiakov ľudovej školy, 18 na meštianke a 14 na gymnáziu po slovensky a v súkromí aj maďarsky. Na ľudovej škole v Michalovciach nebolo možné vyučovať náboženstvo v materinskom jazyku, pretože u detí maďarskej národnosti bola maďarčina uznaná a povolená len ako „výpomocný“ jazyk, preto sa deti maďarskej národnosti učili náboženstvo po maďarsky v súkromí. Na meštianskej škole nebol povolený maďarský jazyk ani ako „výpomocný“, preto sa náboženstvo vyučovalo u maďarských detí tiež v súkromí.

V súvislosti s týmto problémom sa zachoval text listu riaditeľa meštianskej školy v Michalovciach K. Skalu, kde okrem iného píše duchovnému:

„Vážený pán farár!

Na Váš list odpovedám nasledovné: Je skutočnosťou, že P. T, žiak II. ročníka nenavštevoval riadne hodiny náboženstva, preto som neuznal právoplatnosť jeho školskej známky.

Dokázané je aj to, že Vy ste vyučovali náboženstvo v súkromí a to po maďarsky. Myslím si, že keď Vaša cirkevná vrchnosť Vám nariadila vyučovanie v súkromí, tak je zbytočné vyučovať náboženstvo v škole a opačne.

Mimochodom žiak na otázku triedneho učiteľa vyhlásil, že on sa chcel učiť náboženstvo po slovensky, ale duchovný Böszörményi povedal jeho matke, aby oznámila, že sa bude učiť po maďarsky.

Aj on potvrdil, že na slovenské hodiny náboženstva vôbec nechodil.

Ja neposudzujem, ako otec P. vykonáva svoj úrad, ja posudzujem Vašu činnosť, s ktorou nie som vôbec spokojný.

Pán farár Baláz z Lastomíra mi otvorene povedal, že preto bol pozbavený vyučovania náboženstva v Michalovciach, lebo sa nechcel podriaadiť nariadeniu cirkevnej vrchnosti, aby pripravil pôdu pre vyučovanie náboženstva v maďarskom jazyku.

Otvorene povedal, že touto úlohou ste poverený Vy.

Preto som ostrážiteľ!

Môžem Vám povedať, aké mám voči Vám výhrady:

- a) Neviete dobre po slovensky*
- b) Mám od Vás úradné listy, na ktorých sú čisto maďarské pečiatky. Pre toto som Vás chcel oznámiť (udať) na okresný úrad.*
- c) Sám som sa presvedčil, že ste sa so žiakmi na ulici rozprávali po maďarsky, hoci títo chodia do slovenskej školy. Na moju otázku mi odpovedali, že Vy iniciujete maďarský rozhovor. To, že Vy v súkromí vyučujete náboženstvo, samé o sebe by nebolo problémom, keby sa v tom neskrývali národnostné otázky. Koľkokrát moji žiaci počuli z mojich úst slová o trpezlivosti ohľadne rozdielov medzi vierovyznaniami a národnosťami. Nikdy nikto mi nemôže dokázať, že moje slová a skutky sú v protiklade. To však, aby sa náboženstvo zneužívalo na pomadžarčovanie, odsudzujem. Vy píšete nasledovné: „Bolo by smutné, aby v demokratickej republike bol niekto vystavený prenasledovaniu za svoju vieru, či národnosť“. Ale aká by to bola smutná vec, keby sa Slováci a Česi nečinne pozerali na nepriateľské snahy Maďarov a maďarónov a nebránili by krvou získanú slobodu ?*

Mimochodom predvolám si otca P. S ním budem jednať, on nech rozhodne. Nech otec ukáže farbu. Ja vo Vašej iniciatíve a konaní vidím provokáciu a predostriem celú záležitosť vyššej moci.

Priznajte, že takéto spôsoby (vyučovania náboženstva v maďarčine) so zreteľom na posledné sčítanie ľudu už treba celkom ukončiť.

Ak Vy spomínate utlačanie, ráčte sa pozrieť cez hranice do Maďarska, ako tam zaobchádzajú so Slovákmi.

To už ani nerozpráva, ale kričí.

U nás dostávajú národnostné menšiny naozaj viac, ako im patrí !

K. Skala, riaditeľ „,

Toto bolo v zápisnici ponechané bez komentára a svedčilo o smutnom stave na mešťanke v Michalovciach.

V pokladničnej knihe je uvedený údaj, že príjmy a výdavky boli vyrovnané v čiastke 4.105.- Kčs a 0,14 halierov.

Z vyšších výdavkov okrem obvyklých (odmena duchovnému, kantorke, zvonárovi, poisťky, predplatné atď.) je uvedená kúpa pumpy značky „KORONA“ k novej studni.

Významný bol milodar od vdovy *Palay Józsefné* vo výške 500.- Kčs, ďalej cirkevná daň vo výške 1.305.- Kčs od humenských veriacich a 310.- Kčs od Michalovskej filie.

V roku 1930 boli štyria konfirmovaní a 1 sobáš.

Ako cirkevný vizitátor je uvedený Séra János.

Rok 1931

V archíve zboru sa zachovali viaceré písomnosti a to zápisnice z Konventu, zápisnica zo zasadania Hornozemplínskeho seniorátu, zápisnica zo zasadania Predtisského dištriktu a viaceré originály listov.

Konvent sa zišiel v Košiciach 18. marca 1931. Rokovanie viedli biskup Podunajského dištriktu *Elemér Balogh* ako duchovný predseda a *Dr. Béla Szilassy* ako svetský predseda.

Zasadenie Konventu prerokovalo celú škálu problémov, zaoberal sa otázkou školstva, výuky duchovných, vnútromisijnou prácou, otázkami sirotinca, dôchodkov, rozpočtu, podporným fondom.

Veľa pozornosti bolo venované vzťahu štátu a reformovanej cirkvi, organizačným a rôznym iným otázkam.

Zaoberali sa aj podaním „*Zväzu slovenských kalvínov*“.

Čo sa týka školských záležitostí, konvent inicioval založenie vlastného učiteľského ústavu, pretože len 65% učiteľov malo príslušné vzdelanie. Prijali preto uznesenie, aby o podmienkach zriadenia poverení členovia rokovali s vládnymi orgánmi. Zmieňujú sa o skutočnosti, že inšpektori aj v čisto maďarských školách píše zápisnice len po slovensky a nie dvojazyčne alebo maďarsky, ako je to zakotvené v zákonoch.

V školskom roku 1930/31 študovalo v teologickom seminári v Lučenci spolu 18 študentov. Prednášky boli v maďarskom jazyku a okrem gréčtiny, latinčiny a angličtiny bol slovenský jazyk povinným predmetom.

V správe o vnútromisijnej činnosti boli vyzdvihnuté najmä mládežnícke a študentské konferencie, ktoré sa konali v hojnom počte, aktivizovali sa aj ženy, pracovali biblické krúžky, spevokoly a pod. Rozbiehala sa spolupráca s českými protestantskými a zahraničnými cirkvami.

Veľmi sú zaujímavé údaje o siroťnici v Bretke, kde bolo umiestnených 28 sirôt. Za zmienku stojí dar *Emanuela Andrásyho*, ktorý sirotincu daroval nové železné postele. Všade sa robili na uvedený sirotinec zbierky s veľkým úspechom.

O stave dôchodkového zabezpečenia referoval *Barna Idrányi*, prejednaný bol aj rozpočet na rok 1931 a vyúčtovanie za rok 1930.

Konvent sa do hĺbky zaoberal vzťahom štátu k reformovanej cirkvi.

Bolo by veľmi osožné v samostatnej práci tieto údaje preložiť do slovenského jazyka a tak získať prehľad o skutočnostiach súvisiacich s meškaním finančnej podpory zo strany štátu a ich dôsledkov.

V časti o organizačných otázkach sa Konvent okrem problémov v jednotlivých dištriktoch zaoberal aj otázkami vydávania úradného časopisu, stavom škôl, ktoré boli dané do prenájmu obciam (zbory nemali dosť prostriedkov na platy učiteľov a prevádzkové náklady) a iné.

V rôznom sa Konvent zaoberal už spomenutým podaním *Jána Tomašuľu*, ktoré je uvedené v bode 81 na strane 121 zápisnice:

Tento v preklade znie:

Je čítaný list Jána Tomašuľu, duchovného v Bánovciach ako predsedu Zväzu slovenských kalvínov písaný v mene slovenského reformovaného (kalvínskeho) zväzu, ktorý predkladá prostredníctvom Predtisského dištriktu. Žiada o schválenie stanov zväzu, ďalej predkladá uznesenie zväzu zo 6. januára 1931, kde žiada biskupa Predtisského dištriktu, pretože Hornozemplínsky senior neschválil tieto stanovy, nech teda ich schváli biskup a keby to on (biskup) neschválil, aby tieto stanovy predložil všeobecnému Konventu.

V súvislosti s týmto je čítané nasledovné podanie biskupa Predtisského dištriktu Pétera Mihályja.

Veľactený Konvent!

Bánovský farár Ján Tomašuľ, ako predseda Zväzu slovenských kalvínov v mene zväzu predložil do môjho úradu stanovy Zväzu slovenských kalvínov s tou prosbou, aby som ich v mene môjho dištriktu schválil a spolu so stanovami v prílohe pripojenom uznesení menovite uvádza požiadavky v súvislosti so zriadením slovenského seniorátu. Ja tieto stanovy nemôžem schváliť, pretože musím zobrať do úvahy to, že tieto ku mne poslal tak, že obišiel Hornozemplínsky seniorát. Kým tieto stanovy neschváli seniorát, Predtisský dištrikt, ktorý reprezentujem v jeho mene, nemôžem schváliť. Ja by som bol pokladal za dostatočné, aby som dotyčnému duchovnému poslal písomnosti späť s takou výzvou, aby tieto predložil seniorovi Horného Zemplína, aby sa týmto zaoberal v prvom rade seniorát, ak predsa len predostriem záležitosť Konventu, tým dôvodom je to, že moja situácia ako biskupa Predtisského dištriktu je oveľa ťažšia ako všetkých ostatných biskupov. Preto hľadám u všeobecného Konventu podporu, ako najvyššieho orgánu našej správy, resp. potvrdenie správnosti môjho postupu.

Na druhej strane ku „Stanovám“ pripojenú rezolúciu som predložil preto, aby som upriamil na ňu pozornosť veľaváženého Konventu.

Tieto uznesenia môžu presvedčiť všeobecný Konvent o tom, že v niektorých slovenských zboroch pôsobiaci duchovní a členovia „Ligy“ si nepočkali na schválenie Ústavy v súvislosti so zriadením slovenského seniorátu aby hlasovanie v zboroch rozhodlo o tom, kde ktorý zbor chce patriť.

To majú zistiť vyslaní delegáti.

Už teraz žiadajú, aby na základe sčítania ľudu v roku 1930 v tých obciach, ktoré sú slovenské alebo sčasti za slovenské pokladané maďarské obce bol poriadok služieb Božích ustanovený na základe sčítania ľudu.

Tieto želania sú v rozpore s našimi cirkevnými zákonmi, podľa ktorých o poriadku služieb Božích rozhodujú členovia zborov a podať návrhy v tomto zmysle majú právo jedine členovia toho – ktorého zboru.

Takéto návrhy a požiadavky vyvolávajú nezhody v našom dištrikte medzi veriacimi slovenskej a maďarskej národnosti.

Nechcem sa teraz rozširovať o ďalších záležitostiach, do pozornosti odporúčam všeobecnému Konventu len tento náhľad.

požiadavky Slovenských kalvinov na svojej maďarskej cirkvnej

Vrchnosti .

- 1./ Žiadame si zastupenia na všetkých fórach, aby bez nás s o našich veciach nebolo pojednávané.
- 2./ Žiadame si neochranenost slovenského seniorátu.
- 3./ Žiadame si katechetu pre stredné školy v Košiciach a Michalovciach ktorý ovláda českoslovenčinu dokonale.
- 4./ Žiadame si, aby pri lučeneckej bohosloveckej škole " keďže tá bude uznaná štátom " bola zriadená slovenská katedra profesorom Slovákom.
- 5./ Nechceli uznaná lučenecká theologia štátom, žiadame si, aby našim slovenským kalvínskym bohoslovcem dovolené bolo študovať na iných tuzemských protestantských bohosloveckých učavoch.
- 6./ Žiadame si, aby našim bohoslovcem dovoleno bolo skladať skúšky kaplánské a knižské v ich materine.
- 7./ Žiadame si, aby v budúcnosti slovenské kalvínské knižské stanice boli obsadené knami Slovámi.
- 8./ Žiadame si, aby základy založené pri slovenských cirkvnych sboroch pre maďarizačné ciele ponechané boli týmto slovenským sborom k ich ďalšiemu zveľadeniu v duchu čiročistom náboženstvom a nie národnom.
- 9./ Žiadame si, aby cirkvné sbory, kde sa ešte dnes kaže Slovo božie maďarsky Slovákom, boli bez plebisitu pridelené do slovenského seniorátu, taktiež i tie sbory, kde su slovenské školy.
- 10./ Žiadame si, aby v budúcnosti vizitačné zápisnice pre slovenské cirkvné sbory písané boli dvojrečové, totiž slovensky a maďarsky.
- 11./ Žiadame si viac náboženských príručiek pre našu študujúcu mládež. / Dosavad sme nemali ani jednej až teraz ma vyjsť pre prvé tri roč. ľud. školy./
- 12./ Žiadame si úznanie sväzu slovenských kalvinov na Slovensku, ktorý do teraz bol všemokým spôsobom prenasledovaný.
- 13./ Žiadame si, aby sa ráz na vždy prestalo s maďarizáciou slovenských kalvinov v Abonyi a v trebišovskom okrese, kde sa ešte dnes kaže Slovo božie maďarsky a deti vnučujú náboženstvo po maďarsky.
- 14./ Žiadame si voľnosť udržovania priateľstva s tuzemskými a zahraničnými protestantskými cirkvami a organizáciami. / Podľa novej ustavy nemozeme to urobiť bez dovolenia cirkvnej vrchnosti./
- 15./ Žiadame si, aby tam, kde su slovenské menšiny boli tiež slovenská bohoslužba.
- 16./ Žiadame si misijného farára, alebo diakona.

Všeobecný Konvent uznáva, že každý seniorát má právo s cieľom pestovania viery a národnostného cítenia pripraviť svoje stanovy. Keďže ale tieto stanovy musia schváliť v prvom rade jednotlivé senioráty a potom konečné rozhodnutie je v okruhu pôsobnosti dištriktu, tieto stanovy cestou Predtisského dištriktu vrátil na úrad Hornozemplínskeho seniorátu. Zároveň súhlasí s tým názorom biskupa *Pétera Mihálya*, aby po prijatí Ústavy neboli smerodajné údaje zo sčítania ľudu v roku 1930, ale aby sa postupovalo v zmysle Ústavy, podľa ktorej členovia zborov slobodne vyjadria svoju vôľu, v ktorej nebudú nikým obmedzovaní, aký bohoslužobný jazyk si prajú a podľa toho sa rozhodnú, či chcú patriť pod slovenský alebo maďarský seniorát. Dotiaľ (rozumej prijatia Ústavy) bude bohoslužobná reč praktizovaná tak, ako doposiaľ.

Zasadnutie Hornozemplínskeho seniorátu sa konalo 3. septembra 1931 v Trebišove. Seniorom bol *Jozef Virág*, hlavným kurátorom *Dr. Alfréd Mertens*, michalovský advokát. Za misijný zbor v Humennom boli prítomní duchovný *Sándor Böszörményi* a kurátor *Gábor Bodor*. Do funkcie po voľbách boli ustanovení *Sándor Böszörményi*, ako duchovný seniorátny sudca, ktorý bol v tom čase aj predsedom komisie pre školstvo a *Gábor Bodor* do funkcie svetského seniorátneho sudcu. Konštatuje sa, že cirkevný život v senioráte prebieha uspokojivo, dobrá je účasť na službách Božích, ako aj úroveň vyučovania náboženstva a výška milodarov. Služby Božie sa v každom zbore konajú v nedeľu, 17 zborov má aj biblické hodiny, služby Božie sú každý deň (!) v ôsmych zboroch, trikrát v dvanástich zboroch. V Humennom sa vo všedný deň nekonajú pre malý počet veriacich. Bohoslužobná reč je v šiestich zboroch slovenská, v dvoch dvojazyčná a ostatných maďarská. V Humennom pracoval pod vedením farára vnútromisijný krúžok dievčat. *Sándor Böszörményi* vyučoval náboženstvo v Michalovciach spolu 32 žiakov, niektorých v súkromí aj po maďarsky. Skúšajúcim bol *Ján Jencsik*, farár zo Sečoviec, ktorý konštatoval, že na všetkých stupňoch škôl boli dosiahnuté výborné výsledky. V zápisnici zo zasadnutia Predtisského dištriktu dňa 14. októbra 1931 čítame o vysvätení reformovaného kostola v hlásení biskupa *Pétera Mihálya* na strane 42 – 43 nasledovné:

„S veľkou radosťou som sa so svojim spolupredsedom (*Zoltán Tornallay* – hlavný kurátor dištriktu) zúčastnil slávnosti spojenej s vysvätením maďarského reformovaného kostola vo Vranove n/T. dňa 6. septembra. Aj pre tento zbor je príznačné, že ako *Fénix* vstal z popola.

Až do začiatku 18. storočia bol vo Vranove n/T. reformovaný kostol, ale *Karaffa* ho zobral a odvtedy až do najnovších čias tu nebol žiadny zborový život. Ale pred niekoľkými desiatkami rokov pán veľkostatkár *Raksányi Pál* ev. a. v. vyznania jednu tretinu svojho majetku závetom zanechal na stavbu maďarského reformovaného kostola. Na tejto pozostalosti stavali ďalej maďarski reformovaní veriaci, ktorých je len hrstka, na čele s neúnavným a duchovne nezlomným kurátorom *Gáborom Bodorom* a rozhodli sa, že postavia svoj kostol.

Tento aj postavili na Hlavnej ulici na konci záhrady vo vlastníctve *Gábora*

Bodora s celkovým nákladom 82 tisíc korún. Je len samozrejmé, že napriek veľkej vzdialenosti sme s radosťou prišli na jeho vysvätenie.

Bol to blahoslavený deň Pána!

Okrem miestnych reformovaných veriacich tam bola aj inteligencia mesta z radov rímskokatolíckych občanov, maďarskí občania z celého vidieka, ale aj stovky slovenských reformovaných z bližších i vzdialenejších miest. Modlitbu z príležitosti vysvätenia som predniesol ja, kázeň mal István Szőke, dištriktuálny zástupca hlavného zapisovateľa a večeru Pánovu vysluhoval János Séra, hornozemplínsky seniorátny duchovný sudca.

Na vonkajšom priestranstve slovenským veriacim po slovensky slovom Božím poslužil Dezider Nyitray, farár z Tušíc, ktorý takisto vysluhoval večeru Pánovu. Všetci sme boli šťastní, ale najviac šťastia žiarilo z tvári členov tamojšieho zboru, hlavne Gábora Bodora a duchovného z Humenného Sándora Böszörményiho (Vranov n/T. je fíliou Humenného), že Božie slovo bude kázané po maďarsky aj v tomto čisto slovenskom vidieku

Nech je Božie požehnanie od dnes až naveky na malom vranovskom zbore. Nech kostol stojí dlhé roky, aby hlásal Božie slovo silno, aby hlásal vnútornú silu maďarskej reformovanej cirkvi, na ktorú pri pomoci Božej nemajú žiadnu moc ani brány pekelné!“

Reformovaný kostol vo Vranove n/T.

Preklad do slovenčiny by si zaslúžil aj pastiersky list biskupa, ktorý mal byť v plnom znení preložený do slovenského jazyka, prečítaný koncom roka na zasadnutí každého presbytéria a prvý januárový deň 1932 v každom kostole. Okrem iného obsahuje výzvu, aby každé dieťa sa mohlo vzdelávať vo svojom materinskom jazyku. V archíve zboru sa zachovali aj originály dvoch listov od Jána Tomašuľu, ktoré adresoval Sándorovi Böszörményimu. Informujú tiež o „duchu doby“.

Rok 1932

Štatistické údaje z roku 1932 uvádzajú, že počet obyvateľov v obciach dištriktu, kde boli reformované zbory činil spolu 393.809 duší, z toho k maďarskej národnosti sa hlásilo 120.088 občanov, reformovaných v jednotlivých seniorátoch bolo 71.190, z toho maďarskej národnosti 64.174. V Hornozemplínskom senioráte bolo 12.425 reformovaných, z toho sa k slovenskej národnosti hlásilo 2.682 veriacich a 9.743 k maďarskej národnosti.

V archíve zboru sa zachovali viaceré písomnosti. Predovšetkým je to zápisnica z mimoriadneho zasadnutia Predtisského dištriktu, ktorý sa konal 3. marca 1932 v Košiciach. Na zasadnutí bol prítomný aj humenský misijný farár *Sándor Böszörményi*. *Sándor Böszörményi* referoval ako jeden z posudzovateľov o pripravovanej učebnici náboženstva „Zo slova Božieho“ od autora *Jána Baláza*, duchovného z Lastomíra a odporúčal v mene výboru, aby učebnica po prepracovaní určitých častí a doplnení učiva pre 5. ročník bola po opätovnom posúdení cestou dištriktu vydaná, pretože žiadna učebnica pre kalvínskych žiakov slovenskej národnosti nebola k dispozícii. (Slovenský preklad učebnice „Dej Spasenia“ od *Palóczi – Czinke Istvána* štátne orgány zakázali používať pre gramatické chyby a „provincionalizmy“ - t. j. slová zo zemplínskeho nárečia). Prijaté bolo aj uznesenie, v ktorom sa dištrikt ospravedlnil Východnému dištriktu ECAV za nepresné a nejasné údaje v súvislosti s udalosťami v roku 1930 v Humennom, ohľadne snahy prebrať kostol a faru evanjelikmi, ktoré sa ukázali ako nepravdivé.

17. marca 1932 sa zasadnutie konventu konalo na Podkarpatskej Rusi v Užhorode. V úvode predsedajúci biskup Elemér Balogh konštatoval smutnú skutočnosť, že štátne orgány napriek jeho osobným intervenciám v Prahe, dosiaľ neschválili Ústavu reformovanej cirkvi. Konvent sa zaoberal otázkou cirkevného školstva, pričom konštatoval, že počet detí, ktoré navštevujú štátne školy sa zvyšuje. Štátne školy sa stavali v tom čase vo veľkom počte, najmä v obciach, kde boli cirkevné školy s maďarským vyučovacím jazykom a deti slovenskej národnosti školy nemali. V štátnych školách mali učitelia vyššie platy, deti dostávali učebnice, šatstvo a pod. A veľa reformovaných maďarských detí začalo chodiť do slovenských štátnych škôl. Problémom bolo to, že deti maďarskej národnosti navštevujúce slovenské školy sa nemohli učiť náboženstvo v materinskom jazyku. Znova sa objavuje otázka vlastného učiteľského ústavu, pretože učiteľský ústav, ktorý by vzdelával reformovaných maďarských učiteľov na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi nebol zriadený. Bolo preto prijaté uznesenie jednať s príslušnými štátnymi orgánmi. Lučenecký teologický seminár navštevovalo spolu 27 poslucháčov. Uskutočnili sa 1. a 2. kňazské skúšky, spolu ich zložilo 20 kňazov. Tiež bola povolená nostrifikačná skúška *Michalovi Tomašuľovi*, ktorá sa mala uskutočniť 22. júna v Lučenci. Čo sa týka vnútromisijného života, boli do dištriktuálnych misijných funkcií uvedení *Béla Szabó* v Podkarpatskej Rusi, *József Lengyel* v Predtisskom a *Lajos Zemlye* v Podunajskom dištrikte. Poriadalo sa veľa mládežníckych

konferencií, dievčenské spolky, študentské združenia, mnohí sa zúčastnili konferencií v Čechách i Maďarsku. Na konferencii vo Veľkom Meziříči viedol besedu s ministrom zahraničných vecí *Eduardom Benešom* poslucháč teológie v Lučenci *Imrich Varga*, neskorší biskup.

Pre ilustráciu diania konferencií uvádzame list *Jána Tomašuľu* zaslaného *Sándorovi Böszörményimu* zo dňa 25. októbra 1932.

SVÄZ SLOVENSKÝCH KALVÍNOV NA SLOVENSKU
ÚSTREDIE V BÁNOVCIACH NAD ONDAVOU, OKRES MICHALOVCE.

Predmet: Odpoveď na list.

Čj.: 535.

V Bánovciach n./O. dňa 25. X. 1932.

Dôstojnému

ref. farskému úradu

v H u m e n n o m .

Dôstojný Pane!

NamTvoj prípis 264/32 až teraz sa mi dostáva času odpovedať. Casopis Ti budem posielať riadne. Co sa tyka drahnovskej konferencie nerad Ti na to odpovedám niekoľko vidím, že zpravou v Slovenských Kalvínskych asoch sa citis byť pohorseny. Na vec som sa informoval i sám, že jak dopadla drahnovska konferencia o ktorej mi náš diakon, ktorý tam bol povedal len pekne veci. Co sa tyka zprávy v Slovenských Kalvínskych Hlasoch ta bola podaná na základe informácii ľudí, ktorí boli aj vecer kde sa vraj mulatovalo pri cigánske hudbe. Ako Ty sám mi povedal v Trhovistiach, tcho času si tam nebol a preto nevies, co sa tam dialo. Náš zpráva nechcela skodit žiadnemu z prítomných farárov, ale poukázala, že to skodí, keď sa pri konferenciach mládeže potom i cigánska hudba uplatňuje.

Ohľadne toho najlepšie by Ťa informoval kolportér p. biskupa Bertolka, ktorý sa pred viacerými farármi vyslovil na svojej ceste domov, že to mulatovanie "elrontotta az egész konferenciát". Tak istotne zpravodajca Š. opieral sa na tu zpravu.

Co sa tyka národnostnej veci o tom bolo písané i v úradnom orgáne našej cirkvi, že pry takých konferenciach nemala by sa zdoraznovat národnostná otázka. To vraj na Vasej konferencii v Drahnove zdorazňoval sám distriktny referent Lengyel.

Co sa tyka našej konferencii v Trhovísti dovoľujem si Ti odpovedať následovne:

Náša konferencia mládeže a konferencia študentov to sú dve rôzne ~~XX~~ konferencie, ktoré som já spojil dovedna a síce, preto, lebo som chcel usetriť čas a vydať našim študentom. Keď tam bolo niečo národnostného to nezazlievaj ani rečníkom ani usporiadateľom. Na takýchto konferenciach študentských myslím, že nie je ~~XX~~ miesta pretrásat i národnostnú otázku.

Som, ale proti tomu, aby sme národnostnú otázku kladli do popredia a v našich konferenciach usporiadovaných pre všetku mládež alebo i štátsich. Mám informáciu z Abauja, že na takýchto konferenciach i v Abauji bola zdorazňovaná národnost.

Tvoj list postupujem redaktorovi Slov. Kalv. Hlasov, aby jest-li chce opravil predoslu uverejneniu zpravu tak ako si to žiadaš.

Dakujem za srdečný pozdrav i já si dovoľujem Teba a Tvoju rodinku srdečne pozdraviť.

S bratským pozdravom :

Ján Tomašuľ
ref. fari

Konvent sa zaoberal aj otázkou sirotinca v Bretke, penzijným fondom, rozpočtom, vzťahom štátu a cirkvi, organizačnými otázkami a rokoval aj konventný súd. V zápisnici zo zasadnutia dištriktuálnej členskej schôdze zo dňa 11. - 12. októbra 1932 v Košiciach sa zúčastnení v bode 51 na str. 123 – 130 podrobne zaoberajú otázkou požiadaviek „Zväzu slovenských kalvínov“. Keďže tieto sa týkali predovšetkým Hornozemplínskeho seniorátu predkladáme ich tak, ako sú v zápisnici uvedené.

51. Dr. Mertens Alfréd prečítal a predložil výsledky jednania schôdze duchovných slúžiacich v slovenských zboroch dňa 14. júna v Sečovciach, ktorú zvolal biskup Péter Mihály, kde sa prečítalo tzv. „Memorandum Jána Tomašuľu“, ktoré bolo predložené na posúdenie dištriktu.

Pán biskup pokladal za nevyhnutné urýchlene zvolať schôdzu duchovných slúžiacich v slovenských zboroch, pretože vizitácie sa tu neuskutočnili. S týmto cieľom zvolal do Sečoviec duchovných a z tejto schôdze bola napísaná riadna zápisnica, v ktorej sú podrobne zaznamenané všetky vystúpenia.

Pán biskup vo vzletnej otváraciej reči sa odvoláva na to, že medzi dvoma národnosťami v dištrikte sú umelo vyvolávané rozpory a požiadal prítomných, aby svoje poznámky predložili schôdzi.

Ján Tomašuľa, duchovný v Bánovciach prečítal z poverenia „Zväzu slovenských kalvínov“ veľmi rozsiahle „Memorandum“, ktoré obsahuje želania, resp. požiadavky slovenských kalvínov. Schôdza prijala uznesenie, že tieto požiadavky predostrie na rozhodnutie dištriktu. „Memorandum“ je veľmi rozsiahle, preto prečítam len jednotlivé výpisy v našom úradnom jazyku (t. j. v maďarskom – pozn. prekladateľky)

„Zväz slovenských kalvínov“ je informovaný o tom, že slovenský seniorát je možné zriadiť až po schválení synodných zákonov. S týmto súhlasia, ale aj zatiaľ žiadajú aby boli uznané ich základné ľudské práva, v prvom rade aby mohli chváliť Boha vo svojom materinskom jazyku. Je v protiklade s triezvym rozumom, aby Slovákom nanútili maďarský jazyk, pretože vajkovský, barčský, hrčel'ský, kľačanský, bištský veriaci nie sú Maďari. Všetky tieto zbory každý osobitne budú žiadať, aby ich bohoslužobný jazyk bol slovenský. Tieto zbory neustále žiadajú urýchlené uznanie svojich práv, ale výsledok je ten, že dostávajú odpoveď:

„Takto bolo, takto bude!“ . Toto je nebezpečie pre našu cirkev, pretože mnohí sa idú modliť do kostolov iných vierovyznaní, pretože tam sú služby Božie po slovensky. Priznávajú, že na okolí vidieka Košíc a Trebišova je veľa takých pôvodom slovenských kalvínov, ktorí sa búchajú do prs, že oni sú Maďari, hoci do ich tvári je vpísaná tisícročná poroba. Napr. sečovský farár Jencsik.

Je isté, že pod útlakom žijúci Slováci neposlovenčovali naproti štátnej moci, ktorá násilne maďarizovala. Toto, ale bolo pred „prevratom“. Dnes už neprichádzajú takéto hlúpe nariadenia, takže prečo sa nasilu dodržiavajú staré pomery ? Toto nesmie ďalej takto pokračovať, pretože toto škodí cirkvi, škodí národu a nie je v súlade s poslaním kresťanstva.

„Nech nie je zdrojom nedorozumenia“ - hovorí sa v „Memorande“ - „táto naša poznámka nechce nikomu ublížiť, len preto sme ju spomenuli, lebo pokladáme za nemožné, aby táto situácia v roku 14. výročia našej Republiky aj naďalej ostala tak, kde už slovenský národ má svoje práva, aby svoje veci zariadil sám“.

Naši vodcovia len v tom prípade budú úspešní, ak získajú pre seba dôveru vo vládných kruhoch, keď dokážu, že aj emocionálne sú verní Československej republike, keď budú slúžiť demokracii a prestanú s maďarizáciou. Vtedy nebude medzi nami rozdiel. Neželáme si, aby do slovenského seniorátu boli zadelení Maďari, iba pomadžarčených Slovákov si želáme späť, ktorých posledné storočia odcudzili, nič viac.

Kristus nie preto zriadil cirkev, aby sa stala prostriedkom odnáródňovania a asimilácie, a hovorí: „Chodte a učte všetky národy“. Aj apoštol Pavel to učí: „Som dlžný Grékovi i pohanovi“. Áno, bol dlžný, ale čím? Veruže nie odnáródňovaním tých, ktorých chcel získať pre Krista. Podľa predkladateľa silnejší maďarský brat bol dlžný slabšiemu Slovákov a predsa pod Kristovým plášťom chcel slovenský národ preniesť do lona maďarského národa. Tento postup je z hľadiska kresťanstva a národnosti odsúdeniahodný. Cieľom človeka kresťana, ako Bunyan píše vo svojom diele, „Cesta mnícha“, nie je potláčanie slobodného vývoja, ale dosiahnutie tej cesty, ktorá vedie k výšinám. Toto žiadame teraz od nášho silnejšieho brata, s ktorým nás osud spojil vo viere.

Vieme, že naše vierovyznanie – náboženská výchova aspoň sčasti súvisí aj s výchovou národnostnou, ale nech národnostnú výchovu nevnučujú veriacim iných národností. Nesúhlasíme s tými, ktorí zdôrazňujú, že naše cirkevné spoločenstvá majú prvoradú úlohu v pestovaní národného cítenia. Toto nie je správne. Cirkevné (náboženské) spoločenstvá nesmú politizovať, ale šíriť vieru a morálku. Národnostnú otázku nech riešia na tento účel vytvorené (povolané) organizácie, cirkev Kristova nech sa stará len o ochranu duší a nie o ochranu šovinistických národnostných presvedčení, hlavne tam nie, kde neochraňujú národné presvedčenie, ale kde sa deje odnáródňovanie. Predkladateľ je presvedčený, že medzi slovenskými veriacimi a cirkevnou vrchnosťou môže byť porozumenie len vtedy, keď budú kázať po slovensky tak v tých slovenských zboroch, kde aj dnes je bohoslužobným jazykom maďarčina.

Protestujeme a budeme protestovať voči nám uloženým všetkým neprávostiam. Odsúdime všetkých takých duchovných, ktorí po maďarsky vyučujú slovenské deti náboženstvo. Žiadame a žiadať budeme, aby do slovenského seniorátu bolo zaradených nielen 13 – 14 zborov, ktoré sa pred „prevratom“ násilná maďarizácia natolko nedotkla, ale všetky zbory, ktorých slovenský pôvod je známy a tie zbory, ktorých slovenské znaky sú aj dnes objaviteľné. Dôrazne žiadame, aby cestou cirkevnej vrchnosti raz a navždy za zakázalo umelé podporovanie maďarského ducha medzi slovenskými veriacimi, aby bolo dovolené tak Slovákov ako aj Maďarovi rozvíjať svoje národné cítenie. Tunajší Maďari by mali byť hrdí na to, že svojim slabším bratom poskytujú duchovné dary, aby sa ponáhľali im na pomoc v

boji za duchovné dary a rozkvet svedomia.

Žiadame a budeme žiadať pre slovenskú menšinu rovnocennú bohoslužobnú reč.

Žiadame, aby na zasadnutiach seniorátu, dištriktu a konventu bolo možné používať štátny jazyk, ak niektorý diskutujúci sa želá tento používať.

Žiadame si jazykovú rovnocennosť pri každom rokovaní o cirkevných veciach. Apoštol hovorí: „Nie je medzi nami ani Grék, ani Žid“ a toto nech je naše heslo nielen na papier, ale aj v živote. Nech je rovnocennosť, tak ako je pred Bohom, aj na tejto zemi. Či je to takto v praxi nech sa pán biskup informuje v Hornozemplínskom senioráte, kde Slováci vôbec neboli vyslaní na vizitácie ani do škôl ani do zborov, kde dopredu bolo vizitátorom povedané „Slovenské deti netreba skúšať“. Na nás, ktorí bránime záujmy slovenského ľudu, sa ani nepozrú.

Odsudzujeme také neprístojnosti, ako napr. že kantor nechce spievať po slovensky, hoci tam ľud vie piesne len po slovensky. Je to vec, ktorá sa páči Bohu? Takého kantora je potrebné prepustiť.

Dostávame hlásenia z mnohých miest, že duchovný sa iba maďarsky rozpráva so slovenskými veriacimi, ktorí nevedia dobre po maďarsky. Je to príklad, hodný odsúdenia. Prečo sa dnes uprednostňuje maďarský jazyk – resp. prečo sa vyvyšujú na slovenský? Je smutné, že duchovní pôsobiaci v slovenských zboroch, česť malým výnimkám, sa nedajú ani toľko námahy, aby si osvojili reč ľudu. Mohli by si zobrať príklad od tých svojich veľkých predchodcov, ktorí svojho času v Čechách kázali evanjelium v reči ľudu. Rozpráva aj jazykom ľudu, ktorý nám dáva náš chlieb.

Žiadam porozumenie od svojich kolegov vo viere. Nechcem urážať, len chcem veci priviesť späť do správnych koľají.

Ďalšie naše požiadavky (priania):

- 1. Žiadame si zastúpenie na všetkých fôrach, bez nás nech sa nerokuje.*
- 2. Žiadame otvorené hranice pre slovensky seniorát, aby aj neskôr bola možnosť sa k nemu pripojiť.*
- 3. Zápisnice z vizitácií v slovenských zboroch aby sa písali dvojjazyčne.*
- 4. Na stredné školy v Košiciach a Michalovciach prijať katechétu, ktorý perfektne ovláda slovenčinu.*
- 5. Žiadame vyhovujúce učebnice pre slovenské zbory, tak pre ľudové ako aj vyššie triedy, ako aj učebnice z dejín náboženstva. (Odporúčajú používať americké, ktoré by sa prispôbili na miestne pomery.)*
- 6. Žiadame zriadiť na lučeneckej teológii slovenskú katedru, ak táto bude uznaná ako verejná, nech sa tam vymenuje taký slovenský prednášateľ, ktorý je schopný prednášať aj v maďarčine. Nech je dovolené, aby slovenskí teológovia mohli byť poslucháčmi iných protestantských teológií a kaplánske a kňazské skúšky mohli zložiť pred vlastným výborom (skúšobnou komisiou), ale popritom nech sa učia aj po maďarsky, pretože to je len osožné ak duchovný rozpráva viacerými jazykmi.*

Toto je v stručnosti memorandum, ktoré predložil Ján Tomašul'a.

Potom duchovní referovali o pomeroch vo svojich zboroch, čo schôdza zobrala na vedomie. Iba prostredníctvom Jána Tomašuľu predložené „Memorandum“ odporučilo na prejednanie a posúdenie na dištrikt, ktorý je príslušný na zaujatie stanoviska.

Môj názor: (biskupa Péter Mihály -a)

Ak si pozorne prečítame „Memorandum“, musíme bezpodmienečne pochybovať o tom, že s týmto súhlasí každý duchovný, ktorý je členom Zväzu slovenských kalvínov. Pokladám za takmer neuveriteľné aby tí duchovní, ktorí pôsobia v slovenských zboroch, ale sú maďarskej národnosti, aby boli prispeli k tejto práci. Predsa len vychádzam z tých okolností, že v jednotlivých bodoch „Memoranda“ na mnohých miestach sú uvedené veci, ktoré obsahom hania Maďarov a proti týmto prítomní duchovní neprotestovali, som nútený všetkých tam prítomných duchovných (t. j. na schôdzi v Sečovciach) posudzovať jednotne.

Mám presvedčivé vedomosti o tom, že členmi organizácie Zväzu slovenských kalvínov sú členmi aj viacerí duchovní, ktorí boli prítomní na schôdzi – a viem aj to, že tento spolok ani nemal doteraz povolenie na činnosť, pretože jeho stanovy boli schválené až 14. septembra t. r. na členskom zhromaždení Hornozemplínskeho seniorátu. Ale viac členov tejto organizácie z radov duchovných patrí do Užského a Abovského seniorátu, pričom orgány týchto seniorátov na svojom území pôsobenie zväzu ešte neschválili.

Čiže duchovní, ktorí doposiaľ na toto nedostali povolenie, ani nemajú právo zúčastňovať sa na činnosti spolku, a aj keď sa zúčastňujú, ich povinnosťou by malo byť slúžiť záujmom nášho národa a nie počúvať, keď nepočujú nič iné, ako hanobenie maďarského národného cítenia. S rukami založenými v lone asistujú pri takej operácii, ktorá ich vlastnú národnosť priblíja na kríž a zabúdajú, že v osobnom živote ako Maďari sú vystavení oveľa väčšiemu prenasledovaniu a podceňovaniu a prikyvujú tam, kde k ich základným povinnostiam by bolo potrebné sa vysloviť.

Konštatujem, že v našej cirkvi slovenská menšina nie je utláčaná a ani nikdy nebola.

Tu sa každý môže modliť vo svojom materinskom jazyku a preto najrozhodnejšie protestujem proti v „Memorande“ uvedenými, pre maďarský národ hanlivými a ohováračskými výrokmi.

Zase oproti tomuto, pretože sám žijem na vidieku obývaného Slovákmi a „Memorandum“ sa dotýka najviac nášho seniorátu, som nútený v jednej - druhej otázke dať za pravdu v „Memorande“ vymenovaným sťažnostiam.

Predovšetkým uznávam, že cirkev nesmie politizovať, ale neslobodno politizovať ani cirkevným spolkom. Toto „Memorandum“ viackrát zdôrazňuje. Prečo teda politizuje spolok? Povolenie činnosti spolku bolo podmienené tým, že nebude politizovať, prečo aj teraz politizuje? Sťažuje sa, že sa nasilu pestuje národnostné cítenie, prečo teda nepodnikne kroky preto, aby ani vo verejnom živote neboli voči tomu sťažnosti ani k republike pripojeným Maďarom? Praje si rovnocenné práva, ktoré mimochodom v rámci cirkvi užívajú, prečo nebojuje za rovnoprávnosť

maďarskej menšiny v rámci republiky? Preto lebo ako cirkevné tak aj svetské živly sa ponáhľali vstúpiť do zväzu a tam potom odovzdali pole pôsobnosti niekoľkým agitátorom túžiacim po sláve a voči zneužívaniu moci sa zbabelo stiahli.

V podstate súhlasím s oprávnenosťou niektorých sťažností.

1. *Súhlasím s tým názorom, ktoré vyslovuje aj „Memorandum“, že je základným ľudským právom, aby človek chválil Pána vo svojom vlastnom jazyku, aby Slovo Božie mu bolo kázané v materinskom jazyku.*
2. *Bezpodmienečne uznávam aj tú požiadavku, aby duchovný slúžiaci v zbore ovládali a rozprával jazykom ľudu, pretože povinnosťou duchovného nie je len to, aby vykonával službu v kostole, ale je potrebné, aby bol pre svoj ľud aj otcom a poradcom.*
3. *Za oprávnené pokladám aj to, aby zbor počas slovenskej bohoslužby spieval slovenské piesne a aby sa nevyskytli také prípady, na ktoré sa „Memorandum“ odvoláva, že zbor spieva po slovensky a kantor po maďarsky.*
4. *Za správnu pokladám aj tú požiadavku, aby sa slovenské deti učili náboženstvo po slovensky, pretože mi nevychovávame Maďarov, ale reformovaných.*
5. *Nemám námietky ani proti tomu, naopak pokladám za splniteľné, aby vizitátori ovládali reč ľudu a komunikovali s ním v tomto jazyku a pokladám za správne aj to, aby sa zápisnice viedli v oboch jazykoch.*
6. *V zásade prijímam aj to, aby na košických a michalovských stredných školách pôsobili ako učitelia náboženstva takí vyučujúci, ktorí vedia dobre po slovensky, ale podľa mojich vedomostí v tomto prípade nie je dôvod na sťažnosti.*

Ostatné požiadavky, ktoré sa dotýkajú zriadenia slovenského seniorátu, jeho hraníc, resp. možnosti otvorenosti hraníc, slovenskej katedry na teológiu v Lučenci resp. možnosti získania vzdelania na iných teológiách, používanie amerických učebníc histórie náboženstva, nepatrí do právomocí dištriktu. Splnenie týchto požiadaviek bude aktuálne po schválení Ústavy, čo uznala aj samotná schôdza.

Po tomto sa odvažujem predložiť následovný návrh na uznesenie:

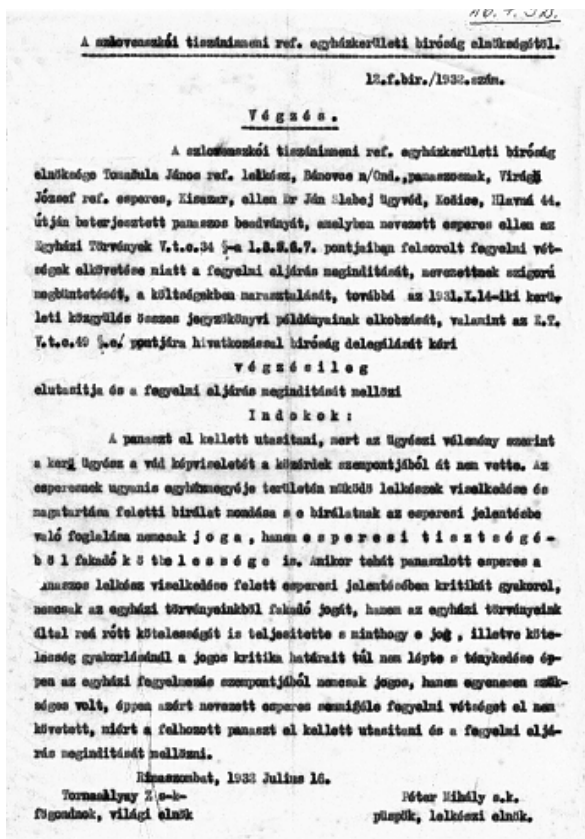
„Nech je zriadená komisia, ktorá otázky dôkladne prerokuje a podrobné odpovede na predložené „Memorandum“ spracuje.“

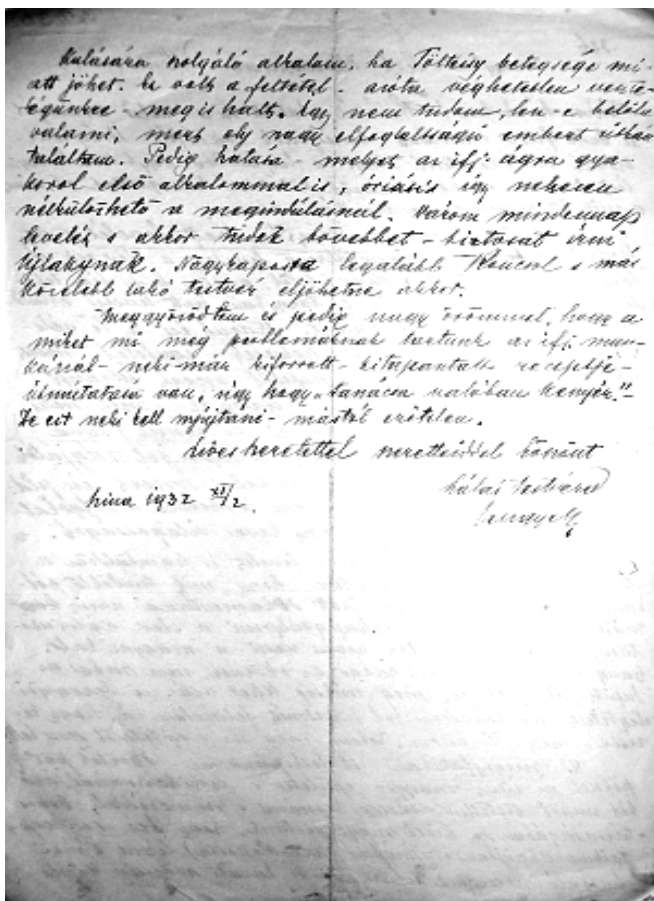
Idrányi Barna, abovský senior tento návrh podporuje a zo svojej strany tiež žiada zriadenie výboru, ktorého právomoci by mali byť široké. Táto záležitosť sa nemôže odsúvať dovedy, kým naše cirkevné zákony schvália vládne orgány, pretože omeškanie je nebezpečné vzhľadom na našu maďarskú reformovanú cirkev. Slovenskí reformovaní stále predkladajú väčšie a nové požiadavky. Pôvodne boli spokojní s 13 -timi zbormi, ktoré by mali vytvoriť slovenský seniorát, dnes požadujú

seniorát s 31 zbormi. Pri zriadení obecných škôl je situácia taká, že deti v zriaďovaní národnostne zmiešanom vidieku už nerozprávajú po maďarsky a k to bude takto pokračovať, mládež sa čoskoro slovakizuje a maďarský charakter navždy v cirkvi zanikne. Preto navrhuje, aby sa zriadený výbor splnomocnil na to, aby na rokovania pozýval aj Zväz, a aby spoločne s ním vyriešil podstatu celej záležitosti, aby sa dohodli na všetkých otázkach týkajúcich sa slovenskej otázky a predložili svoje návrhy na dištrikt. Členská schôdza dištriktu prijala následovné uznesenie:

„Členská schôdza schvaľuje výbor, ktorého členmi sú pod predsedníctvom seniora: *Idrányi Barna, dr. Sutka István, dr. Kiss Bálint, Lengyel József* a *dr. Mertens Alfréd*. Výbor je povinný rokovať so Zväzom slovenských kalvínov a pokúsiť sa o dohodu v celom komplexe problémov a o výsledku rokovaní predložiť správu na členskú schôdzu dištriktu.

Zachoval sa rozsudok a je v archíve zboru, cirkevného súdu, v ktorom bola zamietnutá žaloba *Jána Tomašuľu* voči seniorovi *Virág Józsefovi*, v ktorom *Ján Tomašuľa* žiadal, aby v zápisnici seniorátu a následne členskej schôdze dištriktu uvedená kritika na jeho adresu bola zrušená.

O humenskom misijnom zборе je v zápisnici uvedené, že Humenné v tomto čase patrí medzi najťažší misijný okruh. Už existencia zboru je terčom útokov ako slovných, tak aj písomných. Činný je biblický krúžok i nedeľná škola. Útoky však posilňujú náš zbor a veriaci sa k nemu viac primkávajú. Uvoľnilo sa napätie medzi evanjelikmi a reformovanými, tiež je priaznivejšia situácia vo vzťahu k riaditeľovi michalovskej meštianky.

Vzniklo nové misijné miesto v Strážskom, kde sa stavia továreň a z radov robotníkov vzniká spoločenstvo na čele s kurátorom Árvay Ferencom, obyvateľom Krivoštian. Michalovskí veriaci sú už súčasťou misijného zboru, hoci niektorí ostali v predchádzajúcej matkocirkvi (v Lastomíre – pozn. prekladateľky).

Pekná slávnosť bola pri príležitosti vysvätenia kostola vo Vranove n/T., kde odznela modlitba biskupa Péter Mihály a Božie Slovo kázal rožňavský duchovný Szőke István.

Vyučovanie náboženstva sa konalo v slovenskom aj maďarskom jazyku a to na gymnáziu i meštianskej škole v Michalovciach, skúšajúcim bol *Jencsik Ján* zo Sečoviec a výsledky skúšok dopadli na výbornú.

V Humennom náboženstvo navštevovalo len 6 detí.

Z údajov v pokladničnej knihe vyplýva, že:

Príjem činil	8.065.- Kčs 0,23 halierov
<u>Výdaj</u>	<u>5.626.- Kčs 0,28 halierov</u>
Zostatok	2.438.- Kčs 0,95 halierov

Štruktúra príjmov pozostávala z cirkevnej dane miestnych i michalovských veriacich a milodarov.

Dozvedáme sa, že pán *Harmatha Andor*, bývalý hlavný kurátor odpustil zboru celú pôžičku 6.000.- Kčs. Veľký finančný dar poskytla grófa *Szécsényi Lászlóné – VanDerbilt Gladys* vo výške 2.000.- Kčs.

Zaujímavý je dar 150.- Kčs od štátneho úradníka *Kelemen Jánosa*, ktorý sa použil ako finančná výpomoc pre nezamestnaných. Hlavný kurátor *Deák István* zhotovil plot a opravil bránu pri kostole v hodnote 770.- Kčs.

Štruktúra výdavkov je tiež obvyklá, príspevok na plat pre duchovného, kantora, príspevky do fondov, predplatné časopisu, poistné a pod.

Boli uskutočnené aj dve slovenské evanjelické služby Božie, ktoré slúžili pán farár *Černák* a *Pogány Gustáv*, pričom ofera vyzbieraná pri tejto príležitosti im bola poukázaná v plnej výške.

V roku 1932 bolo confirmovaných 7 detí, všetky z Michaloviec. Uzatvorené boli 3 sobáše.

V pokladničnej knihe je podpísaný hlavný kurátor *Deák István*, zapisovateľ *Solmann Ernő* a presbyteri *Ádám István*, *Solmann János* a *Csontos István st.*

Rok 1933

Rok 1933 bol pre Reformovanú cirkev a najmä Predtisský dištrikt mimoriadne ťažký.

30. decembra 1932 nečakane zomrel biskup *Péter Mihály*, ktorý bol v úrade len tri roky.

O týchto udalostiach je podrobná zmienka v zápisniciach z mimoriadneho zasadnutia členskej schôdze dištriktu 31. januára 1933, ďalej z 10. mája 1933, kedy bol inštalovaný do funkcie novozvolený biskup *Idrányi Barna* a v zápisnici z riadnej členskej schôdze, ktorá sa konala v Košiciach dňa 11. októbra 1933. V zápisnici je zachytená činnosť *Pétera Mihálya* ako duchovného v Sečovciach, ako funkcionára dištriktu i konventu, jeho literárna a vedecká činnosť. Schôdza prijala vyhlásenie, že *Péter Mihály* bol človekom pravdy, dobrý duchovný a veľký biskup. Jeho pamiatka preto bola v zápisnici zaznamenaná pre budúcnosť. Schôdza sa uzniesla, že nariaďuje voľby biskupa s termínom zaslania hlasovacích lístkov do 10. marca 1933.

Mimoriadne zasadnutie sa zaoberalo aj inými otázkami, najmä v bode 9. - otázkou školského zákona z roku 1932, ktoré značne zasahovali do autonómneho riadenia cirkevného školstva

Mimoriadna schôdza dištriktu dňa 10. mája 1933 v Košiciach bola spojená so službami Božími, kde do úradu bol uvedený novozvolený biskup *Idrányi Barna*, abovský senior, duchovný v Slanci.

Idrányi Barna püspök. 1955. V. 10–IX. 22.

Vo svojom programe zdôraznil najmä dva body, a to hlavne vnútromisijnú prácu v celej jej šírke v zmysle cirkevnej ústavy, ktorú každý musí mať v úcte.

Ďalej zdôrazňuje:

„...nebudem robiť v tejto časti žiaden rozdiel medzi duchovnými a zbormi maďarského či slovenského jazyka, pretože za hlavne pokladám starostlivosť o duchovný život, udržanie viery v zmysle evanjelia, nech hlásajú slovo Božie v takom, alebo onakom jazyku. Druhá moja požiadavka je tá, aby v rámci – vo vnútri zborov, tak ako medzi zbormi, tak aj duchovnými navzájom panoval pokoj a láska“. „...Nikdy nebudem hľadať rozpory medzi štátom a cirkvou, naopak všetko urobím čo bude potrebné na vytvorenie mieru a porozumenia pre našu cirkev a jej rozkvet“.

Idrányi Barna nemohol svoj program uskutočniť, pretože ho dňa 22. septembra zastihla smrť a jeho náhle úmrtie bolo nečakanou stratou pre dištrikt i celú Reformovanú cirkev na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. O tejto smutnej udalosti sa zmieňuje zápisnica z riadnej členskej schôdze dištriktu, ktorá sa konala 11. októbra 1933 v Košiciach. Na zasadnutí sa za Hornozemplínsky seniorát zúčastnil aj senior *József Virág* a ako delegáti aj *Sándor Böszörményi* a *Gábor Bodor*.

Členská schôdza nariadila uskutočniť voľby biskupa tak, aby hlasovacie lístky boli do Rimavskej Soboty doručené najneskôr do 25. novembra 1933.

Schôdza sa zaoberala aj rozpočtom na rok 1933, stavom vyučovania náboženstva na všetkých druhoch škôl, stavom vnútromisijnej práce, činnosťou misijných staníc, otázkou slovenských kalvínov a súdnymi záležitosťami.

Kvôli prehľadnosti o zriaďovaní slovenského seniorátu prekladáme do slovenského jazyka bod č. 34, str. 63 – 70 zápisnice. Na prácach sa aktívne zúčastňoval aj humenský duchovný *Sándor Böszörményi*.

V uvedenom bode sa píše:

Rokuje sa o veci slovenského seniorátu.

Na riadnej jesennej členskej schôdzi dištriktu bol uznesením zriadený výbor s tým poverením, aby začal rokovania so „Zväzom slovenských kalvínov“ v záležitosti slovenského seniorátu a to vzhľadom na celý komplex problémov, aby sa pokúsil dospieť k dohode a výsledku rokovaní aby informoval členskú schôdzu dištriktu.

Dr. Kiss Bálint, predkladateľ veci oznamuje, že výbor vyššie uvedené splnil a s delegáciou „Zväzu slovenských kalvínov“ celý komplex vecí prerokoval – prediskutoval, rokovania úspešne ukončil a o dosiahnutej dohode predkladá zápisnicu, ktorá bola napísaná 22. októbra 1933 v Košiciach a to v slovenskom a maďarskom jazyku.

Obsah maďarsky napísanej zápisnice je nasledovný:

Zápisnica

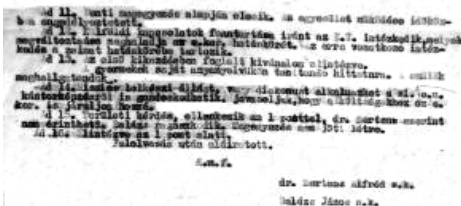
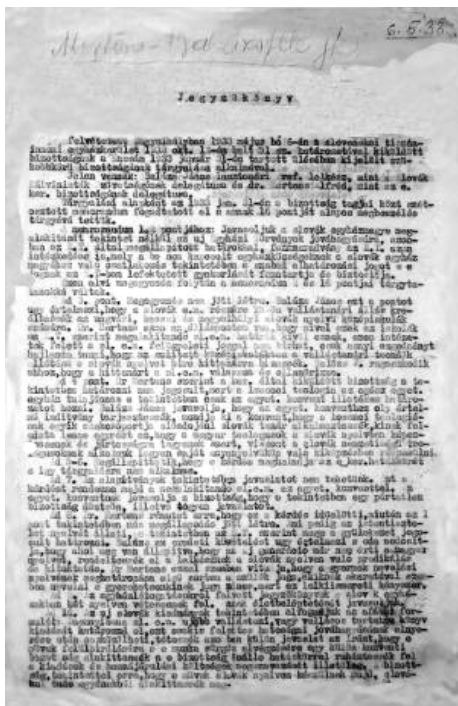
zo zasadnutia vyslanej zmiešanej komisie zriadenej na prerokovanie otázok súvisiacich so zriadením slovenského seniorátu zo dňa 22. septembra 1932.

Prítomní: Dr. Mertens Alfréd, dr. Sutka István, dr. Kiss Bálint, Sándor Böszörményi, vyslanci dištriktu, Baláz Ján, Tomašuľa Ján, Bikfalvy Eugen, Kišš Ludevít, vyslanci Zväzu slovenských kalvínov a Papp József, tajomník biskupstva (v zastúpení neprítomného biskupa).

- 1. Výbor z dôvodu neprítomnosti pána biskupa na vykonanie funkcie predsedu požiadal dr. Mertens Alfréda, člena výboru, ktorý prítomných srdečne pozdravil a zaujal svoje miesto. Písaním zápisnice boli poverení Sándor Böszörményi a Ján Baláz.*
- 2. Vyslaní delegáti zo slovenskej strany žiadajú o vysvetlenie právomoci výboru, výbor konštatuje, že jeho právomoci sú tie, aby v súvisiacich otázkach dosiahol dohodu a na dištrikt predložil o týchto otázkach odporúčania.*
- 3. Výbor za základ rokovania zoberal body tzv. „Sečovského memoranda“ a rokoval v poradí ako sú uvedené v zápisnici z užšieho rokovania výboru Mertens – Baláz, ktorá sa uskutočnila v Michalovciach dňa 6. mája 1933.*

K bodu 1) *K prvému bodu uvedenému v „Memorande“ kde sa uvádza požiadavka, aby Slováci mali zastúpenie na jednotlivých cirkevných fórach, výbor konštatuje, že nie je príslušný na prerokovanie tejto požiadavky, ale*

odporúča, aby Slováci na každom stupni zdola nahor; pokiaľ to nie je v rozpore s právomocami zborov, mali zastúpenie (dištrikt, konvent).

- K bodu 2) Vzhľadom k druhému bodu, ktorý obsahuje žiadosť na zriadení slovenského seniorátu a na ktorý sa vzťahuje návrh v zápisnice michalovského výboru, odporúča okamžité zriadenie seniorátu v zmysle dodržania podmienok uvedených k tomuto v Ústave. Dr. Sutka István má taký postoj, že v zásade súhlasí so zriadením slovenského seniorátu, ale odporúča, aby s jeho zriadením sa počkalo na schválenie Ústavy.
- K bodu 3) V súvislosti so žiadosťou zriadenia miesta katechéty pre stredné školy výbor odporúča aby sa podnikli kroky na zriadenie miesta na košických a michalovských stredných školách s vyučovacím jazykom slovenským zo strany štátnych orgánov (čo sa týka užhorodských škôl, je potrebné získať súhlas Podkarpatského dištriktu).
- K bodu 4) V záležitosti zriadenia slovenskej katedry na lučeneckom teologickom seminári – výbor prijíma na predloženie odporúčanie uvedené v michalovskej zápisnici zo strany slovenského člena výboru (Baláž), ktorý vyslovil želanie, aby sa predložil návrh na všeobecný Konvent, aby na lučeneckú teológiu na jednu skupinu odborných predmetov

bol vymenovaný slovenský profesor, ktorého úlohou by bolo z jednej strany to, aby maďarských teológov vyučoval slovenčinu tak, aby si túto osvojili a na druhej strane aby teológovia slovenskej národnosti mali možnosť vzdelávať sa vo vlastnom materinskom jazyku.

K bodu 5 – 6) *Ku vzdelávaniu slovenských teológov na iných domácich teológiách a skúškam kaplánov a kňazov v materinskom jazyku, výbor nemôže prijať stanovisko, preto ich na posúdenie predloží na dištrikt, resp. na Konvent.*

K bodu 7) *Výbor ohľadne žiadosti na rozdelenie základín si osvojuje dohodu uvedenú v michalovskej zápisnici, že táto otázka sa bude riešiť medzi vzniknutým slovenským seniorátom a Konventom a rozhodne sa na základe odporúčania neustrannej komisie.*

K bodu 8) *Na zapojenie, resp. zaradenie jednotlivých zborov do slovenského seniorátu bez ľudového hlasovania (referenda) o jazyku služieb Božích a vyučovacieho jazyka náboženstva, výbor zastáva stanovisko, ktoré je uvedené v michalovskej zápisnici, t. j. že Ústava vyslovene určuje zaradenie zborov, že otázka bohoslužobnej reči je právom cirkevného zboru a rozhodnutie o vyučovanom jazyku náboženstva záleží od vôle rodičov. O žiadostiach uvedených v „Memorande“ pokladá sa dôležité, aby sa s pozornosťou sledovalo, aby v súvislosti s používaním jazyka ani z jednej, ani z druhej strany nedošlo k zneužívaniu a z tohto hľadiska, aby sa dbalo na prísne dodržiavanie zákona.*

K bodu 9) *Vedenie vizitačných zápisníc dvojjazyčne výbor pokladá za bezpodmienečne splniteľné.*

K bodu 10) *V záležitosti slovenských učebníc náboženstva a inej náboženskej literatúry, výbor schvaľuje v plnom znení michalovskú dohodu. Ak ale sa slovenský seniorát rozhodol vydať nové učebnice náboženstva a iné knihy z náboženskou tematikou, tieto môže vydať až po schválení prislúchajúcich cirkevných orgánov. Je potrebné navrhnúť odporúčanie, aby za účelom posúdenia a rýchleho uskutočnenia týchto prác bol zriadený konventný výbor so samostatnými právomocami, ktorý by sa postaral o vydanie kníh a odhlasovanie výdavkov na ich vydanie. Výbor, vzhľadom na to, že tieto diela budú pripravené v slovenskom jazyku má sa ustanoviť z členov, ktorí ovládajú slovenský jazyk.*

K bodu 11) *Požiadavka „Zväzu slovenských kalvínov“, keďže cirkevné orgány schválili jeho „Stanovy“ je bezpredmetná a nie je potrebné o tom rokovať.*

K bodu 12) *Čo sa týka stykov s cudzinou a žiadosti o ich praktizovanie, výbor odporúča s tou podmienkou, že v prípade ak tieto budú zneužívané, alebo použité proti záujmom cirkvi, boli cestou disciplinárnych*

opatrení eliminované.

K bodu 13) *Otázka misijnej starostlivosti a náboženská výuka detí je na rokovanie bezpredmetná, pretože tieto otázky sú vyriešené v bode 8.*

K bodu 14) *V súvislosti so zriadením miesta misijného duchovného a vzdelávania diakonov, výbor si osvojuje michalovskú dohodu, t. j. slovenský seniorát v okruhu svojej pôsobnosti bude mať právo zriaďiť miesto misijného duchovného a diakona a odporúča, aby dištrikt v pomernej časti prispieval k finančnej podpore seniorátu.*

K bodu 15) *K zriadeniu misijnej stanice v Košiciach a v Humennom, je názor výboru ten, že tieto miesta sú podľa cirkevného zákona mimo dohodnutých hraníc slovenského seniorátu, preto je otázka misie záležitosťou dotknutých seniorátov.*

K bodu 16) *Tento bol vyriešený v bode 2, preto je neaktuálny na riešenie. Predseda výboru poďakoval členom výboru za srdečnú a nezištnú námahu a zápisnicu z terajšieho sedenia overia a to napísanú v maďarskom jazyku Ján Baláz a Ján Tomašuľa, napísanú v slovenskom jazyku Ján Tomašuľa a Sándor Böszörményi.*

Eugen Bikfalvy, člen výboru v zastúpení slovenských veriacich poďakoval výboru za dobrú vôľu a porozumenie potom, čo sa presvedčili o tom, že tá idea, ktorú vyjadril predseda výboru, t. j. že v prvom rade sme reformovaní a až potom Maďari alebo Slováci. Presvedčili sa o tom behom rokovaní, ktoré sa niesli v duchu porozumenia, kde sa nestala krivda a ďakuje predsedovi za jeho námahu.

Predseda po tomto rokovaní ukončil

Hore ako dole

Sándor Böszörményi v. r.

Dr. Mertens Alfréd v. r.

zapisovateľ

predseda

Ján Tomašuľa v. r.

Balázs János v. r.

overovatelia

Predkladateľ navrhuje, aby v zápisnici uvedené dojednania sa prijali a aby nadobudli charakter uznesenia.

Členská schôdza dištriktu prijíma za právoplatné maďarské znenie zápisu a konštatuje, že jej obsah je bezo zbytku zhodný s prijatými dohodami.

Zároveň sa radosťou berie na vedomie, že výbor vyslaný prostredníctvom dištriktu a delegáti „Zväzu slovenských kalvínov“, ktorých viedli jedine záujmy našej reformovanej cirkvi, úspešne vyriešili svoje úlohy, dospeli behom rokovaní k dohode a počas rokovaní došlo k jednoznačnej zhode medzi maďarskými a slovenskými členmi výboru.

Dištrikt je zaviazaný vďakou všetkým vyslaným delegátom výboru, zvlášť však Dr. Mertens Alfrédovi, ktorý dôkladne pozná problematiku a trpezlivosťou a ohľaduplnou prácou on predovšetkým prispel k mierovému vyriešeniu tohoto, pre cirkev veľmi dôležitého problému.

1. Členská schôdza dištriktu z princípu vyhlasuje, že slovenský seniorát treba zriadiť čím skôr, a to ešte pred prijatím Synodných zákonov a to v hraniciach, ako sú navrhované. Vzhľadom však aj na dnes platné ustanovenia zákona v článku I. odstavca § 49 a 69 kde sa hovorí o zmene, resp. zriaďovaní seniorátov, je potrebné aby sa zriadenie prerokovalo na seniorátoch, preto záležitosť slovenského seniorátu bude zaslaná na prerokovanie dotknutým seniorátom a to Hornozemplínskemu a Užskému seniorátu, aby k tomuto „urýchlene“ prijali uznesenie. Mimoriadne členské schôdze seniorátov nech zvolajú v takom termíne, aby tu prijaté uznesenia predložili dištriktu na najbližšiu mimoriadnu členskú schôdzu spojenú s inštaláciou biskupa, za účelom prerokovania. Vzhľadom k tomu, že zriadenie slovenského seniorátu je všeobecným záujmom a úzko súvisí so Synodnými zákonmi, po doručení uznesení zo seniorátov a po prijatí zásadného uznesenia, tieto predloží na rokovanie všeobecnému konventu.
2. Vzhľadom na košickú zápisnicu 3, v bode 1, v ktorom rokuje o zastúpení Slovákov na všetkých cirkevných fórach, členská schôdza sa vyslovuje že zriadenému slovenskému seniorátu prislúchajú všetky tie práva, ktoré sú mu v zákone uvedené pre senioráty.
3. V zápisnici 3 pod bodom 3 sa členská schôdza vyslovuje, že pokladá za potrebné, aby v Košiciach, Michalovciach ako aj v užhorodských stredných školách boli zriadené prostredníctvom štátnych orgánov miesta katechéta na vyučovanie náboženstva v slovenskom jazyku. Na druhej strane pokladá za potrebné na týchto miestach vzhľadom na vysoký počet žiakov s maďarským materinským jazykom, aby sa zriadilo tak isto cez štátne orgány miesto katechéta pre týchto študentov. Na vykonanie potrebných krokov bude požiadaný všeobecný Konvent. Výpis uznesenia z tejto zápisnice bude zaslaný aj na biskupský úrad Podkarpatského dištriktu, aby podobný návrh bol podaný aj ohľadne užhorodských škôl.
4. V zápisnici v bode 4 a 7 členská schôdza sa vyslovuje, že v týchto obsiahnuté uznesenia nespádajú do právomocí dištriktu, preto ich na posúdenie a prípadné prijatie uznesení predloží všeobecnému Konventu.
5. Členská schôdza k bodu 8 sa vyslovuje, že sa zapojením jednotlivých slovenských zborov do slovenského seniorátu obsahujú podrobné inštrukcie nové synodné zákony, takže osobitné uznesenie v tejto veci nie je potrebné. Čo sa týka bohoslužobného jazyka, ten je aj teraz v právomocí zborov a čo sa týka vyučovacieho jazyka náboženstva, to aj teraz závisí od rozhodnutia rodičov. Členská schôdza sa vyslovuje len k tomu, aby sa jednotlivé cirkevné orgány v primeranej miere starali o to, aby sa k tomuto vzťahujúce časti zákona boli prísne dodržiavané.
6. Ostatné body zápisnice v zásade členská schôdza dištriktu si osvojuje a pokiaľ nepodliehajú schváleniu vyšších cirkevných orgánov už teraz ich uvedie do platnosti. Pokiaľ, ak to vyplýva z ich podstaty potrebujú

schválenie Konventom, tieto sa zašlú na všeobecný Konvent s cieľom ich posúdenia.

Členská schôdza dištriktu týmto uznesením v celej šírke prijíma uznesenia dištriktuálneho výboru a „Zväzu slovenských kalvínov“ a ich spoločné odporúčania. Verí tomu, že tieto uznesenia sa čím skôr uvedú do života, čo bude mať za následok, že sa upokojia v našom dištrikte tak zblízka týkajúce sa záležitosti slovenského seniorátu, a že urýchlia aj s týmto súvisiace prijatie našej Ústavy a vysporiadanie aj ostatných súvisiacich vecí. Členská schôdza sa zaoberala aj otázkami vyučovania náboženstva. Dozvedáme sa, že v Michalovciach náboženstvo vyučoval na všetkých stupňoch *Sándor Böszörményi*, spolu 48 žiakov. Z nich traja sa učili náboženstvo po maďarsky v súkromných priestoroch. Výsledky vyučovania hodnotil skúšajúci ako výborné. V Humennom náboženstvo navštevovali 4 a v Medzilaborciach 1 žiak, vyučoval *Sándor Böszörményi* v maďarskom jazyku s výborným hodnotením. Bolo rozhodnuté, že je potrebné preložiť do slovenského jazyka „*Heidelberský katechizmus*“ a posúdená bola aj práca *Jána Tomašuľu* - „*Katechizmus pre konfirmandov*“, ktorý posudzovali *Ján Baláž* a *Sándor Böszörményi*, ktorí ho odporučili na prepracovanie a doplnenie. Konštatuje sa, že slovenskí veriaci používajú americký „*Spevník*“.

V roku 1933 je *Sándor Böszörményi* spomínaný ako humensko – michalovský misijný duchovný. Vo svojom hlásení udáva, že v Humennom viac ako polstoročie v mieri žijú v bratskom spoločenstve reformovaní a luteráni. Nájdú sa jednotlivci, ktorí by vzhľadom na rozličnosť jazykov chceli túto jednotu narušiť, ale to sa nedarí, pretože duchovné potreby Slovákov sú uspokojené v najvyššej možnej miere. Boli takí, ktorým ťŕňom v oku bolo, že v 15. roku existencie republiky v Humennom sa káže slovo Božie po maďarsky a tieto služby malé spoločenstvo veriacich oddane navštevuje.

Priemerný počet účastníkov večere Pánovej je okolo 28, na sirotinec v Bretke dievčenský krúžok vyzbieral 474.- Kčs (menný zoznam je uvedený v pokladničnej knihe).

Pani *Cirner Andrásné* darovala vlastnoručne zhotovený čipkovaný obrus na stôl Pána. Najpočetnejším spoločenstvom sú Michalovce, kde počet veriacich neustále rastie, čo je podľa duchovného preto, lebo kalvínska inteligencia ukázala svoj príkladný vzťah k cirkvi. Opustených, chudobných veriacich niet, pretože ženský spolok, odkázaných vyhľadáva a pomáha im. Taktiež sa starajú o rozkvet nedeľnej školy a samé si platia učiteľku.

Druhým významnejším spoločenstvom je Vranov n/T. na čele s hlavným kurátorom *Gáborom Bodorom*, svetským sudcom seniorátu, ktorého štedrosť je príkladná. Je majiteľom reformovaného kostola a právo na jeho používanie majú len veriaci maďarskej národnosti. Služby Božie sú dvakrát mesačne a kostol je možno vykúriť.

Tu duchovnému pomáhajú aj sestry *Anna Kolozsváry* a *Sándorné Ujfalussy*, obyvateľky Nižného Hrabovca, ktoré svoj milovaný zbor obdarovali veľkou

striebornou súpravou na večeru Pánovu a fialovou zamatovou prikrývkou s bohatou zlatou výšivkou.

V Medzilaborciach a Snine počet veriaciach maďarskej národnosti prudko klesá, tu sú kurátormi verní kalvíni *István Horváth* a *Árpád Csiszár*. S radosťou prijímajú ako duchovnú podporu každú návštevu misijného duchovného. V Strážskom sú už len domáce modlitebné stretnutia aj náboženstvo sa vyučuje len v súkromí. Misijnému duchovnému veľmi pomáha kurátor *Ferenc Árvay* z Krivošľan.

Náboženstvo duchovný vyučoval v Humennom 19 detí, v Michalovciach 44, v Strážskom 4 a v Medzilaborciach 6 detí. Pastiersku službu vykonával v Kudlovciach, Strážskom v Michalovciach 15 -krát a každú sobotu tu viedol biblický krúžok. Vo Vranove n/T. boli služby Božie 19 -krát, v Medzilaborciach 8 -krát a v Snine 2 -krát. Uvádza sa tiež, že Vranov n/t. predal pôvodné pozemky na stavbu kostola, vyplatil dlžobu 12.000.- Kčs a za 11.000.- Kčs kúpil pozemky v bezprostrednej blízkosti kostola. V roku 1933 sa zachoval menný zoznam cirkevníkov, ktorí platili cirkevnú daň. V zozname je uvedených 49 veriaciach a to ako reformovaných tak aj evanjelikov a. v.

Memorandum of exp. 1933 ev. adreved ev.

Príjmy a výdavky

Príjem	Výdavky	Zostatok
1. Príjem z predaja...	...	...
2. Príjem z predaja...	...	...
3. Príjem z predaja...	...	...
4. Príjem z predaja...	...	...
5. Príjem z predaja...	...	...
6. Príjem z predaja...	...	...
7. Príjem z predaja...	...	...
8. Príjem z predaja...	...	...
9. Príjem z predaja...	...	...
10. Príjem z predaja...	...	...
11. Príjem z predaja...	...	...
12. Príjem z predaja...	...	...
13. Príjem z predaja...	...	...
14. Príjem z predaja...	...	...
15. Príjem z predaja...	...	...
16. Príjem z predaja...	...	...
17. Príjem z predaja...	...	...
18. Príjem z predaja...	...	...
19. Príjem z predaja...	...	...
20. Príjem z predaja...	...	...
21. Príjem z predaja...	...	...
22. Príjem z predaja...	...	...
23. Príjem z predaja...	...	...
24. Príjem z predaja...	...	...
25. Príjem z predaja...	...	...
26. Príjem z predaja...	...	...
27. Príjem z predaja...	...	...
28. Príjem z predaja...	...	...
29. Príjem z predaja...	...	...
30. Príjem z predaja...	...	...
31. Príjem z predaja...	...	...
32. Príjem z predaja...	...	...
33. Príjem z predaja...	...	...
34. Príjem z predaja...	...	...
35. Príjem z predaja...	...	...
36. Príjem z predaja...	...	...
37. Príjem z predaja...	...	...
38. Príjem z predaja...	...	...
39. Príjem z predaja...	...	...
40. Príjem z predaja...	...	...
41. Príjem z predaja...	...	...
42. Príjem z predaja...	...	...
43. Príjem z predaja...	...	...
44. Príjem z predaja...	...	...
45. Príjem z predaja...	...	...
46. Príjem z predaja...	...	...
47. Príjem z predaja...	...	...
48. Príjem z predaja...	...	...
49. Príjem z predaja...	...	...

Memorandum of exp. 1933 ev. adreved ev.

Príjmy a výdavky

Príjem	Výdavky	Zostatok
30. Príjem z predaja...	...	...
31. Príjem z predaja...	...	...
32. Príjem z predaja...	...	...
33. Príjem z predaja...	...	...
34. Príjem z predaja...	...	...
35. Príjem z predaja...	...	...
36. Príjem z predaja...	...	...
37. Príjem z predaja...	...	...
38. Príjem z predaja...	...	...
39. Príjem z predaja...	...	...
40. Príjem z predaja...	...	...
41. Príjem z predaja...	...	...
42. Príjem z predaja...	...	...
43. Príjem z predaja...	...	...
44. Príjem z predaja...	...	...
45. Príjem z predaja...	...	...
46. Príjem z predaja...	...	...
47. Príjem z predaja...	...	...
48. Príjem z predaja...	...	...
49. Príjem z predaja...	...	...

Z pokladničnej knihy sa dozvedáme, že:

Príjem bol
 Výdavky boli
 Zostatok

6.370.- Kčs 0,40 halierov
 3.073.- Kčs 0,08 halierov
 3.297.- Kčs 0,32 halierov

Štruktúra príjmov je obvyklá, t. j. cirkevná daň, ofery, príjem z nájmu pôdy od *Adolfa Hansa*, ktorý bol použitý na cestovné pre duchovného za účelom výuky náboženstva v diaspórach. Výdavky boli na odmeny duchovnému, kantorke a zvonárovi, príspevky do penzijného fondu, predplatné časopisu „Református egyház és iskola“, príspevky pre seniorát a dištrikt, kancelárske potreby a iné. Zaujímavý je údaj o príspevku na podporu chudobných a príspevkov pre úrad starostlivosti a mládeže pod názvom „Pečlivosť o mládež“. Robili sa drobné opravy na farskej budove, ako napr. oprava komína, bránky a plotu.

V roku 1933 boli dve slovenské evanjelické služby Božie, z ktorých ofera bola odovzdaná slúžiacemu duchovnému.

V tomto roku bolo confirmovaných v Medzilaborciach 1, v Humennom 3, v Michalovciach 1 a vo Vranove n/T. 3 confirmandi. Uzatvorený bol jeden sobáš.

Pokladničnú knihu podpísal kurátor *István Deák*, zapisovateľ *Ernő Solman* a *István Csontos st.*. Na vizitácii bol duchovný *János Séra*.

Rok 1934

20. marca 1934 sa v Košiciach konalo mimoriadne zasadnutie členskej schôdze dištriktu, ktoré bolo spojené so slávnostnou inštaláciou novozvoleného biskupa Dr. Magda Sándora, ktorý vo voľbách získal zo 127 platných hlasov 93.

Na zasadnutí bol ako delegát prítomný aj *Sándor Böszörményi* a spolupredsedom bol *Dr. Mertens Alfréd*, ako z úradu najstarší hlavný kurátor seniorátu a zástupca kurátora dištriktu.

S pohnutím a so zármutkom sme sa dozvedeli, že dňa 15. októbra 1962 zomrel v Blatnom Potoku v Maďarsku vo veku 80 rokov dr. Alexander Magda, bývalý biskup bývalého predtisského distriktu reformovanej cirkvi na Slovensku, ktorý tam žil na odpočinku.

Dr. Alexander Magda sa narodil 11. februára 1883 v Ižkoviach. Pilne študoval v Nagenyedu, aby vtedy priniesol čim viac radosti do malej učiteľskej domácnosti svojich rodičov, ku ktorým vždy s tužiacim srdcom prichádzal aj neskoršie. Kolégium v študoval v Klují a v Blatnom Potoku a vo svojich štúdiách pokračoval s výborným prospechom na univerzite v Budapešti. Po skončení štúdií stal sa seniorom (prefektom) na Vysokej škole v Bl. Potoku, kde začas bol tiež na teológii asistentom.

Pečať svojho povolania nesie so sebou aj do služby vo sboroch v Ižkoviach a v Čičarovciach. Oženil sa s dcérou bývalého seniora užského seniorátu Štefana Szűcsa Šarlotou. Ich manželstvo požehnal Boh jednou dcérou a tromi synmi. Ako sborový farár sa stále vzdelával. Na základe aj tlačou vyššej disertačnej práce „Magyar egyezményes filozófia“ a prísnych skúšok z pedagogiky, filozofie a kultúrnej histórie získal hodnosť doktora filozofie. Stal sa prednášateľom na seminári v Lučenci. Niekoľko rokov bol redaktorom vtedajšieho úradného časopisu cirkvi. Rýchle postupoval aj v cirkevných funkciách. Bol postupne zapisovateľom užského seniorátu, predsedom spolku farárov, penzijný seniorálny pokladník a seniorálny sudca. Stal sa tiež distriktným zapisovateľom, hlavným zapisovateľom a napokon ho v roku 1933 zvolili sbory bývalého nášho predtisského distriktu za svojho biskupa. Ako biskupa po 25 ročnej službe v Čičarovciach pozval ho za farára sbor vo Veľkých Kapušanoch. Z biskupskej služby odišiel v roku 1940 do väzby, ale ako duchovný slúžil ďalej na vinici Pánovej až do roku 1948, keď presídlil do Blatného Potoka.

Jeho krátku biskupskú službu charakterizovala rozhodnosť a vernosť. Usiloval sa o prehĺbenie vzťahov me-

dzi protestantskými cirkvami v Československu. Prispel k založeniu bývalého Sväzu evanjelických cirkví v ČSR. Sám využíval každej príležitosti k tomu, aby prehĺbil najmä vzťahy medzi našou cirkvou a Čsbr. cirkvou evanjelickou.

Mal rád a vážil si tiež slovenských kalvínskych veriacich. To doviedlo najmä, keď ako biskup vo svojich výročných správach urgovoľao zapotrebné slovenských veriacich najpotrebnejšou duchovne vzdelávacou literatúrou. Výsledkom toho bolo, že distriktné zhromaždenie nariadilo vydať slovenský preklad Heidelbergského katechizmu ako aj zaviesť v slovenských sboroch nový spevník. Usilie o zriadenie samostatného slovenského seniorátu oceňoval a podporoval. Urobil všetko, čo mohol, aby prispel k zdarnému vývoju bratských vzťahov medzi slovenskými a maďarskými veriacimi.

Popri mnohostrannej zaneprázdnenosti našiel si čas aj k tomu, aby svojej cirkvi slúžil aj perom. Preložil do maďarčiny informatívnu brožúru Ferdinanda Hrejsu o Českobratrskej cirkvi evanjelickej. Mnoho jeho článkov, prednášok a štúdií mu vyšlo na stránkach úradného časopisu našej cirkvi. Svojimi článkami chcel vždy posilňovať veriacich vo viere, chcel im slúžiť a chcel ich potešovať.

Hoci v roku 1948 odišiel z lona našej cirkvi, predsa v duchu ostal i naďalej s nami. Spojenie s nami udržoval najmä prostredníctvom nášho časopisu, ktorý vždy s láskou a so záujmom čítaval.

V posledných rokoch veľmi oslabil. Unavené telo nezvládlo ťarchu chorôb. Obklopený láskou vernej manželky a detí odovzdal svoju dušu jej stvoriteľovi.

Telesné pozostatky zosnulého biskupa Magdu pochovali 17. októbra 1962 z blatnopotockého kostola. Vo chvíli jeho pohrebu zalkali zvony aj v jeho rodnej obci a vo sboroch v Čičarovciach a vo Veľkých Kapušanoch, aby sa v duchu postavili k jeho rakve z veľkej dialky aj tí, ktorí vždy s veľkou vďačnosťou a úctou zachováajú jeho požehnanú pamiatku.

Alexander Csatlós.
(Prel. Aik.)

KALVINSKE HLASY 3

Vo svojom príhovore, v ktorom vytýčil hlavné programové ciele a sa zaoberal aj otázkou slovenských kalvínskych zborov, ktoré na území distriktu existujú už štyristo rokov a nevidí žiadny dôvod, aby toto spolužitie vzhľadom na súčasné zmenené pomery (rozumiey vznik ČSR), zaniklo. Naopak jeho snahou bude, aby sa čím skôr zriadil slovenský seniorát a to aj pred prijatím cirkevnej Ústavy, ktorá napriek sľubom vládnych a štátnych orgánov doteraz nebola schválená.

Za dôležité pokladá, aby slovenskí veriaci mali svoju vlastnú náboženskú literatúru a učebnice.

Záverom dodáva, že si od detstva veľmi váži pevnú vieru slovenských kalvínov a vždy bude pracovať na vzájomnom porozumení a mierovom spolužití slovenských a maďarských reformovaných. Uskutočnili sa aj voľby do orgánov distriktu, kde je

zaujímavá poznámka o zlej čitateľnosti voskovej pečiatky z humenského zboru, preto dištrikt uznesením nariaďuje, aby zbor si dal zhotoviť novú gumovú pečiatku.

Rokovalo sa aj o zriadení slovenského seniorátu a to v 21. bode zápisnice. Konštatuje sa, že Hornozemplínsky a Užský seniorát na členských schôdzach prijal uznesenie, v ktorých odporúča zriadenie slovenského seniorátu v zmysle uznesení. Tieto schôdze sa uskutočnili 28. decembra 1933.

Ako reakcia na uznesenie dištriktu prišlo podanie od „Zväzu slovenských kalvínov“ zo dňa 17. decembra 1934, ktoré v bode III. prijatého uznesenia reagovalo na jednotlivé body uznesenia dištriktuálnej schôdze, ktoré prijali na základe odporúčaní „Zväzu slovenských kalvínov“ a dištriktu. Zároveň predostreli kópie žiadostí niektorých zborov a to Kožuchov, Križovská Liesková, Svinica a Vajkovce, ako aj ich filie, ktoré žiadajú, aby aj ich zbory boli zahrnuté do slovenského seniorátu a to bez ľudového referenda. Členská schôdza dištriktu berie na vedomie uznesenia jednotlivých seniorátov a k hlasovaniu niektorých zborov Užského seniorátu predloženého „Zväzom slovenských kalvínov“ má len takú poznámku, že uznesenie 34/33 sa už zaoberalo problematikou a túto predložilo na rokovanie všeobecného Konventu. To isté sa týka aj žiadosti Užského seniorátu resp. niektorých veriacich, pretože podľa platného zákona nespĺňajú predpísané podmienky, ale napriek tomu aj túto písomnosť predloží na rokovanie všeobecnému Konventu.

Všeobecný Konvent Reformovanej cirkvi na Slovensku a Podkarpatskej Rusi sa zišiel dňa 27. júna 1934 v Lučenci. Na zasadnutí boli za Hornozemplínsky seniorát prítomní: *József Virág*, senior, *Dr. Alfréd Mertens*, hlavný kurátor. Ako delegát bol prítomný aj *Sándor Böszörményi*. Konvent sa zaoberal otázkami štátnych skúšok zo slovenského jazyka, otázkou lučeneckej teológie, kde študovalo 22 teológov. Riaditeľ teologického seminára *Béla Sörös*, predložil konventu podrobnú správu o činnosti.

O stave školstva referoval *Sándor Nagy*, ktorý sa zaoberal stavom cirkevného školstva a stavom vyučovania náboženstva a predložil osnovy pre 1. až 8. ročník. Predložil aj učebné osnovy pre učiteľský ústav, ktorý chcela Reformovaná cirkev otvoriť čím skôr. Za týmto cieľom bolo odhlasované, že za každého člena zboru sa bude vyberať ročne príspevok 0,50 halierov na jeho prevádzkové náklady.

V zápisnici je podrobne rozvedená problematika zriaďovania učiteľského ústavu a administratívne ťažkosti s tým súvisiace. Ústav mal mať sídlo v Komárne a mal byť otvorený 1. septembra 1935. Konvent veľmi podrobne sa zaoberal aj uznesením č. 34 z 11. októbra 1933, ktoré bolo prijaté na členskej schôdzi Predtisského dištriktu, tiež uznesením z 20. marca 1934 v bode 7, ako aj uznesením dištriktu z roku 1932 prijatým pod bodom č. 51. O všetkých týchto uzneseniach podrobne referujeme v predchádzajúcich rokoch. Tiež bolo predložené podanie „Zväzu slovenských kalvínov“ zo dňa 17. decembra 1933.

Konvent od tu prítomných členov Konventu a predsedníctva Predtisského dištriktu, ktorí žiadali okamžité zriadenie slovenského seniorátu sa väčšinou hlasov

vyslovil za nasledovné uznesenia. Predovšetkým konštatuje, že Predtisský reformovaný dištrikt sa v zásade vyslovil za zriadenie slovenského seniorátu. Konvent konštatuje aj tú skutočnosť a to z preložených uznesení, že prenesenie – aplikácia tejto zásady do praxe, t. j. zriadenie seniorátu, čiže schôdza sa všade uskutočnili na základe článku IX. Ústavy. Ústava prijatá na Synode v článku IX. však do dnešného dňa nie je v platnosti, pretože doposiaľ nebola schválená vládou.

Z tohto konštatovania Konventu vyplýva, že v zásade berie na vedomie uznesenie Predtisského dištriktu o zriadení slovenského seniorátu, ale nemôže zobrať na vedomie tú časť uznesenia č. 34 z roku 1933, ktorá hovorí o jeho okamžitom zriadení, t. j. že slovenský seniorát je potrebné ešte pred prijatím Synodných zákonov v hraniciach tu uvedených. Tiež Konvent nemôže súhlasiť so žiadosťou niektorých členov zborov, ktorí svojimi podpismi žiadajú pripojenie zboru k slovenskému seniorátu, lebo z týchto žiadostí vyplýva, že sú v menšine a v zbore sa neuskutočnilo hlasovanie.

Konvent sa odvoláva na rokovania medzi poverenými funkcionármi československej vlády a cirkevnými orgánmi, kde je v článku X. uvedené, že ohľadne zaradenia do slovenského seniorátu bude hlasovanie vo všetkých dotknutých zboroch.

Všeobecný Konvent je povinný dbať na to, aby sa tento článok v zmysle loajality dodržal. Preto i Konvent tú časť uznesenia Predtisského dištriktu, ktorá požaduje okamžité zriadenie slovenského seniorátu zrušil.

Čo sa týka uznesenia ohľadne katechetov, Konvent ich plne podporuje a túto predloží na Ministerstvo školstva a kultúry. Ostatné body z uznesenia 34/33 Konvent schvaľuje.

Záver: Konvent posúdil uznesenie č. 7/34 Predtisského dištriktu ohľadne okamžitého zriadenia slovenského seniorátu a nenašiel žiadne nové dôvody na jeho zriadenie, naopak, nie je v súlade s článkom IX. Synodného zákona z roku 1928 a preto zriadenie slovenského seniorátu odsúva na čas, kedy budú zákony schválené zo strany vlády ČSR.

Dozvedáme sa, že na Konvent si podal žiadosť o vykonaní štátnej skúšky zo slovenského jazyka humenský misijný farár *Sándor Böszörményi*. Konvent jeho písomnú prácu prijal a vykonaním ústnej skúšky poveril *Dr. Alfréda Mertensa*

Riadna členská schôdza Predtisského dištriktu sa konala dňa 25. októbra 1934 v Košiciach. Na schôdzi boli prítomní aj *József Virág*, senior Hornozemplínskeho seniorátu a *Sándor Böszörményi*, misijný farár z Humenného.

Na tomto zasadnutí bol *Sándor Böszörményi* zvolený za duchovného sudcu dištriktu.

Biskup *Dr. Sándor Magda* sa otázkou slovenského seniorátu zaoberal veľmi podrobne. Zdôraznil, že členská schôdza dištriktu už 20. marca prijala uznesenie o tom, že zriadi slovenský seniorát ešte pred schválením Ústavy zo strany štátnych orgánov. Uznesenie predložil Konventu, ktorý zasadal 27. júna v Lučenci...

“... a tu nás čakalo nečakané a veľké prekvapenie. I keď sme so svojim spolupredsedom urobili všetko, čo bolo v našich silách, aby sme toto rozhodnutie zvrátili, nepodarilo sa nám byť úspešnými.

Členská schôdza Konventu sa väčšinou hlasov uzniesla, že slovenský seniorát je možné zriadiť až po schválení cirkevnej Ústavy zo strany štátnej moci a o spôsobe zriadenie seniorátu sú uvedené články, ktoré sa týmto problémom osobitne zaoberajú.

Vzhľadom na to, že náš návrh Ústavy sme pred dvoma týždňami poslali do Prahy za účelom schválenia, máme oprávnenú nádej, že ešte tento rok získame štátny súhlas a bez omeškania budeme môcť zriadiť slovenský seniorát. Tento čas je potrebné využiť na dôkladnú prípravu, pretože ja si nepredstavujem zriadenie seniorátu tak, že niektorí jednotlivci zvolajú slovenských kalvínov na schôdzku a tam vyhlásia jeho zriadenie. Je potrebné dodržať organizačný poriadok a pokladám za potrebné už teraz zriadiť výbor na uskutočnenie týchto prác. Už vopred zdôrazňujem, že ako v občianskom živote sa musia občania maďarskej menšiny prispôbiť väčšine, tak aj v rámci reformovanej cirkvi musí slovenská kalvínska menšina rešpektovať maďarskú kalvínsku väčšinu. Pretože ak slovenský seniorát vstúpi do lona maďarskej cirkvi, že tam si vedenie a riadenie prisvojí, alebo nebudaj majú diktátorské úmysly, tak bude lepšie, ak už teraz pôjdeme každý svojou cestou.

V súvislosti s otázkou slovenských kalvínov, už teraz chcem odpovedať na podanie „Zväzu slovenských kalvínov“, v ktorom i keď s potrebným rešpektom, predseda len ma berú na zodpovednosť a udávajú, že ja som vo svojej inštalačnej reči bezdôvodne obviňoval vedúcich slovenských kalvínov z politizovania. Kto si prečíta dôkladne môj prejav, zistí, že ja som vedenie slovenských kalvínov len upozorňoval resp. varoval, aby nezablúdili na túto cestu, že toto varovanie nebolo zbytočné, to vyplýva z podania „Zväzu slovenských kalvínov“ a to z tej časti, kde stojí toto:

„Nech zadeli (pán biskup) do slovenského seniorátu všetky tie zbory, ktoré sú slovenské, alebo ktoré v minulosti také boli a týmto predíde dnešnej nerovnoprávnosti!“

Keď sa začneme zaoberať, kto čo bol v minulosti, tak sme až po krk v politike a to v jej najprekliatejšej forme, ktorá na základe etymológie, resp. rasovom základe chce určiť príslušnosť niekoho k určitej národnosti“.

Takéto názory podľa biskupa nepatria do demokratického Československa, ktoré je založené na rešpektovaní ľudských práv. A ak aj sú v tomto štáte zaslepení ľudia, ktorí takéto spôsoby politiky uplatňujú, slovenskí kalvíni musia sa povzniesť nad takýmito nízkymi vášňami.

„...My, Maďari bez mihnutia oka vezmeme na vedomie, ak sa niekto pokladá za Slováka, hoci má pradávne maďarské priezvisko a pred niekoľkými rokmi ani nevedel po slovensky, ale naproti tomu, nikto nemá právo spochybňovať v národnom presvedčení toho, kto má priezvisko slovenského znenia, ale už ani jeho starý otec okrem maďarčiny neovládal žiadny iný jazyk.

Znova zdôrazňujem, ako aj vo svojej inštalačnej reči, že je veľmi potrebné vzájomné porozumenie, váženie si jeden druhého, trpezlivosť ku každému bezkonfliktnému spolunažívaniu medzi maďarskými a slovenskými kalvínmi.

Čo sa mňa týka – znovu vyhlasujem – že žiadne bezdôvodné útoky a nedôstojné obviňovania zo mňa nevykorenia úctu a lásku voči slovenským kalvínskym veriacim.“

Predsedníctvo dištriktu navrhlo vzhľadom na to, že Konvent neodporučil okamžité zriadenie slovenského seniorátu, zriadiť výbor, ktorý by uskutočnil všetky prípravné práce, aby okamžite po schválení Ústavy bol slovenský seniorát včlenený do dištriktu.

Na základe návrhu dištrikt schvaľuje zloženie výboru pod predsedníctvom *Dr. Alfréda Mertensa* s členmi *Sándor Böszörményi*, *Ján Baláz* zo strany duchovných a *Gábor Bodor* a *Eugén Bikfalvy* zo strany svetských členov výboru, aby vypracovali a predložili návrh na uznesenie na budúcu dištriktuálnu členskú schôdzu.

Predložená bola aj správa o hospodárení, o stave školstva, správy z jednotlivých seniorátov. Osobitne sa schôdza zaoberala stavom výuky náboženstva, kde poukazuje najmä na nedostatok učebníc v slovenskom jazyku. *Sándor Böszörményi* vyučoval náboženstvo nielen v Humennom, ale aj v Michalovciach a to ako po slovensky 23 žiakov a po maďarsky v súkromí 3 žiakov.

V Medzilaborciach a vo Vranove n/T. vyučoval náboženstvo v súkromí, resp. v kostole. Zápisnicu o stave výuky podpísal aj *Sándor Böszörményi*.

V roku 1934 bolo viacero mládežníckych a študentských konferencií, ktoré boli vo veľkej obľube.

Členská schôdza prijala uznesenie v ktorom žiada, čo najskorší preklad Heidelbergského katechizmu do slovenského jazyka.

V bode č. 68 zápisnice na strane 114 – 115 je uvedené podanie *Gábora Bodora*, svetského sudcu Hornozemplínskeho seniorátu a žiada, aby toto bolo podané na všeobecný Konvent.

1. Žiada, seniorát, aby podnikol kroky u svetského súdu voči redaktorovi časopisu Slovenské kalvínske hlasy, ktorý uverejnil 20. júla 1934 v čísle 7. - 8. článok, „Generálny Konvent pochoval slovenský seniorát“. V článku sú uverejnené poburujúce vyjadrenia, ktoré nie sú v súlade so zákonom, preto je treba poveriť prokurátora, aby začal súdne konanie.
2. Začne disciplinárne konanie v zmysle bodov zákona z roku 1904, I. odstavce 109 a 143 § voči predsedníctvu Zväzu Slovenských kalvínov a redaktorovi ich ústredného úradného časopisu.

Predloží výtlačky novín na ktoré sa odvoláva a maďarský preklad článku, ktorý znie takto:

„Slovenskí kalvíni! Maďarskí bratia otvorene ukázali svoju lásku voči Vám! Chcete aj naďalej byť vydedencami tejto nemilosrdnej macochy? Chcete byť aj naďalej pätolizačmi cirkevnej vrchnosti, aby takouto všemohúcnosťou vám dala

pociťovať svoju krátko trvajúcu moc? Nemáte v sebe žiadnu národnú hrdosť? Chcete sa stratiť ako ten, čo pláva v rozbúrenom mori a už odhodil veslo? Chcete, aby vaše deti na Vás nespomínali s úctou? Nezahodte zbraň, ktorá vedie k životu. So spoločným srdcom sa zjednoťte za svoju cirkevnú pravdu a vybojujte svoje kresťanské a národné práva! Nevážte si farárov! Oni z kazateľníc hlásajú lásku a vonku sú falošní! Nepočúvajte tých, ktorí by mali byť vašim svetlom, nech sú oni ohňom, ktoré spopolnia vaše národné slobody! Nepočúvajte vlkov, ktorí si obliekli ovčie rúcho, pretože vás zožerú. Nech sa zhromaždia zo slovenských zborov farári, učitelia a presbyteri na jednej spoločnej schôdzi a tam jednotne rozhodnite o boji proti nim. Slovenský seniorát treba zriadiť aj bez „maďarských“ bratov, všeobecného Konventu a bez cirkevnej vrchnosti!“

Členská schôdza s prekvapením berie na vedomie zverejnený článok v uvedených číslach „Slovenských kalvínskych hlasov“, ktorý obsahuje urážlivé výroky o cirkevnej vrchnosti a obsahuje poburujúce výroky, z ktorých sa dá usudzovať, že sú pripravení rozvrátiť cirkevný poriadok a zákony a z ktorých cítiť nebezpečné vypuknutie anarchie.

Členská schôdza dištriktu o tomto nemôže rokovať, ale nariaďuje, aby príslušný užský seniorát vykonal šetrenie voči redaktorovi „Slovenských kalvínskych hlasov“. Ďalšie kroky vyplývajú z výsledkov nariadeného vyšetrovania. V bode č.92 zápisnice na strane 130-131 sa schôdza zaoberala finančným vysporiadaním poplatkov medzi Humenným a Lastomírom, keďže michalovská fília predtým patrila pod Lastomír.

O práci humenského misijného duchovného sa dozvedáme, že k filií v Strážskom sa pripojilo 10 reformovaných veriacich zo Starého a Oreského, ktorí doposiaľ žili v izolácii. Napriek veľkej vzdialenosti posielajú svoje deti na výuku náboženstva a jedno dieťa už bolo konfirmované a veriaci chodia na služby Božie, ktoré sa odbávajú v súkromnom dome v Strážskom.

Spolupráca sa prehĺbila aj s Evanjelickou cirkvou augsburského vyznania – Východným dištriktom pri príležitosti evanjelických slovenských služieb Božích, ktoré vysluhoval biskup *Pavol Vladimír Čobrda*.

V Stropkove je zborový život v štádiu zániku, pretože tamojší veriaci sa odsťahovali. Veriaci z okolia Sniny a Medzilaboriec často prichádzajú do Humenného vďaka dobrému vlakovému spojeniu, ale služby Božie boli aj v uvedených mestách 2 – krát ročne, pričom sa vysluhovala aj Večera Pánova.

Vo Vranove n/T. sú služby Božie pravidelne 2 krát mesačne v nedeľu popoludní, kedy sú aj biblické hodiny a nácvik nábožných piesní.

Najpočetnejším misijným miestom sú Michalovce, kde je účasť až 50 – 60 veriacich.

Veľmi aktívny ženský spolok sa stará nielen o náboženskú výchovu detí, ale aj o starých a chorých. Na 25. výročie služby duchovného tomuto darovali veľmi cenný plášť, ako uznanie za jeho službu. V tomto roku zomrel zapisovateľ presbytéria *Michal Kovács*, ktorému v vždy na srdci ležalo dobro kalvínskej cirkvi.

Sándor Böszörményi bol odvolaný z vyučovania náboženstva v reálnom gymnáziu v Michalovciach, pretože školský referát neustále žiadal jeho odvolanie a vymenovanie *Jána Baláža* za učiteľa náboženstva.

Z pokladničnej knihy sa dozvedáme, že:

Príjmi činili	6.477.- Kčs 0,52 halierov
<u>Výdavky</u>	<u>3.643.- Kčs..0,20 halierov</u>
Zostatok	2.834.. Kčs 0,32 halierov

Príjmi sú uvedené z obvyklých zdrojov, hlavne milodarov a ofery. Finančná čiastka 500.- Kčs z prenájmu pôdy bola duchovnému poukázaná za vyučovanie náboženstva, pretože za výuku na školách nedostával od školského referátu žiaden plat.

V tomto roku je štruktúra výdavkov obdobná ako po iné roky, t. j. odmena duchovnému, kantorke, a zvonárovi, pričom je zaznamenané meno zvonára, ktorým bol *János Juhász*.

Výdavky boli aj na poistné, penzijný fond, príspevky pre seniorát i dištrikt, administratívne výdavky, príspevky na sirotinec v Bretke i na teológiu v Lučenci. Dozvedáme sa tiež, že v roku 1934 boli na kostole vymenené okná, ktoré zhotovil *Ján Baldovský* a *Štefan Ondík*, za 296.- Kčs. Drewná surovina bola zakúpená u živnostníka *Jána Friedmana* za 183.- Kčs 0,20 halierov. Robotníkom pri osadzovaní okien bola zaplatená mzda vo výške 95.- Kčs, za upratovanie kostola 20.- Kčs.

Maďarskí reformovaní veriaci prispeli aj na zbierku na zhotovenie sochy *Milana Rastislava Štefánika* sumou 20.- Kčs. Pri príležitosti odhalenia sochy boli slovenské evanjelické služby Božie dňa 25. novembra, na ktorých kázal biskup ECAV (Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania) východného dištriktu *Pavol Vladimír Čobrda*.

Socha M. R. Štefánika postavená v roku 1934

V roku 1934 boli confirmované 2 deti z Humenného, 3 z Medzilaboriec a 1 z Vranova n/T. Sobáše neboli žiadne.

V pokladničnej knihe je podpísaný hlavný kurátor *István Deák*, presbyteri *László Moravčík*, *István Ádam*, *István Csontos st.*

Na vizitácii bol farár *János Séra*.

Rok 1935

V archíve zboru sa nachádza zápisnica zo všeobecného Konventu Reformovanej cirkvi na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, ktorá sa konala 23. mája v Košiciach.

Z Predtisského dištriktu bol prítomný biskup *Dr. Sándor Magda*, senior Hornozemplínskeho seniorátu *József Virág* a hlavný kurátor *dr. Alfréd Mertens*.

Konvent sa zaoberal najmä organizačnými otázkami a otázkami odmeňovania učiteľov, konštatoval rozvoj teológie v Lučenci, ktorá mala už 60 poslucháčov. Prvýkrát sa stretávame s menom *Sándora Brányika* v súvislosti so zadaním písomnej práce ako poslucháčovi lučeneckej teológie.

Téma jeho práce bola: „*Protireformácia v Maďarsku*“.

V zápisnici Konventu je uvedená aj skutočnosť, že *Sándor Böszörményi*, dňa 7. júla 1934 vykonal štátnu skúšku zo slovenského jazyka s výborným výsledkom. Konvent sa zaoberal aj správou o činnosti sirotinca v Bretke, otázkami dôchodkového fondu a poistenie cirkevného majetku.

Prílohou zápisnice je aj „*Organizačný poriadok*“ pre reformované ľudové školy na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi.

Riadna členská schôdza Predtisského dištriktu sa konala dňa 24. októbra v Košiciach. Zo štatistických údajov sa dozvedáme, že počet reformovaných veriacich v dištrikte bol 70.094, z toho v Hornozemplínskom senioráte 12.655. (Celkový počet občanov bol 195.158). Za Hornozemplínsky seniorát boli prítomní: senior *József Virág*, hlavný kurátor *Dr. Alfréd Mertens*.

Na tomto zasadnutí bol zvolený humenský misijný duchovný *Sándor Böszörményi* za duchovného sudcu dištriktu. Zároveň bol zvolený aj za predsedu školského výboru dištriktu. Za členov Synody boli zvolení – senior *József Virág* a hlavný kurátor *Dr. Alfréd Mertens*. Biskup *Dr. Sándor Magda* pripomenul 200. výročie existencie Predtisského dištriktu a jeho prvého biskupa *Sámuela Szentgyörgyi* -ho z Rimavskej Soboty.

Podrobne sa zaoberal aj vzťahom štátu a Reformovanej cirkvi a poukázal na tú skutočnosť, že ani po 15 rokoch po predložení prvého návrhu Ústavy, štátne orgány doposiaľ jej znenie neschválili. Poukazuje na potrebu užšej spolupráce so slovenskými evanjelikmi augsburského vyznania ako aj Českými protestantskými cirkvami.

V IV. Oddieli na str. 21 – 22 – 23 zápisnice sa biskup osobitne zaoberá slovenskou misiou. Keďže sa vo veľkej miere dotýka Hornozemplínskeho a Užského seniorátu, uvádzame ho kvôli historickým skutočnostiam v preklade:

Jeden duchovný zo slovenského zboru sa predomnou vyjadril v tom zmysle, že slovenské cirkevné zbory nášho dištriktu pokladá za misijné územie maďarskej reformovanej cirkvi. Zo svojej strany ochotne akceptujem tento jeho názor o to viac, že historický základ je neoddiskutovateľný.

Maďarská Reformovaná cirkev napriek chudobným pomerom sa aj v minulosti usilovala starať o duchovné potreby menšieho brata a ich splnenie. Vedenie dištriktu

aj v súčasnosti si praje, aby naše slovenské cirkevné zbory a ich cirkevné školy boli vybavené všetkými materiálnymi prostriedkami potrebnými k náboženskej výchove. Aj na programe dňa terajšej členskej schôdze dištriktu je otázka prekladu Heidelbergského katechizmu do slovenského jazyka a vytlačenie náboženských kníh v slovenskom jazyku.

Okamžité zriadenie slovenského seniorátu – o ktorom slovenskí zboroví duchovní predpokladajú, že misijná práca bude úspešnejšia – náš dištrikt na minuloročnej marcovej členskej schôdzi odsúhlasil.

Nie od nás záležalo, že toto uznesenie nemohlo byť okamžite realizované; dlho však táto záležitosť nesmie meškať.

V tých zboroch, kde si slovenskí veriaci želali zaviesť slovenské bohoslužby, sa toto uskutočnilo (Košické Olšany, Svinica).

Vo Veľkých Kapušanoch je 3,5 % Slovákov a tu presbytérium odsúhlasilo 25 % slovenskú službu s tou podmienkou, že na chod zboru prispejú pomernou čiastkou a nedostanú sa do rozporu s cirkevnými zákonmi ohľadne ďalších požiadaviek.

Čiže záleží len od nich, či sa im ich pranie splní. Tá dobrá vôľa a láska, ktorú vedenie a funkcionári dištriktu preukazujú slovenským veriaci, by mala mať taký výsledok, aby to viedlo k žiadúcemu porozumeniu a vzájomnej dôvere.

A toto porozumenie a dôvera zo strany slovenského kalvínskeho ľudu máme.

Toto môžem usúdiť z čistým svedomím na základe svojich skúsenosti, ale zo strany jednotlivcov a to ako duchovných, tak aj laických vodcov, ktorí zvykli s veľkou láskou písať a hovoriť v mene všetkého slovenského kalvínskeho ľudu, voči našej cirkvi a jej vedeniu používajú len hlas nenávisti.

V časopise „Slovenské kalvínske hlasy“ sa veľakrát objavujú také ohováračské články voči orgánom cirkvi a jej vedeniu, že tieto ozaj len láska Kristova a trpezlivosť necháva bez povšimnutia a možno tá myšlienka, že neslobodno všetky oznamy v tomto časopise brať vážne. Vlni sa v časopise objavil jeden nekvalifikovaný článok voči všeobecnému Konventu.

Keď som sa opýtal jedného z redaktorov výboru (redakčnej rady), kto napísal tento článok, odpovedal mi, že jeden ôsmak gymnazista.

Na každý prípad je to smutné a na našu situáciu charakteristická vec, že jeden gymnazista má tú odvahu hanobiť vážne a vážene cirkevné orgány a ešte smutnejšie je to, že redaktor bez úpravy uverejní v jednom reformovanom časopise tieto potupné výroky jedného, ešte nie zrelého gymnazistu.

Tieto smutné javy vôbec nepoukazujú na nádejnú perspektívu ohľadom budúcnosti. Ja som zo svojej strany bezpodmienečne prívržencom zriadenia slovenského seniorátu.

Myslím, že som to dostatočne dokázal na Synode v Bratislave, na zasadnutí Užského seniorátu, Predtisského dištriktu a zasadaniach Konventu. Na druhej strane nemôžem zamlčať svoje obavy z toho, čo sa stane ak jednotlivci použijú svoj hlas časopisu „Slovenské kalvínske hlasy“ na poradách vyšších cirkevných orgánov ???

V súvislosti so slovenskou misiou musím protestovať voči závažnému obvineniu, ktoré sa čoraz častejšie proti nám ozýva. Jednotlivé tlačové orgány neustále opakujú tie obvinenia, že naša Reformovaná cirkev utláča slovenskú menšinu.

Tendencia tohto, proti nám začatého prenasledovania je veľmi priehľadná, keď napríklad jeden katolícky kňaz a politik sa vyjadruje o nás ako o utlačovateľoch a nekresťanoch, pravdaže ani náhodou nespomenie odobratie nám kongruy a iné sankcie voči nám.

Veľavážená a veľactená členská schôdza dištriktu!

Je nemysliteľné a hrubé, aby Maďari ak aj v nich aj boli také sklony, na akomkoľvek mieste utláčali Slovákov v Československej republike, a vlastne boli slovenskí reformovaní ochotní sami dobrovoľne držať svoj krk v jarme, keď ich na toto nikto nenúti?

Či by už neboli kopli do boku utlačovateľov, keby cítili útlak??? a keďže obvinenie z útľaku smeruje rovno na Predtisský dištrikt, toto obvinenie čo najrozhodnejšie z tohoto miesta odmietam a vyzývam sporiace sa strany, aby navštívili slovenské zbory a opýtali sa slovenského kalvínskeho ľudu, či sa cíti utláčaný v rámci Reformovanej cirkvi?

Ale popri tomto som ochotný postúpiť vyšetrovanie tejto záležitosti akémukoľvek nepolitickému fóru, ktoré pozná naše cirkevné zákony a spokojne a so zdvihnutou hlavou počkám na výsledky vyšetrovania!

Zároveň musím zdôrazniť, že otázka slovenských kalvínov je vnútornou cirkevnou záležitosťou a nie politická téma, preto protestujem proti tomu, aby z tejto záležitosti a to najmä predstavitelia iných cirkví vytĺkali pre seba politický kapitál a tento používali na štvanie proti Reformovanej cirkvi.

Slovenských reformovaných a ich zbory ohrozuje nie maďarský útlak, ale ozajstné nebezpečenstvo, nebezpečenstvo z rozširovania sa siekt, a preto všetci, ktorým leží na srdci záležitosť slovenských reformovaných sa musia usilovať aby sme toto nebezpečenstvo zažehnali spoločnými silami.

Biskup referoval aj o vnútromisijnej práci a zmienil sa o tom, že bol spracovaný materiál „Vnútromisijný sprievodca“ na rok 1935/1936.

Zaoberal sa aj otázkami organizácie, disciplíny v cirkvi, školskými záležitosťami a v krátkosti zhodnotil činnosť jednotlivých seniorátov. V prijatom uznesení sa opäť obracajú na Konvent, aby čím skôr jednal so štátnymi orgánmi ohľadne schválenia Ústavy. Schôdza sa zaoberala aj finančnými otázkami – rozpočtom dištriktu, penzijným fondom, poistením majetku a iným.

Veľa pozornosti venovala schôdza stavu škôl, ďalej pokračovalo „poštátňovanie“ školstva, rušenie malých škôl a reformované deti vo väčšom počte navštevovali obecné resp. katolícke školy. V Hornozemplínskom senioráte v cirkevných ľudových školách učilo 20 maďarských a 11 slovenských učiteľov, výsledky boli prevažne výborné a veľmi dobré.

Ohľadne vnútromisijnej práce je spomenuté veľké množstvo mládežníckych a študentských konferencií, na ktorých prednášal aj Sándor Böszörményi. Jeho prednášky vyšli aj tlačou a dve z nich sú zachované aj v našom archíve.

Schôdza sa zaoberala aj prekladom Heidelberského katechizmu do slovenčiny, ktorú prácu vykonal Ján Baláž, duchovný z Lastomíra. Tento preklad bol schválený ako učebnica pre slovenské školy.

V archíve zboru sa zachoval list „Zväzu slovenských kalvínov“ podpísaný Jánom Tomašuľom, kde sa o veci zmiňuje.

DA.A.35.

SVÁZ SLOVENSKÝCH KALVÍNŮV NA SLOVENSKU
ÚSTREDIE V BANOVCIACH NAD ONDÁVOU, OKRES MICHALOVCE

Predmet: Náboženská príručka.
Č. j.: 134

V Banovciach n.O. dňa 21. februára 1925

Dp. A. Böszörményi
ref. farár
Humenné.

Dostoíný pane !

Na Tvoj prípis zo dňa 1. februára už teraz sa mi dostáva čas odpovedať.

Čo sa týka nášho vyučovania na Balážovej náboženskej príručke dovolujem si Ťa informovať takto:

My sme farárovi Balážovi už vyplatili jeho honorár za príručku do jedného haliera, pretože keď máš na ňom nejaké požiadavky za svoju prácu, treba si priamo od neho a ústredia zväzu slovenských kalvínov zaplatiť za objednané príručky. My s Balážom nemáme žiadnu dohodu bradiť odmenu s príručkami. Toto si s ním nech vyrovná distrikt alebo dotyčná komisia, ktorá knižku prezerala.

Čo sa týka inej strany príručky mal by som hociečo povedať, ale toto ponechám pre budúcnosť. Som rád, že i sam uznáš jej vady, že + mnoho predmetov, pre ľudové školy, sú ťažké, a majú veľmi málo významu pre školskú mládež.

S úctou :
Ján Tomašuľ

287. 2

**Biskupský Úrad Reformovaného Ekdikátu Predikánska Na Slovensku
A Slovenskoi Tiszáninneni Református Egyházkerület Püspöki Hivatala**

Predmet-Tárgy: A Heidelbergi Kétd.
szlovák fordításán.

ad. 6 2 2. sz.
193. 6.

Old. k. r. Válasz: 193. 6. VIII. hó 27. -ki

Válasz a fenti számmal együtt

134./1935. számú.

Vélelő Kapusány: 193. júli. 29.

Priloky-Melléklet: / darab.

Nagykapcs.

Nagykisebtelek Ref. Lelkészi Hivatalának

H o m o n n a.

Nagykapra a Lelkészi urnák fenti számú levelét, aietek meg-
gyezni, hogy a H.K. szlovák fordításra kérdésében nem vagyok egy vélemény-
nyen a levlében kifejezett állásponttal. Az igaz, hogy a kerület Balfe-
nek adott megindítást a fordítás elvégzéséről, azonban az is igaz, hogy Ba-
lácz a fordítást már évek óta halogatta. A püspöki Hivatal által 3 hó-
naponként kap sültetéseket a Referátustól, a szlovák vallásosok könyvek
gyűjteménye a siker én védekezésül felhoztam, hogy itt nem igaz rendelkezünk
arra képes megköveteljük, akkor ezzel az ajánlatát elfogad, hogy gon-
dozkodjan megkezdés magyar könyvekkel szlovákra már lefordításokról.
Legutóbbi megkezdésében már azaz ajánlatot is tette a Referátus, hogy
ha nincs, akik a fordítás munkáját elvégzezzék, és kivéve gondolkodnak
megfelel fordítóról.

Ilyen körülmények között a legnagyobb szöveggel kellett, hogy fo-
gadjam Törszavak beküldött fordítását, Különben az akkor kiderít leve-
lében a következőket olvastam: "I have been waiting for the last two
years that Rev. John Balcz would translate the Catechism, but since he
hardly had done any work along that line I decided to undertake the
work...."

Itt tehát nem lehet premissa-kérdés: csinálni a dolgozól, ha-
nem a tényleget kell figyelembe vennünk. A H.K. szlovák fordítására ma-
nórt előbb utóbbak van, már csak azért is, hogy a Referátus általán-
gyűjtemény felhagyjon; a megindított fordító két év óta nem tett elég
megindítást, tehát nekem kell problémám a hiányt kiegészíteni ezzel.

ami már kőszöl van.Na nem megfelelő a fordítás,természetesen vissza
lesz adva a fordítóknak.

A fentebbiek mérlegelése után immótelten kérem,szíveskedjék a
pilisvári hivatalnak megfelelő bíráskodást ajánlani.

Atyafiúi szeretettel:

Magyar László
p u • p o k .

1900

Odporučili:

- 63

Na stredných školách slovenské učebnice nie sú, používajú sa učebnice pre českých reformovaných študentov a slovenskí študenti im dobre rozumejú.

V prílohe zápisnice je uvedený „Disciplinárny štatút“.

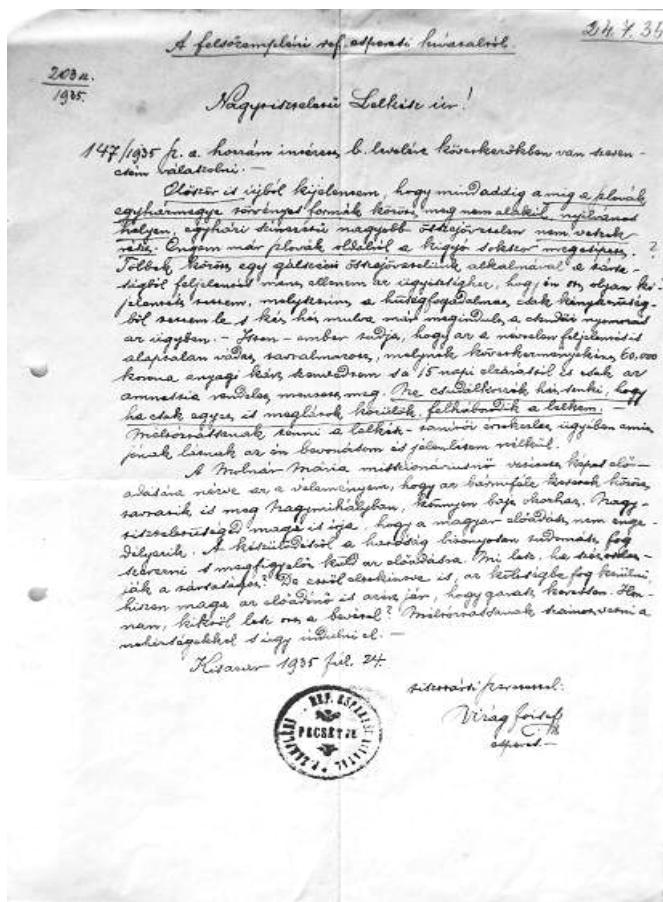
Humenský misijný zbor naďalej viedol *Sándor Böszörményi*, ktorý bol veľmi aktívny na poli misie.

Staral sa o filie v Michalovciach, kde sa počet veriacich z roka na rok rozširoval. Vo Vranove n/T. kde mali vlastný kostol, navštevoval veriacich žijúcich v diaspórah.

Vyučoval náboženstvo na všetkých stupňoch škôl mimo gymnázia v Michalovciach a maďarské deti vyučoval v súkromí.

Zachoval sa list od seniora *Józsefa Virága*, kde mu oznamuje, že z osobných dôvodov nepríde na schôdzu učiteľov a duchovných.

Ako vyplýva z listu, dôvodom je udanie z roku 1929, pričom senior *Virág* bol 15 dní vo väzbe a len amnestia ho zachránila od dlhšej väzby (viď rok 1931).

Z pokladničnej knihy sa dozvedám, že:

Príjem činil	7.468.- Kčs 0,40 halierov
Výdaje	7.468.- Kčs 0,40 halierov
Zostatok nebol žiadny	

Príjmi boli hlavne z cirkevnej dane humenských a michalovských veriacich, milodarov a ofery.

Z poplatku za prenájom pôdy sa hradilo cestovné duchovného do filií a na vyučovanie náboženstva.

Misijná podpora vo výške 750.- Kčs bola vyplatená duchovnému.

Veľkým výdavkom bol príspevok do fondu nemocenského poistenia do tzv. „Liečebného fondu“, ktorý musel zbor zaplatiť spätne od roku 1926 a činila vyše 3.600.- Kčs.

Poplatky boli uhradené aj za poistenie, ďalej predplatné úradného časopisu, na sirotinec a teológiu ako aj poplatky pre seniorát a dištrikt.

Ostatné výdavky boli na príspevok ku platu duchovného, kantorke a zvonárovi *Jánosovi Juhászovi*.

V roku 1935 boli po dvoch konfirmandoch z Humenného a Michaloviec, jeden z Vranova n/T.

Uzatvorené boli 3 sobáše. V Humennom na mešťianke sa náboženstvo vyučovalo po slovensky, spolu 4 študenti a dvaja študenti maďarskej národnosti sa okrem toho učili spievať maďarské nábožné piesne každú nedeľu na fare.

V Medzilaborciach a vo Vranove n/t. bolo po dvoch žiakoch.

Podľa hodnotenia skúšajúceho, všade dosiahli žiaci výborné hodnotenia.

Pokladničnú knihu za rok 1935 podpísal hlavný kurátor *István Deák* a presbyteri *István Ádám*, *Zoltán Demjén*, *János Solman* a *István Csontos st.*

Na vizitácii bol farár *Péter Király* z Malčíc.

Rok 1936

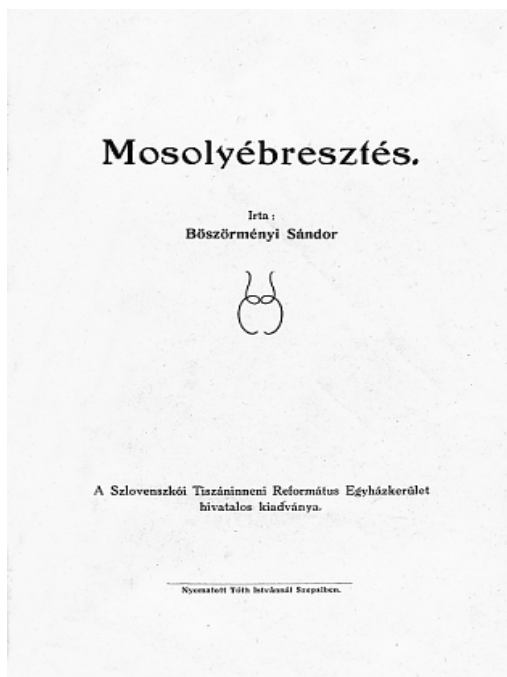
Z roku 1936 sa v našom archíve zachovala zápisnica z členskej schôdze Predtisského dištriktu, ktorá sa konala 3. novembra v Košiciach. Za Hornozemplínsky seniorát boli prítomní senior *József Virág*, kurátor *Dr. Alfréd Mertens*, duchovní *János Séra* a *Sándor Dobos*. *Sándor Böszörményi* bol prítomný ako referujúci školského výboru dištriktu. Hlavný kurátor *Zoltán Tornallyay* vo svojej otváracjej reči poukázal na ťažkú medzinárodnú resp. svetovú situáciu, kedy je kresťanský svet vystavený ťažkostiam, šíri sa nenávisť medzi ľuďmi vo vnútri krajiny i mimo nej. Hoci konkrétne nemenuje žiadnu krajinu ani osobu, zrejme jeho výroky súvisia s nástupom fašizmu. Vyzýva k dodržiavaniu odkazu *Jána Kalvína* a poukazuje na význam „Inštitúcie“, ktorej 400 ročné jubileum sa oslávilo práve v tomto roku.

István Szőke hlavný duchovný zapisovateľ dištriktu oboznámil prítomných s výsledkami volieb do orgánov cirkvi. Medzi inými bol zvolený za svetského sudcu

dištriktu *Gábor Bodor*, kurátor z Vranova n/T., za náhradníka do Synody *Sándor Böszörményi* a za člena Konventu bol zvolený ako svetský delegát *Dr. Alfréd Mertens* a to na obdobie od 1. januára 1937 do 31. decembra 1939. *Dr. Sándor Magda* vo svojej reči poukázal na nebezpečenstvo šírenia siekt a ateizmu, na ktoré je snáď najlepšie pripravený Rím (Vatikán), ktorý rozbehol známu „Actio Catholica“ - katolícku akciu. Vyzýva, aby protestantské cirkvi ani v tejto ťažkej dobe nestratili svoju vieru a čerpali silu z Kristovho evanjelia. Znova konštatuje, že cirkevnú Ústavu zatiaľ štátne orgány neschválili, stalo sa len toľko, že z Ministerstva školstva ČSR ich poslali do Bratislavy na školský referát ešte v roku 1935 a odvtedy sú tam na posúdenie.

Poukazuje na to, že keby bola Ústava odobrená, veľmi rýchlo by sa vyriešili také problémy ako je uznanie teológie a učiteľského ústavu, organizácia slovenského seniorátu, otázka autonómie reformovaných škôl a ostatné. Poukázal na potrebu užšej spolupráce medzi všetkými protestantskými cirkvami v Československu aj vo svete. Bol zástancom myšlienky vstupu do Svetového protestantského zväzu a Zväzu protestantov v Československu, ktorého členmi je aj evanjelická cirkev augsburského vyznania a ďalšie menšie protestantské cirkvi. V oblasti vnútromisijnej práce sa zmieňuje o množstve konferencií, hlavne študentských a mládežníckych.

Na nich prednášal aj *Sándor Böszörményi* a vytlačené exempláre dvoch z nich sa zachovali aj v našom archíve.

V tomto roku bol vydaný aj nový spevník.

S ľútosťou uvádza, že Ministerstvo školstva doposiaľ neschválilo slovenský preklad Heidelbergského katechizmu ako učebnicu a preto jeho vydanie mešká. Biskup nadviazal spoluprácu so „Zväzom slovenských kalvínov“, aby konali v otázke učebníc náboženstva v slovenskom jazyku.

Pre ilustráciu tejto doby uvedieme konštatáciu biskupa, ktorý hovorí o žiadosti reformovaného zboru z Breziny (maďarsky sa nazývala od roku 1365 Kolbasa a od roku 1948 bola premenovaná na Brezina) o zavedenie slovenských bohoslužieb.

„Všetky priezviská okrem jedného majú čisto maďarský pôvod. Keď som toto videl, skoro mi zastal rozum na tým, že niektoré slovenské noviny stále uverejňujú články, že „...aj teraz Maďari utláčajú Slovákov“... „Nôž na krku slovenských kalvínov“ a podobné poburujúce články sa stále objavujú ešte aj vtedy, keď poslovenčovanie ide vysokým tempom, pretože pri nedostatku maďarských škôl veľa maďarských detí už len lámane hovorí po maďarsky. A predstavitelia Zväzu slovenských kalvínov mlčky prechádzajú nad týmito nepravdivými tvrdeniami, ktoré vrhajú zlé svetlo na našu cirkev. Vyzval som Zväz slovenských kalvínov, aby dementoval tieto bezdôvodné osočovania, načo mi odpovedali, že oni nebudú diskutovať s politickými novinami a oni nepolitizujú. Ani ja nechcem sklznúť do politickej sféry, ale ako triezvy pozorovateľ udalostí som očakával viac bratskej lásky a pravdy od tých, ktorí sa podujali na vedenie a usmerňovanie slovenských kalvínov. Nevzdávam sa nádeje, že čas prinesie aj lásku aj porozumenie a vtedy umlknú aj obvinenia, ktoré nemajú žiadny základ a preto tieto tu pred tvárou členskej schôdze čo najrozhodnejšie odmietam!“

Ďalej sa biskup zaoberal otázkami cirkevného školstva a poukázal na školskú politiku v ČSR, ktorá nepodporovala rozvoj cirkevného školstva a stále prijímala nariadenia ohľadne materiálneho vybavenia a personálneho obsadenia. Smutne konštatuje, že zbory nebudú mať toľko finančných prostriedkov, aby mohli tieto školy vydržiavať a tieto zaniknú, resp. prejdú pod obec či štát.

Poukázal na potrebu uznania zo strany štátu Učiteľského ústavu v Komárne i teológie v Lučenci, ktorá fungovala už 10 rokov a stále nebola štátom uznaná.

V správe o činnosti seniorátov poukázal na viaceré skutočnosti, zlú finančnú situáciu niektorých zborov, neobsadené farské miesta v Hornozemplínskom senioráte okrem iného v Uhorskom Žipove a Milhostove (Migléc), čo je zvlášť znepokojujúce, lebo sú to slovenské zbory.

Príčinu vidí aj v tom, že v Slovenských kalvínskych hlasoch sa objavili články voči duchovným maďarskej národnosti pôsobiacich v slovenských zboroch. Hoci títo ovládajú slovenský jazyk a všetky úkony vykonávajú po slovensky, predsa šovinistom vadí aj ich prostá existencia. Preto maďarskí duchovní, hoci ovládajú slovenčinu si neželajú ísť do slovenských zborov. Na to dopláca kalvínsky ľud, ktorý posudzuje duchovného podľa jeho služby a nie pôvodu práve tak, ako kedysi českí bratia s najväčšou radosťou uvítali pôsobenie maďarských duchovných, ktorí

sa podujali na budovanie Božej cirkvi. Zmienka je aj o oslabovaní vplyvu siekt najmä v obciach Oborín, Trhovište, Zemplínske Hradište, Hraň, Brehov, Zemplín a iné. Členská schôdza dištriktu v telegrame blahoželala *Eduardovi Benešovi* z príležitosti jeho zvolenia za prezidenta ČSR.

Členská schôdza sa zaoberala správou o stave škôl, ktorú predložil *Sándor Böszörményi*.

Správa bola vypracovaná veľmi dôsledne a podrobne a zaslúžila by si preklad do slovenského jazyka, vzhľadom na už konštatovanú skutočnosť ohľadne postupného zániku reformovaných ľudových škôl.

V bode 23 na strane 89 – 93 sa členská schôdza zaoberala otázkami slovenského seniorátu. Biskup informoval, že biskupský úrad obdržal hlásenie predsedníctva „Zväzu slovenských kalvínov“ datované dňa 18. júna 1936 na výročnej členskej schôdzi Zväzu dňa 10. mája 1936 v Milhostove (Migláci), ako aj uznesenie z konferencie presbyterov slovenských kalvínskych zborov, ktorá sa konala v Lastomíri 31. októbra 1935.

K týmto písomnostiam je prostredníctvom biskupského úradu pripojený návrh *Gábora Bodora*, ktorý vychádza z rokovania výboru zaoberajúceho sa otázkou zriadenia slovenského seniorátu zo dňa 22. septembra 1936 v Michalovciach. Tu bol prejednaný návrh *Jána Baláza*, ktorý vychádzal z uznesenia dištriktu č. 8/2 z roku 1934. *Gábor Bodor* predložil svoj návrh z toho dôvodu, že bol vyslovený taký návrh, že slovenský seniorát bude zriadený aj bez konventu a dištriktu. Aby dištrikt bol pripravený na tento prípad, je potrebné prijať podľa neho potrebné opatrenia.

Uznesenie na Slovensku pôsobiacom vo „Zväze slovenských kalvínov“, ktoré sa dotýka dištriktu je nasledovné:

„Vyhlasujeme, že organizácia ako doposiaľ tak aj v budúcnosti bude pracovať v znamení československej vzájomnosti za práva slovenských kalvínov. A pre tento náš postoj žiadame Československú vládu, aby prijala za svoje tie naše žiadosti, ktoré sme pred vládu na schválenie v našej žiadosti uvedené výhrady voči IX. článku Ústavy reformovanej cirkvi predložili.

Od našej cirkevnej vrchnosti žiadame, aby naše priania splnila tak, ako to vyžaduje kresťanská spravodlivosť a autonómne práva zakotvené v našej cirkevnej Ústave. Keďže podľa Ústavy naše ďalšie zriaďovanie závisí od vôle ľudu a nie od vôle vedenia cirkvi, žiadame všeobecný Konvent, aby zmenil uznesenie ohľadne zriadenia slovenského seniorátu, a aby prispel k okamžitému zriadeniu slovenského seniorátu a do neho aby boli zahrnuté aj tie zbory, o ktorých už je známe, že majú slovenský pôvod. Žiadame, aby cirkevná vrchnosť uznala a splnila všetky uznesenia konferencie presbyterov, ktorá sa konala v Lastomíri dňa 31. októbra 1935.

IV. *Aj dnes verejne vyhlasujeme, že stále trváme na stanovisku „Sečovského memoranda“.*

VI. *Žiadame o zriadenie misijného zboru v Košiciach pre tamojších slovenských kalvínov a zriadenie vlastného školského dozorcú pre tamojších študujúcich žiakov.*

Uznesenia lastomírskej presbyterskej konferencie sú nasledovné:

1. *Súhlasíme so „Zväzom slovenských kalvínov” ohľadne organizácie slovenského kalvínskeho seniorátu. Žiadame jeho bezodkladné zriadenie v rozsahu, ako to žiada „Zväz slovenských kalvínov”. Súhlasíme s ostatnými, či už k dištriktu, alebo k vláde ČSR predloženými žiadosťami.*
2. *Žiadame oslobodenie od cirkevnej vrchnosti rovnako vyrubenými poplatkami na maďarské i slovenské zbory, ktoré slúžia len záujmom maďarských zborov, ako je maďarský sirotinec v Bretke, lučenecká teológia a ostatné.*
Zaplatíme tieto poplatky, ak sa z nich zriadi taká základina, z ktorej v pomernej časti sa budú podporovať aj naša mládež študujúca teológiu a učiteľstvo a ktorá bude slúžiť aj na misijné ciele. Tak isto žiadame podiel z príspevku, ktoré sa získavajú z uzatvorených poisťiek „Fónix” -u a tieto percentuálne poukazovať slovenskému seniorátu na uvedené ciele.
3. -
4. *Žiadame, aby čím skôr boli vydané slovenské kalvínske knihy na posilňovanie viery členov zborov, lebo len takto môžeme bojovať proti sektám“*

Zväz vo svojom podaní žiada, aby biskupský úrad zobral na vedomie ich požiadavky a aby tieto či už cestou svojho úradu alebo cestou všeobecného Konventu tieto splnil a na základe uznesenia členskej schôdze Zväzu v Milhostove (Migléci), sa zriadila v Košiciach slovenská misijná stanica, alebo miesto slovenského kazateľa, aby tam žijúci Slováci a študenti nenavštevovali služby Božie v kostoloch iných vierovyznaní, pretože vlastná cirkev sa o nich nestará. Predbežne navrhujú, aby sa v košickom kostole konali služby Božie pred maďarskými, ktoré by uskutočňovali duchovní z okolia. Najlepšie by však bolo, aby v Košiciach bol činný vždy taký kaplán, ktorý dokonale ovláda slovenský jazyk a na túto službu sa podujal.

Návrh *Gábora Bodora* pozostával z viacerých bodov, ktorý napokon návrh stiahol z rokovania. Jeho hlavné body boli:

- *aby sa slovenský seniorát zriadil v zmysle návrhu Ústavy z roku 1928*
- *nové zbory môžu do slovenského seniorátu vstúpiť len na základe ľudového hlasovania*
- *slovenské i maďarské zbory musia mať rovnaké práva a povinnosti*
- *niektoré body požiadaviek Zväzu sú splnené už teraz*

Keďže členská schôdza dištriktu pokladá za svoju srdcovú záležitosť posilňovanie vo viere, tak slovenských ako aj maďarských veriacich, pokladá za žiadúce, aby všetky opatrenia, ktoré smerujú k zlepšeniu života slovenských veriacich boli zriadené.

Ohľadne meškania zriadenia slovenského seniorátu, čo neustále zdôrazňuje Zväz slovenských kalvínov a ich noviny, to nie je vina dištriktu a ponosy a podráždenosť je potrebné ukončiť v záujme spolužitia slovenských a maďarských veriacich.

- 1) Členská schôdza pokladá za žiadúce čím skoršie zriadenie slovenského seniorátu, a keďže Konvent toto odročil na obdobie, kedy bude prijatá Ústava, Konvent aby dôrazne žiadal uznanie Ústavy zo strany štátnej moci, aby toto nebolo prekážkou na zriadenie slovenského seniorátu.
- 2) Keďže otázka vydania slovenského spevníka a Heidelberského katechizmu v súčinnosti so Zväzom slovenských kalvínov sa už vyriešila, túto schôdza berie na vedomie.
- 3) Poveruje seniora Abovského seniorátu, aby prijal opatrenia na zavedenie slovenských služieb Božích v Košiciach.
- 4) Príspevky, ktoré určili cirkevné orgány pre zbory, rovnako slúžia pre slovenských i maďarských členov zboru, preto tieto príspevky sú povinné platiť všetci veriaci – členovia zborov.

V archíve sme našli aj kópie originálnych zápisníc v maďarskom jazyku, ktoré predložil *Ján Baláž* a zápisnicu výboru pre zriadenie seniorátu, ktorá sa konala 22. septembra v Michalovciach. Členmi výboru boli predseda *Dr. Alfréd Mertens*, *Gábor Bodor*, *Sándor Böszörményi*, *Jenő Bikfalvy*, a *János Balázs*. Predseda privítal kompletný výbor, schôdzu otvoril a vedením poveril *Sándora Böszörményiho*.

Výbor sa zaoberal prípravnými prácami na zriadenie slovenského seniorátu, tak ako to bolo uložené na členskej schôdzi Predtisského dištriktu v roku 1934 uznesením č. 8/2.

Posudzovali návrh *Jána Baláza*, ktorý návrh rozčlenil do 7. oblastí. Výbor každú oblasť jednal osobitne a po prerokovaní ku každému bodu prijal uznesenie. Prevažnú väčšinu z nich výbor schválil bez pripomienok.

Diskusia bola hlavne k oblasti, kde sa jednalo o zaradenie matko- a dcérocíkví do slovenského seniorátu, kde maďarskí zástupcovia navrhovali, aby jednotlivé zbory o tomto hlasovali a aby na schôdzi boli prítomné dve tretiny členov zboru a aby rozhodnutie bolo prijaté väčšinou hlasov. Tu k dohode nedošlo, preto tento bod odročili na prejednanie na dištriktuálnu schôdzu.

Dohodli sa aj na otázke zaopatrenia menšín v zbore t. j. slovenských veriacich v maďarských zboroch a opačne s tým spôsobom, aby v týchto zmiešaných zboroch slúžili duchovní, ktorí ovládajú obidva jazyky.

Výbor vyslovil spokojnosť s výsledkom rokovania obidvoch strán

Zachovali sa aj listy ohľadne prekladu Heidelberského katechizmu od *Jána Baláza* v maďarčine a *Jána Tomašuľu* v slovenčine. *Ján Baláž* urguje recenziu rukopisu, aby učebnicu mohol čím skôr vydať.

Katechizmus preložil aj *Ján Tomašuľa*, ťažkosti však boli v tom zmysle, že keď mal byť preklad použitý ako učebnica bolo nutné vyžiadať súhlas ministerstva školstva. Preto *Ján Tomašuľa* poznamenáva, že „Zväz slovenských kalvínov“ bude

vydávať príručky pre pospolitý ľud bez toho, aby vyžadoval ich schválenie pre užívanie v škole. Pokladal za veľmi dôležité, aby sa kalvínske knihy dostali do domácností, aby sa z nich odstránili sektárske knihy.

O situácii v misijnom zbore v Humennom predložil písomnú správu *Sándor Böszörményi*. Humenská misia má 50 rokov. Konvent v Pápe v roku 1886 odsúhlasil misii podporu 500.- korún (teraz 1.000.- korún) a odvtedy plní svoje poslanie. Počet veriacich veľmi klesol, ale ich aktivita nie. Ako misijné strediská zanikli Stropkov, Medzilaborce a Snina, ale vznikli nové misijné miesta v Michalovciach a vo Vranove n/Top. Vranovskí veriaci získali práve v období hospodárskej krízy kostol ako veľkodušný dar rodiny *Bodor* -ovej. S nádejou sa dívajú vpred nadchádzajúcim päťdesiatim rokom.

Vranovský obvod od svojho vzniku pred štyridsiatimi rokmi, žije svoj vlastný život a zo zakladateľov žijú ešte dvaja: hlava rodiny *Gábor Bodor* a *Samu Kolozsváry*, patriarcha vekom a vierou, ktorý pre Vranov n/Top. daroval prísľusenstvo k večeri Pánovej ako aj prikrývky na stôl Pána. Večera Pánova bola vo Vranove 4 -krát, v priemere sa jej zúčastnilo 35 duší.

Raz za dva týždne sú aj popoludňajšie evanjelizačné služby Božie, vtedy sa učia deti náboženstvo a to aj v zimných mesiacoch, pretože v kostole sa kúri.

Na výuke sa zúčastňovali aj dospelí členovia, ktorí nacvičujú piesne.

Charitatívnu prácu uskutočňuje zbor tak, že pri príležitosti večere Pánovej obdarujú chudobnejších členov zboru. Okrem toho pomáha chudobným pravidelnými podporami rodina *Gábora Bodora* a zabezpečuje pracovné príležitosti chudobným a opusteným členom zboru. *Regina Borbély* -ová darovala pod kazateľnicu vlastnoručne zhotovený koberček.

Michalovský malý zbor neustále rastie a posilňuje sa. S rozvojom mesta sa rozmnožujú aj rady reformovaného ľudu, dnes je už početne oveľa väčší, ako matkocirkevný zbor. Silne pociťujú absenciu kostola, ale zatiaľ nie sú vytvorené podmienky na jeho postavenie. Možno čas posúri túto potrebu, pretože veľa našich veriacich navštevuje rímskokatolícky kostol. K dispozícii sme dostali veľkú zasadačku mestského úradu, večera Pánova bola vysluhovaná 4 -krát s priemerným počtom 55 veriacich. Od októbra do mája sa každú sobotu veriaci stretávajú na biblických hodinách. Slávnostné služby Božie boli 31. októbra. Počas slávnosti pri stavaní vianočného stromčeka bolo chudobnejším deťom rozdelené oblečenie v hodnote 500.- Kčs a každý žiak dostal darček. Vdova *Gabrinszki Sándorné* sa stará o to, aby deti z chudobných reformovaných rodín dostali zaopatrenie u lepšie situovaných pánskych rodín. Hlavný kurátor, ktorý je súčasne aj seniorátnym kurátorom, vždy vo výročný deň úmrtia zaslúžilého presbytera *Michala Kovácsa* obdaruje dve chudobné deti sumou po 50.- Kčs.

Vyučovanie náboženstva žiakov v maďarskom materinskom jazyku, hoci s ťažkosťami, sa podarilo. V Medzilaborciach počet veriacich neustále klesá. Večera Pánova bola trikrát s účasťou 15 – 18 duší.

Školopovinné dieťa reformovaného vyznania nebolo vôbec. Roztrúsených

veriacich povzbudzuje statočný kurátor *István Horváth st.*

Zo Sniny prichádzajú veriaci na služby Božie do Humenného. V Snine boli len 1 -krát spojené s večerou Pánovou.

Aj veriaci zo Strážskeho prichádzajú raz za dva týždne na služby Božie do Humenného. Okrem toho v nedeľu popoludní býva vyučovanie náboženstva spojené s evanjelizačnými službami v súkromnom dome *Pavla Hordósa*, kde si precvičujú aj nábožné piesne.

Zbor sa rozrástol o dvoch konfirmandov. Snaha o postavenie kostola sa im nepodarila.

Stropkovské spoločenstvo už takmer zaniklo, duchovný ich navštívil raz, aby ich slovom evanjelia povzbudil na duši.

Z pokladničnej knihy sa dozvedáme o stave financií.

Príjem činil	5.441.- Kčs 0,95 halierov
<u>Výdavky činili</u>	<u>4.596.- Kčs 0,33 halierov</u>
Zostatok činil	845.- Kčs 0,62 halierov

Príjem pozostáva z cirkevnej dane, dane členov zboru z Humenného, 50 % z vybranej dane platili do pokladne veriaci z Michaloviec.

Z prenájmu pôdy pre *Adolfa Hancza*, bol príjem 700.- Kčs ročne. Zvyšoval sa príjem aj z milodarov veriacich ako z Humenného, tak aj z diaspór.

Z výdavkov bolo 600.- Kčs uhradených pre kantorku *Kláru Böszörményi* -ovú, 300.- Kčs pre zvonára, 440.- Kčs bolo poukázaných ako milodar pre sirotinec v Breteke.

Zaplatené bolo nemocenské a dôchodkové poistenie, príspevky do fondov dištriktu a seniorátu na prevádzku teológie a učiteľského ústavu, zaplatené bolo predplatné úradného časopisu a „Sprievodcu“ na rok 1936.

Árvay Ferenczné darovala 50.- Kčs, ktoré boli odovzdané ako príspevok chudobným deťom.

Zaujímavý je údaj, že zbor zrejme kúpil dlhopis s názvom „Obrana štátu“ a výnos z neho činil 10.- Kčs.

Tiež zbor musel kúpiť čakan, lopatu a ďalšie veci, ktoré boli predpísané „na obranu v prípade leteckého útoku“ a to v sume 21.- Kčs.

Dvakrát boli slovenské evanjelické služby Božie, ktoré slúžil pán farár *Samuel Sirotka* z Kladzian., ktorému pri tejto príležitosti bola odovzdaná vyzbieraná ofera.

V roku 1936 boli v Michalovciach konfirmované dve deti, vo Vranove n/Top. 3 deti.

Uzatvorené boli štyri sobáše.

V pokladničnej knihe je okrem duchovného podpísaný hlavný kurátor *István Deák*, ako presbyteri *István Ádam*, *Zoltán Demjén*, *István Csontos*, *Ladislav Moravcsík* a *János Solman*.

Na vizitácii bol *Péter Király*, duchovný z Malčíc.

Rok 1937

V archíve zboru sa zachovala zápisnica zo zasadania Konventu Reformovanej cirkvi na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, ktorá sa konala 14. apríla 1937 v Komárne.

Za Predtisský dištrikt boli prítomní biskup *dr. Sándor Magda*, hlavný kurátor *Zoltán Tornallyay*, z Hornozemplínskeho seniorátu *dr. Alfréd Mertens*.

Dr. Béla Szillassy, svetský predseda uviedol viaceré zaujímavé údaje.

Podľa sčítania ľudu v roku 1930 na Slovensku a Podkarpatskej Rusi žilo 219 108 reformovaných. Z nich bolo 197.484 Maďarov, 18.944 Slovákov a 2.680 iných národností, v tom aj 1.157 Cigánov. V percentuálnom vyjadrení je 90,13 % Maďarov, 8,78 % Slovákov a 1,09 % ostatných. Celkový počet Maďarov činil 719.569 občanov, z toho rimokatolíkov okolo 455 tisíc, gréckokatolíkov 27 tisíc, evanjelikov a. v. 21 tisíc a vyše 200 tisíc reformovaných.

Konvent prijal uznesenie, že reformovaná cirkev si ctí a chce uplatňovať ideu reformácie, že každému má byť hlásané slovo Božie v jeho materinskom jazyku a preto sa hlási k zriadeniu slovenského seniorátu a tak isto maďarských seniorátov v rámci cirkevnej Ústavy a to pri dodržiavaní zákonov ČSR.

Na Konvente bol za náhradníka do Synody zvolený misijný duchovný z Humenného *Sándor Böszörményi*.

Konvent sa zaoberal vstupom reformovanej cirkvi do celoštátnej organizácie protestantských cirkví, na ktoré ich vyzval *dr. Josef Souček*, predseda Zväzu. Konvent odporučil vyslať na najbližšiu schôdzu delegáciu, aby sa oboznámila so stanovami a činnosťou Zväzu.

Správu podal aj riaditeľ sirotinca v Bretke, ktorý sa veľmi dobre rozvíjal, tiež prejednal správu o činnosti učiteľského ústavu, teologického seminára, dôchodkového zabezpečenia, poisťovníctva a ďalšie.

V tomto roku bol vydaný „Spevník“ v maďarskom jazyku, na redakcii, ktoré so značnou mierou podieľal biskup *dr. Magda Sándor*.

Biskup *dr. Magda Sándor* predložil na schválenie Konventu uznesenie dištriktu z roku 1936 ohľadne slovenského seniorátu. Konvent zaujal stanovisko, ktoré prijal už v roku 1934, že slovenský seniorát je možné zriadiť len v zmysle Ústavy po jej schválení štátnymi orgánmi.

Členská schôdza Predtisského dištriktu sa konala 4. novembra 1937 v Košiciach. Vytlačená zápisnica z roku 1938 je poslednou písomnosťou v tejto forme, ktorá sa nachádza v našom archíve.

Zasadnutia sa za Hornozemplínsky seniorát zúčastnili *József Virág*, senior, *Dr. Alfréd Mertens*, hlavný kurátor, duchovný sudca a predseda školského výboru *Sándor Böszörményi* a duchovní *Sándor Dobos* a *János Séra*.

Hneď v úvode schôdze si uctili pamiatku *Tomáša G. Masaryka*, ktorý zomrel 14. septembra 1937. Potom hlavný kurátor *Zoltán Tornallyay* si týmito slovami uctil pamiatku svetského dištriktného sudcu *Gábora Bodora* z Vranova n/Top.

„ S boľavým srdcom musím spomenúť nášho verného spolupracovníka Gábora Bodora, dištriktného sudcu a jeho skorý odchod z našich radov. Práve pred rokom som ho pozdravil z tohto miesta, keď som ho uvádzal do úradu. Na zavolanie nášho Spasiteľa už aj on patrí minulosti so svojou vernosťou vo viere, silou činu a obetavosti. Aj jeho meno zvečníme zlatými písmenami v dejinách našej cirkvi a s vďačnou spomienkou v srdci si uchováme jeho sympatickú osobnosť.“

V zápisnici ďalej čítame:

„ S úctou plníme svoje povinnosti, keď zvečníme zásluhy Gábora Bodora, dištriktného svetského sudcu, ktorý ako Nehemiáš pracoval na stavbe kamenného hradu, našej malej konečnej stanici, kostole vo Vranove n/Top. On bol ozajstným svetským duchovným, ktorý sa ako dobrý šafár staral o jemu zverené sväté poklady, nikdy nezabudol, že koľko zodpovednosti mu zverili, toľko a tak musí predložiť aj na účtovanie. Za jeho oddanú starostlivosť mu Pán Boh zaplatí!“

V hlásení biskupa sú uvedené aktivity v oblasti vzťahu štátu a cirkvi, vzťah k ostatným vierovyznaniam, styky so zahraničnými protestantskými cirkvami, otázky misijnej práce, riadenia a disciplíny v cirkvi, finančné otázky, problematika reformovaných škôl, ako aj vnútrozborový život v jednotlivých seniorátoch.

Toto hlásenie by si tiež zaslúžilo preklad do slovenského jazyka, pretože vystihuje ducha doby.

Konalo sa aj veľa rôznych konferencií. V archíve sa zachovala prednáška Sándora Böszörményiho, ktorú predniesol na tému: „A te barátságod“ - „Tvoje priateľstvo“ na študentskej konferencii v máji 1937 v Košiciach.

A te barátságod.

Irta:
Böszörményi Sándor
honormat. ref. lelkész.

A Szlovénoktól Tiszánimemi Református Egyházkerület
hivatalos kiadványa.

Nyomatott Tűzős írással készült.

Hlásenie o činnosti misijného zboru v Humennom predložil *Sándor Böszörményi*. Uskutočnil celkom 93 ciest, čo doložil cestovným denníkom. Udáva, že bol na 11 -tich miestach vo fíliách i diaspórach a vykonal 7 krstov, 4 sobáše, 11 pohrebov a pripravil 6 detí na konfirmáciu, z toho 3 v Michalovciach a 3 v Humennom. Náboženstvo vyučoval v celom misijnom okruhu. Veriaci oddane navštevovali služby Božie. Poukazuje na zlý technický stav kostola v Humennom ako i farskej budovy.

V Medzilaborciach veriacich stále ubúda, duchovnému v práci neustále pomáha agilný kurátor *István Horváth*.

Snina a okolie chodí na služby Božie do Humenného. Stropkov a okolie upadá, je tam sotva 7 – 8 veriacich.

Vranov nad/Topľou oplakáva smrť svojho hlavného kurátora *Gábora Bodora*, ktorý daroval veriacim kostol. Služby Božie boli tu každú druhú nedeľu popoludní.

V Michalovciach okrem štyroch hlavných služieb Božích spojených s večerou Pánovou od októbra do mája, chodí duchovný každú sobotu na biblické hodiny.

Nedeľná škola ani dievčenský spolok nepracovali, lebo nemali vedúceho.

Najbližším spolupracovníkom duchovného boli seniorátny kurátor *Dr. Alfréd Mertens* a vdova pani *Garbinszki Sándorné*, predsedkyňa ženského spolku. Ona organizovala náboženské večierky a vianočné charitatívne podujatie na podporu chudobných. Žiaci, ktorí dosiahli vynikajúci prospech na vyučovaní náboženstva dostali od kurátora finančnú odmenu.

V Strážskom každú druhú nedeľu popoludní bolo náboženské zhromaždenie, kde sa stretli miestni veriaci a uskutočňovalo sa aj vyučovanie náboženstva, o čo sa staral neúnavný kurátor *Ferenc Árvay*. Členská schôdza dištriktu vyslovila uznesením vďaka a uznanie tým veriacim, ktorí pomáhali misijnému duchovnému v ťažkej práci, a to *Dr. Alfrédovi Mertensovi*, pani *Garbinszkej*, kurátorovi *Ferencovi Árvaymu* z Krivoštian a *Pálovi Hordósovi* zo Strážskeho. Ohľadne otázky slovenských kalvínov sú uvedené skutočnosti, že sa pripravovalo vydanie kalendára na rok 1938 v slovenskom jazyku, vytlačený bol preklad Heidelberského katechizmu od *Ján Baláza*, ktorý zároveň pripravoval aj prídavok k používanému tzv. Americkému spevníku, kde by boli upravené piesne zo starého tzv. „*Császárovhó*“ spevníka a preklady najkrajších piesní z maďarského spevníka.

V tabuľke sú uvedené údaje o ľudových školách, z ktorých vyplýva, že škôl s vyučovacím jazykom slovenským bolo 22, z toho 12 v Hornozemplínskom senioráte. Náboženstvo sa po slovensky vyučovalo v 33 školách, z toho v 14 -tich v našom senioráte. V tomto roku odišiel do dôchodku senior *József Virág* z Hornozemplínskeho seniorátu.

V pokladničnej knihe sú uvedené tieto údaje:

Príjem činil	5.887 Kčs 57 halierov
<u>Výdavky</u>	<u>5.247 Kčs 95 halierov</u>
Zostatok	639 Kčs 62 halierov

Štruktúra príjmov bola obvyklá, ako aj po iné roku. Najviac príjmov bolo z cirkevnej dane a milodarov veriacich ako aj príjem z prenájmu pôdy.

Výdavky boli vyplatené kantorke, zvonárovi a duchovnému, ktorý na učiteľský ústav v Komárne daroval 1.000.- Kčs, na sirotinec v Bretke okrem povinného príspevku darovali viacerí veriaci spolu vyše 200.- Kčs. Zaplatené boli povinné poplatky na dôchodkové poistenie, nemocenské poistenie, príspevky na dištrikt a seniorát, učiteľský ústav a teologický seminár. Príspevok bol poslaný aj tzv. Masarykovej lige, ktorá mala v náplni boj proti tuberkulóze, obci Modra, kde bol veľký požiar ako aj pre deti z príležitosti dňa detí. Tiež sa dozvedáme, že obec v tomto roku dávala robiť asfaltové chodníky a za chodník pred farou a kostolom zbor zaplatil do mestskej pokladne 785 Kčs a 30 halierov. Do farskej budovy boli zakúpené nové železné kachle za 337.- Kčs. Pán farár *Černák* z príležitosti slovenských evanjelických bohoslužieb celú oferu v sume 41.- Kčs 20 halierov daroval humenskému zboru.

V pokladničnej knihe vyúčtovanie podpísali *István Deák*, kurátor a presbyteri *István Csontos st.*, *Ádám István* a *László Moravcami*.

R o k 1 9 3 8

Zápisnica zo zasadania členskej schôdze, tak ani z Hornozemplínskeho seniorátu a Predtisského dištriktu sa v archíve zboru nenachádza. Bol to pohnutý rok, keď po podpísaní Viedenskej arbitráže južné časti Slovenska a v tom aj Predtisského dištriktu, boli pripojené k Maďarsku.

Vieme, že *Sándor Böszörményi* sa zúčastnil zasadania členskej schôdze Predtisského dištriktu, ktorý sa zaoberal stavom v roku 1938. Zachovala sa pozvánka a program zasadania a v jednom z listov *Sándor Böszörményi* túto skutočnosť, že bol v Sátoraljaújhelyi, 2. februára 1939 spomína.

V archíve sa našlo viacero osobných a úradných listov.

V liste z 29. januára 1938 informuje *Ján Baláž*, duchovný v Lastomíre o pripravovanej edícii „*Eclesia*“, ktorú mal vydávať profesor *Schultze* v nemčine, vedúci predstaviteľ ekumenizmu. Chcel zdokumentovať históriu kresťanských cirkví na celom svete a o histórii cirkvi v Československu malo vyjsť asi 250 stránkové dielo. Pojednávanie o histórii reformovanej cirkvi mal napísať práve *Ján Baláž* a to v nemeckom jazyku.

Text posudzoval *Lajos Zsemlye*, duchovný v Chotíne (Hetényi). V zachovanom liste zo dňa 19. februára 1938 udáva, že *Ján Baláž* mu text poslal, on ho prečítal a podal informáciu Konventu, menovite kurátorovi Szilassymu a biskupovi *Balogovi*. Udáva, že pojednanie poukazuje na minulosť v najnepriaznivejšom svetle, čo poškodí reformovanú cirkev v očiach nemecky hovoriacich krajín. Uvádza príklad, kde *Ján Baláž* popisuje otázku slovenského seniorátu tak, ako keby túto otázku sabotovali cirkevné orgány, ale mlčí o tom, že štátna moc doposiaľ neschválila Kánony – t. j. Ústavu reformovanej cirkvi na Slovensku. Informáciu o pripravovanej publikácii oznámil *Sándor Böszörményi*, biskupskému úradu. Biskup *dr. Sándor*

Magda v liste, ktorý dal na vedomie farskému úradu v Humennom, žiada predsedníctvo Konventu, aby vstúpilo do rokovania s profesorom *Schultzom* a aby prácu *Jána Baláža* publikoval až potom, keď posúdi, resp. prejde cenzúrou predsedníctva Konventu. Ďalšie informácie, ako vec skončila nemáme.

Zrejme v roku 1938 sa evanjelici a. v. v Humennom chceli osamostatniť a zriadiť v Humennom filiú kladzianského zboru. Zachovala sa dvojjazyčná pozvánka na schôdzu dňa 10. mája 1938, kde sa mali prejednať otázky súvisiace so zriadením filie. Na schôdzi mali byť prítomní obaja duchovní *Sándor Böszörményi* a z Kladzian *Samuel Sirotko*.

Členmi komisie boli: *Dr. Ján Putiš*, advokát, *Dr. Mikuláš Styk*, učiteľ, *Ján Cádra*, pán *Alfréd Greser*, *István Deák*, kurátor, *István Ádám*, *Zoltán Demjén* a *Ladislav Moravcsík*, presbyteri reformovanej cirkvi. O výsledku rokovaní sa zápis nezachoval.

Ďalšia korešpondencia je až z decembra 1938.

Z 2. decembra sa zachoval list *László Sedivy* -ho, duchovného v Nitre. V ňom píše, že dostal list podpísaný *Jánom Balážom* a *Jánom Tomašuľom*, v ktorom ho pozývajú na schôdzu ohľadne novej organizácie reformovanej cirkvi na Slovensku.

V tomto čase už južné územia boli pripojené k Maďarsku, ktoré sa uskutočnilo na základe viedenskej arbitráže zo dňa 2. novembra 1938.

List je zaujímavý, pretože obsahuje historické skutočnosti a preto uvedieme jeho preklad.

Píše, že:

„...v bode 4 zrejme pod novou organizáciou sa rozumie postavenie slovenského seniorátu a zdá sa, že tu je rola Štundu, ktorý vidí, že prišla doba, aby uskutočnil svoju obľúbenú ideu (možno už vidí u seba aj biskupskú maršalskú palicu). My zo západu už z dôvodu krátkosti času sa nemôžeme dostaviť a to aj preto, lebo sme potrebovali pas a povolenie na prekročenie hraníc kvôli trase cesty, ktorá vedie cez Košice. Aj vysoké cestovné trovy z dôvodu veľkej vzdialenosti svedčí proti ceste, pretože tam sa aj tak nemôže prijať právoplatné uznesenie.

Najvhodnejšie by bolo celú organizáciu uskutočniť tak, ako to bude uverejnené zajtra, alebo pozajtra v stanovisku „Esti ujság“ -u (Večerníku). A to v 27 slovenských zboroch uskutočniť hlasovanie resp. voľby funkcionárov a potom zvolať ustanovujúcu a inštalačnú schôdzu atď. na nejaké vhodnejšie miesto, povedzme do Prešova. „Alea acta est“: Schôdza istotne bude uskutočnená za účasti tých – ktorých účastníkov! Musíme byť ostražití voči extravagantným osobám. Podľa možnosti sa zúčastní a spolu s pánom dr. Mertensom zaujmite postoj voči jej konaniu.

Prosím Ťa, informuj ma o udalostiach.

So srdečným pozdravom

kolega v službe

Sedivý László, ref. farár

V súvislosti s uvedenou poradou spolu s uvedeným „Výťahom“ sa zachoval list Jána Baláža, č. j. 278/938 zo dňa 22. decembra 1938, ktorý došiel do Humenného 3. januára 1939.

Predmet:

Rezolúcia ref. cirk. Zborov na Slovensku.

Dôst.

Ref. Farský Úrad

v Humennom

Veľactený Böszörményi Sándor, duchovný dištriktný sudca, pán zastupujúci biskup.....

Ján Baláž v ňom píše, že mu predkladá výťah zo zápisnice ako najstaršiemu duchovnému sudcovi dištriktu, aby v jej zmysle učinil potrebné kroky k čo najskoršej reorganizácii na Slovensku ostavšej časti dištriktu.

Vyslovuje nádej, že tieto problémy sa vyriešia na základe dobrej viery a porozumenia. Píše aj o rozdielnosti názorov a prekvapuje ho, že Sándor Böszörményi neverí úprimnej snahe a zrejme došlo k nedorozumeniam, pretože sa mu ospravedľňuje za zvýšený hlas počas rokovaní a prosí Sándora Böszörményiho, aby aj on korigoval svoje názory. Zrejme došlo k nedorozumeniu aj vo vzťahu ku kurátorovi dr. Alfrédovi Mertensovi, ku ktorému sa dostali akési reči a ubezpečuje ho, že voči dr. Mertensovi necíti nijakú nenávisť ani ako človeku ani kvôli jeho národnosti. V závere listu je zmienka o schôdzi, ktorá by sa mala konať v Michalánoch (už boli mimo územie Slovenska), kde sa mala zísť seniorátna schôdza. Poznamenáva, že by bolo vhodné spoločne si zaobstarat' priepustku na prekročenie hraníc a ísť autom a vyjadruje pranie, že tam by pohovorili o tom, čo je treba vykonať a pekne by sa rozlúčili s tými zbormi, ktoré boli pripojené k Maďarsku.

Udalosti sa potom vyvíjali ovplyvnené listom biskupa Predtisského dištriktu dr. Sándor Magdu, ktorý je datovaný 22. decembra 1938 vo Veľkých Kapušanoch.

Predmet: Poverenie pre Sándora Böszörményiho dištriktného duchovného sudcu výkonom biskupských právomocí.

Veľké Kapušany, 22. decembra 1938

Veľactený Sándor Böszörményi

pánovi dištriktnému duchovnému sudcovi

Humenné

Vzhľadom na tie okolnosti, že zo zborov slovenského Predtisského dištriktu 23 matkocirkevných zborov a k nim patriace dcérocirkevné zbory po zmene štátnych hraníc zostali na území Československa, ďalej vzhľadom na to, že na odotrhnutých zbormi biskupské právomoci nemôžem uplatňovať: týmto poverujem

pána duchovného sudcu, aby v časti Predtisského dištriktu, ktorá ostala na území Slovenska po dobu samostatného organizovania bol láskavý vykonávať v našich cirkevných zákonoch vymedzené biskupské činnosti.

Prosíme pána duchovného sudcu, aby s týmto mojím opatrením bezodkladne oboznámil dotknuté zbory.

Milosť nášho Pána nech naďalej ochraňuje z nášho bratského spoločenstva vytrhnuté zbory ich predstavených a všetok ľud.

„Milosť nášho Pána Ježiša Krista so všetkými Vami! Amen“.

S otcovskou láskou
Magda Sándor v. r.
biskup

5.5.12.38

Biskupský Úrad Reformovaného Dištriktu Predtisského Na Slovensku
A Szlovenszkoí Tiszáninneni Református Egyházkerület Püspöki Hivatala

Prešov. Tegy: Megbízás. Beszámoló. Sándor egyh. ker.-i 2 2 7. sz.
tanácsbíróknak a püspöki joghatóság gyakorlására. 1938

Cím. k. k. Vésou: 19 k. k. Vésou: 19 28. dec. 22.

Prítok: Melléklet: dőrcb. Vésou: 19 28. dec. 22.

Egyetemesi
Beszámoló Sándor
egyházkerületi tanácsbíró urak
H o m o s z s.

Tekintettel arra a körülményre, hogy a szlovenszkoí tiszáninneni egyházkerület gyülekezeteiből az anyaszyházak és az azokhoz tartozó leányegházak az államsváltás következtében Csehszlovákia területén maradtak, tekintettel továbbá arra, hogy a fölünk elszakított gyülekezetek felett a püspöki joghatóságot nem gyakorolhatom: ezennel megbízom a Tanácsbíró urat, hogy a tiszáninneni egyházkerület Szlovákiaiban maradt részében az ottani önálló szervezkedésig az Egyházi Törvényekben megállapított püspöki teendőket ellátsa és elvégeztetse.

Kérem a Tanácsbíró urat, hogy ezen rendelkezésemet az érdekelt gyülekezetekkel haladéktalanul közölje.

A mi Intenzuk megtartó kégyelme öröködjön továbbra is a mi testvéri közösségünkben elszakított gyülekezetek, azoknak előjárói és tagjai felett: "A mi Urunk Jézus Krisztusnak kégyelme mindnyájatokkal.".

Atyáfiaink szeretettel:
Magda Sándor
p ü s p ö k i

Preklad uvedeného listu:

Pod č. 176 zo dňa 30. decembra 1938 píše *Sándor Böszörményi* informačný list zrejme pre všetky zbory na území dištriktu o poverení biskupom vykonávať povinnosti prislúchajúce biskupovi.

Znenie listu je nasledovné:

Reformovaný farský úrad v Humennom.

Humenné, 30. decembra 1938

Veľactenému farskému úradu

Veľadôstojný dr. Magda Sándor pán biskup v poverovacom liste datovanom 22. decembra 1938 pod číslo 972/38 poslanom, dolepodpísaného ako duchovného sudcu dištriktu poveril výkonom biskupských právomocí nad cirkevnými zbormi, ktoré ostali na území Slovenska do tej doby, kým sa uskutoční tunajšie samostatné zorganizovanie v rámci a zmysle platných cirkevných zákonov.

Na základe tohto opatrenia biskupa ale aj v zmysle ustanovenia cirkevných zákonov v bode I., par. 66 preberám výkon biskupskej administrácie na území Predtisského dištriktu na časti územia Slovenska a to dočasne. Vyzývam sem patriace vedenie zborov: duchovných, učiteľov, presbyterov, aby podpísaného biskupského administrátora v jeho práci s ochotou a poslušnosťou podporili, aby sme poriadok a dôstojnosť našej cirkvi ochránili pred rušivými a znepokojujúcimi výkyvmi.

Naša práca má prechodný charakter, ale v zmysle prípravy budúcnosti má historický význam, práve v procese novej organizácie na nás čakajú pri tvorbe novej Ústavy a v tejto práci nás môže viesť len úplné bratské porozumenie v cirkvi v záujme najvyššej služby na chválu Boha.

Z mnohých úloh, ktoré na nás čakajú dve si vyžadujú súrne riešenie:

- 1. Dôsledkom zmeny štátnych pomerov ostalo viac zborov bez duchovných. V týchto zboroch sa duchovná služba, resp. vyučovanie (vyučovanie náboženstva) dostala do ťažkej situácie. Keďže presné informácie o tomto nemáme, vyzývam presbyterov tých zborov, ktoré ostali bez duchovného, resp. učiteľov, aby podali hlásenie o chýbajúcich duchovných, resp. učiteľov, spolu s návrhom na zastupovanie, resp. vyučovanie (náboženstva), aby sa mohlo okamžite konať.*
- 2. Druhá úloha je práca na novej organizácii. K tomu je potrebné prešetriť časti seniorátov, ktoré sa dostali do užších hraníc menších území. Tieto prešetrenia v prvom rade vykonajú samé senioráty vo vlastnej pôsobnosti. Ak tieto prešetrenia budú ukončené, vyzývam Erdély Andrása, duchovného v Lastovciach, ako najstaršieho duchovného sudcu aby vo funkcii zástupcu seniora Hornozemplínskeho seniorátu v súčinnosti s dr. Mertens Alfrédom, seniorátnym kurátorom zvolal podľa možnosti ešte pred 20. januárom seniorátnu členskú schôdzu, na ktorej je potrebné prijať uznesenie vzhľadom k tomu, či je zostatok seniorátu schopný naďalej samostatne fungovať ako seniorát. Podobne vyzývam*

v Užskom senioráte duchovného Egyed Bélu z Jenkoviec ako najstaršieho duchovného sudcu, aby vo funkcii zástupcu seniora v súčinnosti s hlavným kurátorom zo Stretavy Szentimrey Dánielom, v prípade, že to nebude možné s Juhászom Andorom, tibavským hlavným kurátorom ako zástupcom seniorátneho kurátora, zvolali členskú schôdzu seniorátu za účelom prešetrovania možnosti samostatného fungovania seniorátu.

Vzhľadom na už teraz známe skutočnosti o života neschopnosti abovského seniorátu o jeho osude rozhodne zvolaná členská schôdza dištriktu, ak však členská schôdza seniorátu rozhodne uložiť presbytériám, aby uskutočnili voľby vzhľadom na zúžené hranice seniorátu. V prípade nerozhodného hlasovania o pripojení k tomu – ktorému seniorátu rozhodne členská schôdza dištriktu. V súvislosti s touto vecou nech členské schôdze seniorátov zoberú do pozornosti schôdzu v Michalovciach dňa 14. decembra, kde sa zúčastnilo 11 duchovných a viacero presbyterov, kde boli predložené návrhy a aj ohľadne toho nech predložia na dištrikt svoje návrhy. Abaujský seniorát a ich cirkevné zbory predbežne budú patriť pod biskupskú administráciu (Reformovaný farský úrad v Humennom) a svoju korešpondenciu nech posielajú sem.

Pracujte bratia s dobrým svedomím a s jasným významom slova. A neobávajte sa ničoho. V Pánu Ježišovi Kristovi, ktorý nás posilňuje, na všetko budeme mať silu.

Milost'ou Božou plný, šťastlivý Nový rok Vám praje

Váš brat

Sándor Böszörményi

dištriktný duchovný sudca poverený biskup

Z pokladničnej knihy z roku 1938 zisťujeme, že:

Príjem činil	9.006.- Kčs	02 halierov
<u>Výdavky činili</u>	<u>8.087.- Kčs</u>	<u>45 halierov</u>
Zostatok činil	918.- Kčs	57 halierov

Príjmy pozostávali ako obvykle z cirkevnej dane, ofery a milodarov veriacych z celého obvodu. Michalovce aj v roku 1938 patrili pod misijný zbor v Humennom. Z prenájmu pôdy pre Adolfa Hansa bol príjem 700.- Kčs

Z výdavkov to boli príspevok na plat duchovného, odmena kantorke a zvonárovi, úhrady na poistné, liečebný fond, príspevky pre dištrikt, seniorát, teológiu, sirotinec a učiteľský ústav, administratívne výdavky a pod.

Dozvedáme sa aj o zakúpení úsporného šporáka do kuchyne na fare, oprave kachľovej pece v kancelárii, kúpe piesku na účely civilnej obrany. Za drevo a prácu zhotovenie plotu okolo farskej záhrady pre obchodníka s drevom Proppera bolo vyplatených 200,50 Kčs. Zbor prispel aj do rôznych zbierok – napr. Masarykovej lige pre boj s TBC, organizácii „Pečlivosť o mládež“ a milodar pre jednu chudobnú rodinu.

Do knižnice bola zakúpená „*Monografia komárnanského seniorátu*“. Túto sme však v archíve nenašli.

Konfirmované boli 3 deti v Michalovciach, ktorým boli zakúpené a darované modlitebné knižky.

V matrike je uvedené, že už v tomto roku *Sándor Böszörményi* pokrstil jedného židovského spoluobčana.

V rodine *Bodorových* vo Vranove nad Topľou sa zachoval opis článku *Sándora Böszörményiho* s názvom „*Reformované kostoly v toplianskej doline*“, ktorý bol uverejnený v kalendári „*Szeretet naptár*“ („Kalendár milosti“). Článok po maďarsky opísal pán farár *Juraj Gazdovič* v roku 1962 a do slovenčiny ho v roku 1994 preložil ing. *Peter Bodor*. Celé znenie článku sa nachádza v archíve nášho zboru.

Záznam je o jednej evanjelickej a. v. službe Božej, ktorú držal pán farár *Samuel Sirotko* z Kladzian.

Za presbytérium pokladničnú knihu podpísali presbyteri:

Csontos István st. Ádám István, Moravcsik László a Solman János.

Príloha:

Sándor Böszörményi

– 30 rokov misijným farárom v Humenskom cirkevnom zbore -

Referát odznel dňa 14. júna 2008 na I. ročníku konferencie:

„Minulosť nás spája – budúcnosť zaväzuje“

Sándor Böszörményi

30 rokov misijným farárom v humenskom cirkevnom
zbore

*Böszörményi Sándor
miss. elkövet*

Preložila z maďarského jazyka a spracovala: Mgr. Valéria Csontosová

Graficky navrhol a upravil : Arpád Csontos

Humenné 2008

Sándor Böszörményi

sa narodil v užhorodskej župe dňa 16. decembra 1881 a zomrel dňa 29. októbra 1939 v Humennom, kde je aj pochovaný.

Zo životopisných údajov je nám známe, že vyštudoval teológiu v Sárospataku. Kde ukončil doktorandské štúdium, sa nám zistiť zatiaľ nepodarilo.

Po ukončení štúdií pôsobil istý čas v gemerskej župe ako kaplán. Tu sa zoznámil so svojou budúcou manželkou *Margitou Ruszkayovou*, ktorá bola dcéra váženého reformovaného farára z Rimavských Jánoviec, *Gyulu Ruszkayho*.

manželka rod. *Ruszkay Margit*

Do Humenného bol vyslaný v máji 1908 a 3. mája, ako sa dozvedáme z vydania novín „*Homonna és vidéke*“, slávnostne inštalovaný. Do služby bol uvedený na službách Božích predpoludním o 11.00 hodine. V zastúpení dištriktu ho do úradu uviedol *Bernát Béla*, kurátor a vranovský hlavný slúžny a *Virág József*, lastomírsky reformovaný farár, ako dištriktuálny sudca.

Nový duchovný vystúpil na kazateľnicu a jeho úvodná kázeň chytila za srdce každého. Jeho kázeň mala vysokú úroveň a doposiaľ neznámy duchovný si razom získal sympatie veriacich. Hneď po slávnostnom uvedení sa zišlo zasadnutie presbytéria, kde novozvolený duchovný prebral úrad a to hnutelný i nehnuteľný majetok podľa inventárneho zoznamu.

V tom istom roku sa oženil a z manželstva sa narodili štyri deti. Dcéra *Klára* sa narodila 7. júla 1909, vydatá Weindl, zomrela 21. júla 2004 v štáte Buffalo v USA.

dcéra Klára Weindl

Syn *Alexander* sa narodil v roku 1912 a zomrel tiež v roku 2004 v Clevelande v USA.

syn Alexander

Dcéra *Eva* narodená v roku 1921, zomrela ako 11 mesačná a je pochovaná v Humennom spoločne s otcom.

Spoločný hrob otca, reformovaného biskupa a dcéry na humenskom cintoríne.

Posledná je dcéra *Panni*, narodená v roku 1923, vydatá ako *Kovácsová* a doposiaľ žije v USA.

Alexander Böszörményi mal široké znalosti nielen z oblasti teológie, ale bol mimoriadne nadaný na cudzie jazyky. Ako oznamuje už spomínaná dcéra Panna, ovládal osem cudzích jazykov na takej úrovni, že viaceré z nich aj vyučoval. Určite vieme, že ovládal okrem maďarčiny a slovenčiny aj latinčinu, gréčtinu a hebrejčinu, a ako bolo v tej dobe štandardom aj nemčinu a angličtinu.

Predpokladáme, že ovládal aj češtinu, pretože v 1. svetovej vojne pôsobil v meste Hranice na Morave.

V Humennom žil a pracoval viac ako 30 rokov a zbor i on sám za toto obdobie prešiel mnohými skúškami, vzostupmi i pádmi. Len z hľadiska historického tú pôsobil za Rakúsko – Uhorska, bol svedkom vzniku 1. Československej republiky, zažíval ťažké chvíle i osobnú tragédiu počas Slovenského štátu.

Jeho činnosť v Humennom si zasluhuje hlbšiu štúdiu, ako je tento skromný referát. Veríme, že budúcnosti sa nám podarí zhromaždiť viac údajov a zdokumentovať jeho prácu pre zbor i pre verejnosť, aj ako poslanca a občana mesta Humenné. Po príchode do Humenného veľa publikoval v miestnych novinách „*Homonna ôs vidéke*“ ako aj v „*Felvidéki Hírlap*“, kde zo dňa 13. decembra 1908 je uverejnený článok, ktorý napísal. Jeho titulok je veľavravný:

„*Viera a veda*“

Veľmi prístupnou a čitateľovi zrozumiteľnou formou vysvetľuje obidve pravdy, ktoré ani po sto rokoch od jeho štúdie nestratili aktuálnosť a cestu viery nezastavila ani ateistická propaganda v čase socializmu. Už vtedy poznamenal: „*nech veda smelo ide svojou cestou. Je naivné si myslieť, že niekedy dosiahne krajné hranice poznania, vždy sa budú odkrývať nové a nové cesty. Veda nikdy nebude nebezpečná pre vieru, pretože v tom momente, keď sa ľudstvo zriekne viery, stratí morálku a zriekne sa kultúrneho rozvoja.*“ Môžeme len konštatovať, že tieto slová platia aj dnes.

V tých istých novinách zo dňa 26. decembra bol *Sándor Böszörményi* poctený tým, že on napísal úvodník ku Vianociam. Za ústredný motív si zvolil slová: „*Zvestujem Vám radostnú novinu*“ a prosí: „*Príď Spasiteľu sveta a naplň náš život láskou, nech je pochválené Tvoje meno.*“

Je samozrejmé, že hneď po príchode do Humenného prebral funkciu tajomníka a zapisovateľa ženského dobročinného spolku, kde dlhé roky pôsobil a pracoval v prospech odkázaných, ale aj na poli vzdelávania žien a dievčat formou prednášok, čitateľských večierkov a kultúrnych podujatí.

Jedna z prednášok, ktorá je celá zdokumentovaná odznela 6. februára 1910 na tému „*A Thóra világnézete – az újjabb kutatások világításában*“ (Pohľad na svet cez Thóru – vo svetle nových výskumov). Táto prednáška bola uverejnená v deviatich pokračovaniach v novinách „*Felvidéki Hírlap*“ od do 7. mája 1910. Zaoberal sa v nej výkladom Starého zákona, menovite 5 -tich kníh Mojžišových, kde čitateľovi prístupnou formou vysvetľuje nielen obsah, ale aj dejiny vzniku písomnej formy Písma a podáva výsledky najnovších vedeckých bádání.

Zaoberá sa aj vznikom kresťanských cirkvi a o potrebe viery v každodennom živote. Už v roku 1910 ho občania mesta poctili funkciou miestneho dôverníka „*Detskej ligy*“, ktorá sa v rámci Uhorska zaoberala ochranou práv detí. Spolok na celoštátnej úrovni staval útulky a sirotince a behom troch rokov od založenia sa

podarilo zo zbierok postaviť 12 zariadení, a v nich prechodne, či natrvalo umiestniť a zachrániť okolo 15 tisíc detí, ktoré boli opustené a ponechané sami na seba.

O jeho ostrom, pri vynikajúcej štylistike, logickom uvažovaní, svedčia ďalšie, neraz polemické články, hlavne v novinách „*Felvidéki Hírlap*“. Tieto sú v preklade uvedené v chystanej „KRONIKE“ humenského reformovaného cirkevného zboru a sú už teraz k dispozícii na nahliadnutie.

Bol medzi prvými občanmi mesta, keď bolo potrebné organizovať pomoc chudobným rodinám po vypuknutí 1. svetovej vojny v roku 1914. Spolu s predsedníčkou ženského dobročinného spolku *Durcsinszky Gyuláné*, zbierky peňazí, potravín a šatstva.

Vojenská vrchnosť vedela o mimoriadnych jazykových znalostiach *Sándora Böszörményi* -ho, preto ho povolali do vojenskej služby, ako feldkuráta na Moravu, kde v tom čase žilo veľa obyvateľov, teda i vojakov nemeckej národnosti v meste Hranice na Morave, kde slúžil od konca roka 1914, až do konca 1. svetovej vojny, kedy sa s celou rodinou vrátil do Humenného.

Po vzniku 1. Československej republiky a po uplatnení dohôd z Trianonu sa Predtisský dištrikt ocitol na území viacerých štátov a to Maďarska, Československa resp. Slovenska a Podkarpatskej Rusi, ktorá mala zaručenú autonómiu so značnými právami. Podľa medzinárodných dohôd mali aj na území Slovenska v oblasti cirkevného života platiť dovtedajšie zákony až do doby prijatia vlastných. V rámci novej štátnej ústavy ČSR bola formálne zabezpečená národnostná sloboda i sloboda vierovyznania.

Prax však ukázala veľké problémy v ich uplatňovaní, pretože kalvínske zbory boli zmiešané maďarsko - slovenské, čo bolo charakteristické práve pre Východné Slovensko.

V Humennom, ktoré malo prevažne slovenské obyvateľstvo, boli maďarské školy zrušené a občania maďarskej národnosti sa alebo odsťahovali, alebo zapísali svoje deti do slovenských škôl. Tu sa ukázala veľká výhoda znalosti slovenského jazyka *Sándora Böszörményi* -ho, ktorý mohol bohoslužby naďalej vykonávať v maďarčine, ale v úradnom styku nemal problémy dorozumieť sa po slovensky. Tieto svoje znalosti využíval aj v práci na cirkevnom poli, o čom svedčia originály listov napr. od *Jána Tomašuľu*, v tom čase farára v Bánovciach písané po slovensky a *Jána Baláža*, farára v Lastomíre, ktorý písal dvojjazyčne podľa práve aktuálnej témy. Pri spracovávaní „KRONIKY“ tieto uvedieme ako prílohy.

Zvláštnu pozornosť si zasluhuje kapitola dejín formovania života slovenských kalvínov v našom regióne, pretože na juhu Slovenska neboli slovenské zbory a teda ani národnostné problémy.

Biskup *Czinke István*, farár v Rimavskej Sobote oznámil na Krajský úrad ministrovi pre slovenské záležitosti s plnou mocou, že na zasadnutí v Košiciach 21. decembra 1920 prijali názov pre dištrikt a to: „*Slovenský predtisský dištrikt*“, ktorý zahŕňal aj časti gemerskej a marmarošskej župy, ktoré boli pripojené ku Slovensku a Podkarpatskej Rusi.

Sándor Böszörményi bol prístupný na rokovania, ako to vyplýva z uvedenej korešpondencie a v podstate podporoval vznik slovenského seniorátu. Svedčia o tom viaceré zachované zápisnice, niektoré sú písané maďarsky, iné po slovensky.

Zo zápisníc hornozemplínskeho seniorátu i dištriktu vieme, že v roku 1921 bol zvolený za duchovného seniorálneho sudcu a už v roku 1930 bol predsedom komisie pre školské záležitosti.

V správe za školský rok 1930/31 smutne konštatuje, že žiaci zo slovenských škôl nemajú primerané slovenské učebnice náboženstva, ktoré by boli v kalvínskom duchu. Táto situácia je zvlášť vypuklá na hornom Zemplíne, kde sú slovenské a zmiešané zbory. Urguje preto vydanie slovenských učebníc.

V zápisnici zo zasadnutia hornozemplínskeho seniorátu zo dňa 3. septembra 1931 na strane 18 je uvedené, že úroveň vyučovania náboženstva *Jánom Tomašulom*, ktorého osobne pozná, má veľmi vysokú úroveň a preto ju hodnotí ako výbornú.

Sándor Böszörményi bol aj členom hospodárskej komisie seniorátu, kde pracoval spolu s *Alfrédom Mertens* -om, seniorálnym kurátorom, ku ktorému ho viazalo osobné priateľstvo.

V medzivojnovom období vyučoval náboženstvo na všetkých stupňoch humenských škôl ako v slovenskom, tak na prianie rodičov aj maďarskom jazyku.

Gábor Bodor v Vranova

Bol čelným funkcionárom v kresťansko-sociálnej strane, ktorá zvíťazila v prvých obecných voľbách v Humennom roku 1923. Osobne sa priatelil s *Gáborom Bodorom*, ktorý bol dlhé roky hlavným kurátorom vranovského dcérocirkevného zboru a iniciátorom jeho založenia.

Aj vranovský reformovaný kostol bol postavený vďaka jeho iniciatíve a úsiliu a neľutoval ani svoj osobný majetok, aby tento cieľ dosiahol.

Viac o tejto problematike nachádzame v článku *Alexandra Böszörményi* -ho uverejneného v kalendári „*Szeretet naptárabol*“ z roku 1938 pod názvom „*Reformované kostoly v toplianskej doline*“.

Do veľmi ťažkej situácie z hľadiska fungovania cirkevných štruktúr sa dostala Reformovaná cirkev a *Alexander Böszörményi* po vzniku Slovenského štátu v roku 1938. Dohodou mocností, totiž biskupský úrad vo Veľkých Kapušanoch pripadol Maďarsku.

Vtedajší biskup Reformovaného dištriktu Predtisského na Slovensku, *Magda Sándor* dňa 22. decembra 1938 poveril *Sándora Böszörményi* -ho, ako najstaršieho seniorálneho sudcu, výkonom práv a administráciou biskupského úradu, resp. biskupa.

Štátne úrady, konkrétne Ministerstvo školstva a národnej osvety v Bratislave, oznámenie biskupa *Magda Sándora* ani samotné oznámenie *Sándora Böszörményi* -ho o administrácii a výkone biskupskej právomoci neuznalo s tým priehľadným tvrdením, že sídlo biskupstva je mimo územia republiky a preto ho nepovažujú za legitímneho zástupcu Reformovanej cirkvi.

Spracovanie tejto problematiky v širších súvislostiach, najmä úloha Zväzu slovenských kalvinov pri organizovaní cirkevného života, nás čaká v budúcnosti.

V snahe vyhovieť požiadavke krajinského úradu, zišli sa zástupcovia cirkevných zborov, ktorých ostalo na Slovensku len 25 z hlasom rozhodujúcim, aby zvolili svoje orgány. 9. júna 1939 výbor vyhodnotil voľby, pričom konštatovali, že na post biskupa z 18 -tich hlasov, 13 dostal *Sándor Böszörményi*, 3 hlasy *István Szakál* a 2 hlasy *Ján Baláž*.

Za *Dr. Alfréda Mertensa*, hlavného kurátora hlasovalo všetkých 18 zborov, ktoré sa volieb zúčastnili. Hlavným zapisovateľom bol zvolený *Béla Szabó*, farár z Bratislavy a za duchovných sudcov *László Sedivý*, *Ján Jencsik*, *dr. József Földessy* a *Alexander Kozár*.

Všetci prítomní výsledky potvrdili.

S výhradami zápisnicu podpísal *Ján Baláž*, ktorý namietal regulárnosť volieb. Avšak Krajinský úrad v Bratislave neuznal ani platnosť volieb ani nové oznámenie o administrácii biskupského úradu *Sándorom Böszörményi* -im, čo oznamuje úrad listom zo dňa 7. júla 1939 a aj tento list je v originály v archíve tunajšieho zboru.

Beh vecí došiel tak ďaleko, že *Sándorovi Böszörményi* -mu odňali kongruu (finančná odmena duchovnému zo štátnych prostriedkov), ale dôvod nám nie je známy.

Všetky tieto nepriaznivé okolnosti podlomili zdravie *Sándora Böszörményi* -ho, ktorý nečakane a náhle dňa 29. októbra 1939 vo veku 58 rokov zomrel. Jeho manželka s deťmi sa ešte počas vojny odsťahovala do Nemecka a v roku 1949 sa vysťahovali do USA.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Humenné 2011